

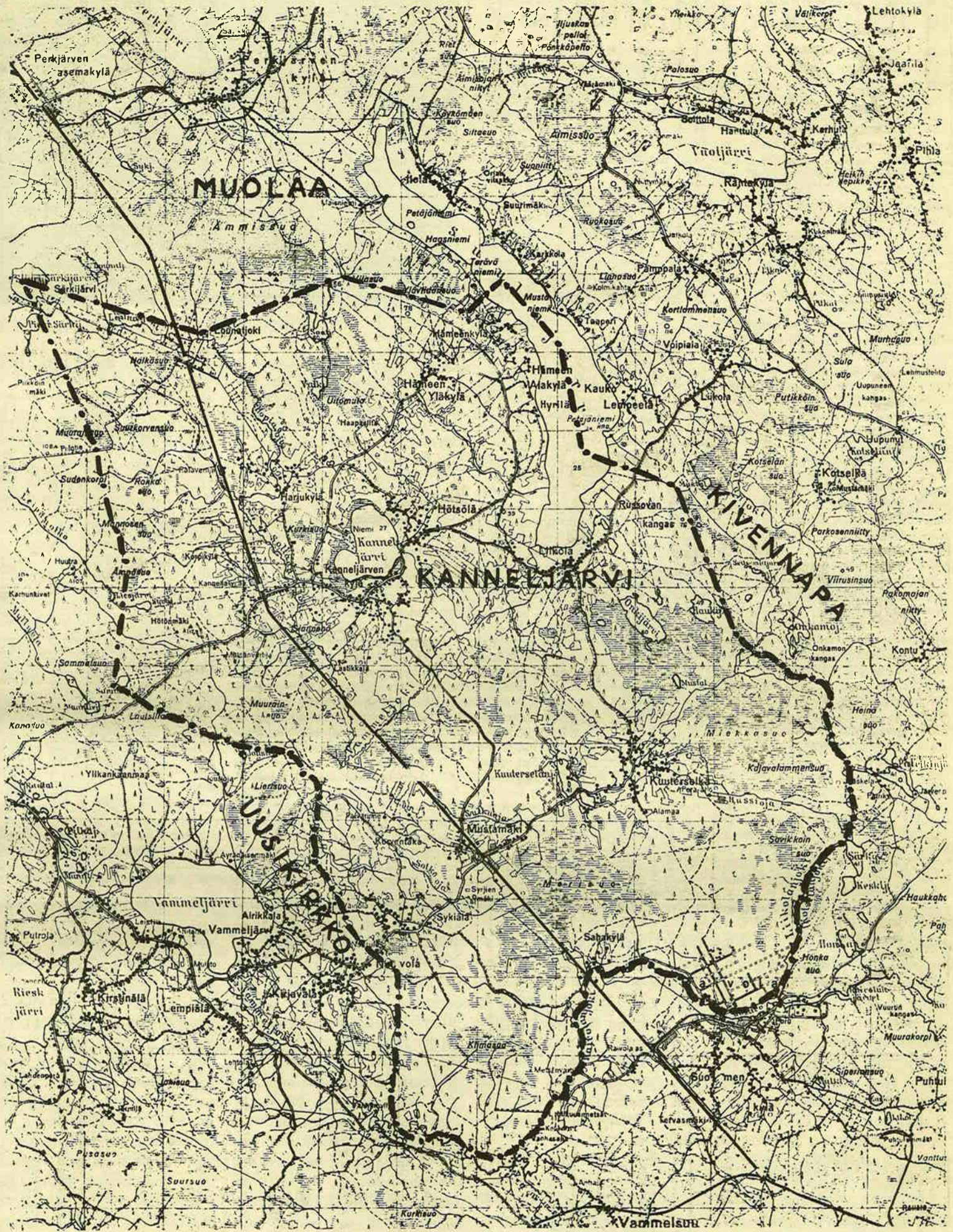
Pitäjä pitäjältä

Kanneljärvi

Kanneljärven viirin

punamustassa kentässä on aaltokoroinen juova. Kannel hallitsee kentää ja ylhäällä ovat pienoiskoossa Karjalan maakuntatunnukset käsi-varret ja kruunu. - Taiteilija Olof Erikssonin v. 1967 keväällä laatima luonnos Kanneljärvi-viiriksi hyväksyttiin Kannel-Säätiön hallintoneuvoston kokouksessa 28.3. 1967.

KANNELJÄRVI - etelä-Kannaksella, Suomenlahden ja Vuoksen vesistön puolivälissä ja noin 20 km:n päässä vanhalta rajalta - lie-nee saanut kauniisti helähtävän nimensä kirkonkylän kupeessa sijainneesta järvestä, joka aikanaan saattoi muodoltaan paljonkin muistuttaa kalevalaista soitintamme. Kun tämä kahdeksan kylän pitäjä erotettiin Uudenkirkon pitäjistä omaksi seurakunnakseen 1923 ja pari vuotta myöhemmin omaksi kunnakseen, otettiin niiden nimeksi Kanneljärvi, mikä nimi oli jo aikaisemmin järven rannalla sijainneella, uuden pitäjän muodostamiseen ja kehitykseen monin tavoin vaikuttaneella keskeisellä kylällä.

Kanneljärven seurakunnan perustamisesta teki valtioneuvosto päätöksen 12.12. 1921. Kun väliaikainen kirkko vihittiin käyttöön 1.3. 1923 ja seurakuntaan oli myös jo saatu pappi, voidaan uuden seurakunnan toiminnan katsoa alkaneen kirkon vihkimisestä.

Jo 14.9. 1922 teki valtioneuvosto päätöksen myös Kanneljärven kunnan perustamisesta, mutta määräsi samalla, että uuteen seurakuntaan kuuluvien jäljempänä mainittujen kylien hallinnollinen siirto uuteen kuntaan

on toteutettava vasta sen jälkeen, kun Kanneljärven seurakunta on muodostunut. Seurakunnan aloitettua itsenäisen toimintansa määräsi valtioneuvosto 11.9. 1924, että siirto toteutetaan 1.1. 1925, josta ajankohdasta siten alkoi Kanneljärven kunnan toiminta.

Naapurikuntina olivat pohjoisessa Muolaa, idässä Ki-

vennapa sekä etelässä ja lännessä vanha emäpitäjä Uusikirkko. Virallisia kyliä, kuten edellä jo viitattiin, oli kahdeksan: Harju, Hämeenkylä, Hötsölä, Jokela, Kanneljärvi, Kuuterselkä, Liikola ja Sykiälä. Kanneljärveen kuuluvaksi mainitaan virallisissa asiakirjoissa näiden kylien lisäksi Sykiälän kylän talosta n:o 2 muodostettu Hovin-

maa-niminen kruununpuisto. Jokseenkin pitäjän halki kulki Viipuri - Rajajoki rautatie ja rautatieasemia oli kolme: Lounatjoki, Kanneljärvi ja Mustamäki. Kivennan kautta kulkevalta valtieltä erkani maantie Kanneljärven kylän kautta Uudellekirkolle. Tältä tieltä lähti haarautuma Liikolan kylän kohdalta Kuuterselkään ja

sieltä edelleen Mustanmäen ja Sykiälän kautta Uudenkirkon maantielle. Harjua ja Hämeenkylää lukuunottamatta olivatkin muut kylät edellä mainittujen maantien varrella. Harjuun kulki oma kylätiensä ja Hämeenkylään päästiin sekä ns Husin mäeltä erkaneeva että Hötsölän kylästä lähtenyt tietä, johon Lohelan kansa-

Kanneljärven kunnan synnystä ja Sykiälä-Kanneljärvi tiekinasta

Hajamuistelmia niiltä ajoilta, jolloin Kanneljärven valmistettiin uutta kuntaa ja seurakuntaa. Tämän uuden kunnan ja seurakunnan syntyvaiheista on tarpeeksi kirjoitettu jo pitäjähistoriassa, joten siihen puoleen en aio kajota, mutta Sykiälän ja Mustamäen kyllien saaminen tähän uuteen kuntaan oikeastaan onkin luku erikseen. Kun tätä kunta- ja seurakuntahanketta alettiin kehittää, kutsuttiin koolle yleinen kokous Kanneljärvenlelle niin kuin luonnollisesti pitikin ja kutsun saivat niin sykiäläiset kuin mustamäkisetkin, mutta näistä kummankaan kylän asukkaita ei asia tuntunut kiinnostavan. Kuitenkin muistan muutamien Sykiälän kylän miehistä osallistuneen johonkin näistä kokouksista. Muistan Taavetti Nikkasen ja Matti Kurpan sekä Kristian Mannosen olleen mukana ja tuoneen tietoja tehdyistä uuden kunnan perustamis päätöksistä.

Siihen aikaan oli tapana varsinkin sunnuntaisin iltapäivisin kesän aikana kokoontua Ierikanmäelle kinnastelemaan kaikista ajankohtaisista asioista ja olihan siihen aihehtakin, olosuhteet olivat rajan kiinni mentyä kokonaan muuttuneet. Vossikanajosta ei enää ruplia tullut, toimeentulon hankinta oli suunnattava muille aloille ja mihiinkäs muualle kuin maatalouteen ja talvisin rahdin ajoin. Mutta nyt kun tuli tämä uusi kuntahanke tietoon, nämä kolme miestä, kokouksissa käyneet kertoivat, että kun Sykiälä ja Mustamäki oli kartoitettu mukaan uuteen kuntaan, niin siten se poru alkoi, kun silloiset tieolot Sykiälästä ja Mustamäeltä Kanneljärvenlelle olivat melkein olemattomat. Se nostatti suurimman osan asukkaista takajaloilleen uuteen kuntaan liittymistä vastaan. Nämä kolme edellämaintuttua miestä olivat saaneet vielä kannattajakseen Aadam Kurpan, mutta toiset olivat vastaan. Mikäli muistan mustamäkeläiset eivät puuttuneet koko asiaan. Kun nämä koko-

uksissa kävijät selittivät sykiäläisten kielteisen kannan ja syyt siihen, niin luvattiin, että tie rakennetaan kunnan puolesta heti, kun kunta on saatu järjestetyksi. Mutta niihin lupauksiin eivät vastustajat luottaneet ja kinastelua jatkui.

Silla aikaa kun meillä käräjä Ierikan mäellä käytiin, asiat kehittyivät pääkallon paikalla aika nopeasti ja melkein huomaamatta totesimme Sykiälän ja Mustamäen kuuluvan Kanneljärven kuntaan. Käräjät Ierikanmäellä eivät kuitenkaan vielä siihen loppuneet. Tien rakennusasiassa alkoi uusi vaihe. Kun uusi kunta oli valmis ja tietä piti ruveta tekemään, katsottiinkin sen tulevan liian kalliiksi yksinään kunnan toimesta tehtynä. Silloin pitikin keksiä muita keinoja. Jotta kunta pääsisi vähemmällä, perustettiin niin sanottu tiekunta, jonka toimesta sitten ruvettiin tien tekemään. Tienkunta anoi ja sai kunnalta ensikäden huomattavan avustuksen, valtiolta anottiin ja myöskin saatiin avustus. Tienosakkaihin, joihin kuului Kanneljärven kirkonkylästä sen tien varressa asujia tai maata omistavia sekä Sykiälän ja Mustamäen asukkaat, jakoi tienhoitokunta niin sanottu tieyksiköt. Osakas sai suorittaa tieyksikkönsä joko työllä tai maksaa rahalla. Työnjohtaja jakoi tehtävän tien 10 metrin pituisiin palstoihin, jotka huutokaupattiin. Tien huomattavin osakas oli Ahlström Oy, joka oli ostanut Russovan maasta noin 2000 ha. Muutamat huusivat tehtäväkseen tiepalstoja jopa yli sen määrän, minkä oma osuus olisi edellyttänyt. Muutamia palstoja huusi mm Salomon Paakki Sykiälästä, mutta hän niinkuin moni muukin, koetti päästä mahdollisimman helpolla urakoistaan ja peitti ojamaille tien päältä kaadettujen puiden kannot, kun työnjohtajan silmä vältti. Mutta myöhemmin kun tie tuli ajokuntoon ja alkoi painua, tulivat kannot näkyviin ja muistuttivat kulkijaa Paakin

koulun kohdalta tullut oikotie yhtyi. Mustamäen asemalta Sykiälään päin mentäessä erosi vajaan kilometrin päässä asemalta vanha tie Kanneljärvenlelle, jonka alkupäätä kutsuttiin komeasti Kuninkaantiekseksi. Sykiälän kylään kuuluvalla Uudellesahalle lähti aikanaan ojitettu tie kansakoulun kohdalta. Tieverkkoa täydensivät lukuisat pienet kylätiet, »kyläkujaset» ja aikanaan myös venäläiset huvilasukkaat rakennuttivat joukon lyhyitä teitä huvila-alueilleen. Kunnan itsenäistyttyä ruvettiin tieoloja kohen-tamaan korjaamalla vanhoja teitä ja rakentamalla osa uusiaakin.

Kanneljärven maisemat olivat tyypillisesti kannakselaisia: tasaista hiekkakangasta, joku korkea mäki ja siellä täällä loivarinteisiä lehtomaita sekä useita soita. Järvet olivat Suulajärveä lukuunottamatta pieniä ja kirkasvetisiä. Järvestä toiseen virtaavat

pienet joet olivat paikka paikoin uurtaneet paksuun sora- ja savikerrokseen huomattavan syviä uomia. Koko pitäjän halkaisi tavallaan kahtia Vammeljoen vesistö, jonka alkulähteet olivat Suulajärven pohjoispuolella sijaitsevilla suoalueilla ja joka päättyi Vammeljokea pitkin Suomenlahteen.

Pitäjän pinta-ala oli 275 km², josta vesistöjen osalle tuli noin 7 1/2 %. Mäet olivat viljeltyjä lukuunottamatta mäntymetsää kasvavaa Höttömäkeä, jonka korkeus merenpinnasta oli 117,9 m. Seuraavina olivat Kuuterselkä 99,2 m ja Hämeenkyllän pohjoispuolella sijaitseva ylänkö runsas 80 m. Muutamaa sahaa ja pärehölyää lukuunottamatta Kanneljärvi oli kauttaaltaan maatalousvaltainen. Kokonaispeltoalaa oli 1938 kootun tilaston mukaan 3 358 hehtaaria, viljelmien luku 607 ja peltoalaa viljelmää kohden 5,5 hehtaaria.

Kanneljärven kunnanvaltuusto v. 1926.

tekemistä tietöistä. Vähitellen vai-meni kinastelu Ierikanmäelläkin, sillä tiestä tuli aikaa myöten hyvä ja Kanneljärven kunta myönsi vuosittain tien kunnostamiseen tarvittavat rahat.

Asustustoiminnasta

hiukan lisää siihen mitä jo on Kanneljärven pitäjähistoriassa kerrottu asutuslautakunnan työstä. Kun asutushallitus oli ostanut viime kaksikymmenluvun puolivälissä niin sanotusta Russovan maasta asutustarkoituksiin noin 3000 ha, erotettiin tästä kolmen-tuhannen hehtaarin alasta noin 1200 ha varsinaisiin asutustarkoituksiin. Ensimmäinen työ, mikä tehtiin tämän alueen erottamisen jälke-nä asutushallituksen toimesta, oli tien rakentaminen Sykiälän kylästä Raivolan ammattikoululle. Sen jälkeen alueesta muodostettiin 28 asutustilaa, pinta-alaltaan 15-60 ha. Vuonna 1929 aloitettiin tilojen jakaminen halullisille hakijoille. Muodostetut asutustilat rajoittuivat välittömästi paitsi Sykiälän kylään myös ja suurin osa Uudenkirkon kuntaan kuuluviin Neuvolan, Kirjavalan sekä Vanhansahan kyliin. Halullisia hakijoita

alussa ilmaantui vähänlaisesti, kuitenkin parin kolmen vuoden aikana saatiin kaikki tilat jaetuiksi. Sykiälän kylän asukkaista ilmaantui vain seitsemän hakijaa, jotka sitten saivatkin kaikki hakemansa tilat. Suurin osa eli 20 tilaa meni Uudenkirkon kunnan puolella asuville. Yhden tilan sai Johan Saksi Kanneljärven kylästä. Nyt tapahtui koko Kanneljärven kunnan asutuslautakunnan käännekohta. Koko asutuslautakunta organisoitiin uudelleen, jäsenluku alennettiin entisen viiden asemesta kolmeen ja kolmekymmenluvun alkuvuosina tulivat kaikki sen jäsenet uusittua, puheenjohtajaksi tuli Salomon Kirjavainen, joka samalla toimi myös asutusneuvojana, muiksi jäseniksi Herman Nikkanen ja Mikko Mannonen, joka samalla hoiti rahastonhoitajan ja kirjanpitäjän tehtävät. Kun kunta anoi ja sai niinsanotusta maataloustuotannon edistämisrahastosta 100,000 markan lainan, jätti kunta senkin jakamisen asutuslautakunnan tehtäväksi. Nyt alkoi asutuslautakunnalla olla jo vähän tehtävääkin.

Asutushallituksen määräyksestä piti asutuslautakunnan toimesta yllämainittuja asutustiloja saaneille, jotka sitä hakivat ja sitoutuivat ti-

loille muuttamaan asumaan, rakentaa välttämätön asuinrakennus, sellainen kooltaan ja muuten sopivaisuudeltaan, että myöhemmin kun asukas itse pystyi rakentamaan varsinaisen asuinrakennuksen, tästä väliaikaisesta asuinrakennuksesta voi muodostaa saunan. Navetta piti rakentaa tilan tarpeita vastaavaksi, peltoa piti raivata 2 hehtaarin ala. Asukkaat saivat itse tehdä nämät työt, mutta asutusrahastosta maksettiin heille pientä palkkaa, jolla perhe tuli toimeen joten kuten. Asutusrahastosta maksetut rakennus- ja raivauskustannukset lisättiin tilan hintaan.

Allekirjoittanut toimi kahden vuoden aikana työnjohtajana näillä raivauksilla ja rakennuksilla, kaikkiaan tehtiin näitä alustavia töitä viidellä tai kuudella tilalla. Tiloilta ehti muuttaa asumaan kolme perhettä. Edellämaintuttujen töiden lisäksi oli asutuslautakunnan valvottava, ettei metsää hakettu ilman asutuslautakunnan lupaa ja metsätalousneuvon tekemää metsänhoitosuunnitelmaa, vaikka taisihan sitä kaatua monta puuta sahan ja kirveenkin avulla. Edellämaintuttujen töiden lisäksi suoritettiin vesiperäisten metsämaiden kuivatuksia. Nämä kuivatustyöt suoritettiin Keskusmetsäseura-

Kunnan väkiluku 1939 oli 3 500.

Kanneljärvi lienee tullut muualla yleisemmin tunnetuksi kansanopistostaan ja Unto Seppäsen tuotannosta. Kansanopistoharrastuksen alkuunpanijana viime vuosisadan loppupuolella oli Karjalassa samoin kuin muuallakin maassamme hanketta tarmokkaasti ajaneiden yksityisten henkilöiden lisäksi kotiseudun ylioppilasnuoriso. Viipurilaisen osakunnan tukijaksi kansanopistoasiassa tuli onneksi vielä juuri alkuun päässyt eteläkarjalainen nuorisoseuraliike. Kansanopiston sijoittamista silloiselle Uudellekirkolle perustettiin erityisesti sillä, että Kannaksen olojen kehitystä vaikeutti vielä lahjoitusmaaperintö. Utterien, lähinnä taloudellisten edellytysten aikaansaamista koskeneiden valmistelujen tuloksena päätettiin vihdoin siihen, että opisto aloitti toimintansa mar-

raskuun 1. päivänä 1894. Ensimmäiselle vuosikurssille tuli 42 oppilasta.

Kanneljärven kansanopistoa sanottiin rajaseudun henkiseksi linnoitukseksi - eikä syyttä. Varsinkin niinä vuosikymmeninä, joiden aikana satojatuhansia venäläisiä asui kesäisin Kannaksella, oli olemassa vaara, että vieraat tavat ja tottumukset saisivat sijaa sikäläisten asukkaiden keskuudessa ja kansallinen ajattelu hämärtyisi. Opiston ja tiheäksi muodostuneen nuorisoseuraverkon vaikutuksesta kansa pysyi kuitenkin omana itsenään ja huolimatta siitä, että joitakin vierasperäisiä sanoja soluttautui sen puhekieleen, väestö säilyi selvästi suomalaisena, olipa se kansallisesti elävämpäkin kuin monilla turvallisemmilla seuduilla. Ennen talvisotaa ehti opiston antamaa opetusta nauttia 2 628 oppilasta.

Varsinaisen tehtävänsä ohella opistosta muodostui

etelä-Kannaksen valistuskeskus. Siellä pidettiin vuosittain itsenäisyys- ja Kalevalapäivän juhlat, laulujuhlia, järjestöjen talvijuhlia ja muita yhteisiä tilaisuuksia. Sitä paitsi opettajakunnan vaikutus heijastui varsinaisen opetustyön lisäksi laajalti ympäristöön.

Opiston oppilaina oli etupäässä maalaisnuorisoa, jonka koulutus- ja valistustason kohottamiseksi opetusohjelma sisälsi myös käytännön aineita. Niiden ennakkolouloja karsiva ja uusia virikkeitä antava vaikutus näkyi erityisesti, maatalouden, käsityön ja kotiteollisuuden sekä kotitalouden aloilla.

Karjalan kannasta on paljon kuvattu jo ennen Unto Seppästä, mutta hän teki sen tavalla, joka nosti hänet mestarikirjailijoiden luokkaan. Aihepiirin valinta, Kannaksen koko elämänympäristö, luonne ja ihmistyypit olivat hänelle omalaatuisia. Hänen

Kanneljärven kunnantalo.

Tapion toimesta. Ellen väärin muista kaivettiin noin 60 km oja ja muita metsänparannustöitä suoritettiin huomattavia määriä.

Edellä sanotun tarkoitusta on vain palauttaa mieliin, ettei asutuslau-

takunnan toiminta Kanneljärvellä kovinkaan vähäistä ollut. Sinne kuitenkin jäivät raivat pellot ja rakennetut rakennukset sekä kaiken lisäksi metsätkin ojineen. - Mikko Mannonen.

KANNELJÄRVEN NIKKASISTA

Kanneljärven kirkonkylän asukkaiden tavallisin sukunimi oli Nikkanen. Sen nimisiä oli Kanneljärvellä asunut jo 1600-luvulla, kuten Kanneljärvi-kirjassa mainitaan. Ville näyttää olleen yhteenaikaa oikea muotiniimi. Laskimme keran ennen sotia Ville Nikkasia oleen kaikkiaan 17. Samasta sukunimestä johtuen olisi syntynyt sekaannuksia, jos henkilöistä puhuttaessa olisi mainittu vainheidän etu- ja sukunimensä. Tarvittiin lisäselvityksiä, joina käytettiin isän ja äijän (isoisän) nimiä, kuten Yllö-Risto ja Yllö-Risto-Eero. Joskus saatettiin hieman lisäälläkin tällaisia nimisarjia. Muistelen puhutun Mati-Ierika-Hermani-Mari-Juonekse-Toivosta.

Mutta keinoja selvittää kuka Nikkanen oli kysymyksessä oli mainita hänen tai hänen isänsä ammatti tai toimi, kuten post-Ville, räätäli-Ville, seppä-Sakar, renk-Herman, lautamiehe-Ville, vahtimestar-Jenny. Henkilön ulkonäkö saatua auttaa tuntemaan eri Nikkasia toisistaan. Oli suur-Samul, pien-Kalle ja pien-Mari. Jopa perhe-suhteetkin otettiin avuksi kun pu-

viljelmänsä ehtymättömän rikas ja luonnonläheinen kieli on saatu kanneljärveläisten suusta. Tuskinpa mikään muu pitävä koko maassamme on saanut kaunokirjallisuudessa niin pysyväistä muistomerkkiä kuin Kanneljärven pieni pitävä Unto Sepsäsen tulkitessa sen asukkaiden elämää. Liikolan kylässä sijainneesta työhuoneesta lähtivät pääasiassa hänen ennen talvisotaa kirjoittamansa teokset. Siellä »Iloisten ukkosen kylän» samoin kuin naapurikylän tarinankertojilla »iloinen viiksi naurusta vipisi kuin vommel matkatiellä».

Syytä on myös mainita, että jatkosodan ajalta on yksi pitäjämme kylä, Kuuterselkä, piirryntynyt lähtemättömästi sotahistoriaan. Venäläisten kesäkuussa 1944 aloittamassa suurhyökkäyksessä muodostuivat taistelut Kuuterselän mäestä eräiksi sotahistoriamme hurjimmista ja uljaimmista. Liikolan tien

varsilla ja Kuuterselän kylän raunioilla käytiin kesäkuun 14. ja 15. päivinä ja niiden välisenä yönä ratkaisutaistelua panssari panssaria vastaan ja rohkein jalkaväikhyökkäyksiin tykistön ja ilmavoimien myllertäessä avonaisessa maastossa. Maaston kohteet vaihtoivat monta kertaa omistajaa. Vaikka Kuuterselästä olikin voimien nopeasti ehtyessä luovuttava, ei taistelu siitä ollut turhaa, sillä siten pystyttiin venäläisten voimia sitomaan niin, että rautatien ja Suomenlahden välillä saatiin aikaa vaikeaan tilaan joutuneiden joukkojemme uudelleenjärjestelylle ja samalla venäläiset itse saarroshuhan alaisiksi.

Monivaiheisten evakkomatkojen jälkeen muodostuivat kanneljärveläisten virallisiksi sijoituskunniksi Kii kala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perteli, Salo, Suomusjärvi ja Uskela.

- Viljo Terho.

PENTTI SUMMA:

Kirkonkylän kuorolaulu- y. m. musiikkiharrastuksista

Maaseudun musiikkiharrastuksissa pyrki näkyvimpänä olemaan kuorolaulu. Niinpä Kanneljärven kirkonkylässäkin sitä on harrastettu ainakin jo n. 70 vuoden ajan, välillä innokkaammin, välillä taas kuoro toiminta on kokonaan ollut pysähdyksissä suurelta osalta johtuen siitä, onko saatu kuorolle johtaja.

Vuosina 1904-1906 kuoron taitavana johtajana toimi opettaja Väinö Niinivaara, jolle hänen muuttaessaan paikkakunnalta kuorolaiset antoivat muistolahjaksi tahtipukon. Sitä hän käytti ahkerasti toimiessaan Kymintehtaan ammattikoulun johtajana ja sen ohessa sikäläisen sekakuoron johtajana. Lahjaa oli ojentamassa kauppias Risto Summa, joka kuolemaansa saakka oli kirjeenvaihdoissa op. Niinivaaran kanssa kertoen joka toinen vuosi joulukuksi lähettämässään kirjeessä Kanneljärven kuulumisia ja saaden taas väli vuosina vastauksen kirjeisiinsä. Op. Niinivaaran kuoltua hänen puolisonsa lahjoitti tahtipukon kanttori Pentti Summalle.

Kansanopiston opettajat osallistuivat innokkaasti kuoron toiminta-

taan. Op. Niinivaaran jälkeen lie- nee kuoroa harjoittanut ja johtanut opiston talousopettaja, rouva Lytti Hurmalainen. Mieslaulajien vähälukuisuus haittasi kuoron toimintaa. Siihen aikaan ei osattu ohjata määrätietoisesti kuorolaisten äänenmuodostusta ja siten kasvattaa kuoroon laulajia. Ensimmäinen maailmansota ja sitä seurannut vaipaus haittasivat myöskin kuoron toimintaa.

V. 1920 kansanopiston johtajaksi tuli kouluneuvos Erkki Paavolainen. Edellisenä syksynä kansakoulunopettajaksi tuli musikaalinen ja kaunisääninen op. Nikolai Paakkanen, joka rouva Elsa Paavolaisen kanssa lauloi duettoja. Seuraelmä oli siihen aikaan vilkasta. Niimi- ja syntymäpäiville kokoonnuttiin runsaslukuisesti ja tavanomaisen kahvikestityksen lisäksi oli myös usein musiikkiohjelmaa. Näin oli myöskin marraskuussa, 1920, kun oliin koolla Katrin-päivillä Summalla. Rouva Alina Nykänen (o.s. Vesterinen) esitti pianonsoittoa, rva Paavolainen ja op. Paakkanen lauloivat duettoja. Keskustelussa tuli puheeksi, että onhan kylässä aikaisemmin laulettu kuorossakin. Ruvettiin muistelemään lauluja, joita kohta hyrällitiin läänneisesti yhdessä. Kuoron toimintaa päätettiin ruveta jatkamaan ja pitämään säännöllisiä harjoituksia. Op. Paakkanen suostui johtamaan kuoroa. Laulajiksi lupautuivat tällöin mm. op. Matilda Kuittu, Lina Pelkonen, Iida Iivonen, Lytti Hurmalainen, rva Elsa Paavolainen, nti Alina Vesterinen, agr. Koivisto, kauppias Risto Summa. Lisäksi tiedettiin kylässä olevan muitakin hyviä kuorolaulajia mm rva Helka Rantalalan ja opiston oppilaista toivottiin saatavan täydennystä. Useat tässä mainituista laulajista pystyivät itse harjoittamaan äänensä, mikä seikka oli omiaan helpottamaan kuoron harjoituksia, joita pidettiin kansanopistolla ja kansakoululla.

Vältyäkseen monien erilaisten nuottien kuljettamisesta harjoitukseen ja esiintymisinkin Risto Summa oli laatinut oman vahakantisen nuottivihkon, johon hän kopioi harjoiteltavien laulujen tenoristemat. Kun vihko laajan ohjelmiston ja pitkäaikaisen kuorossalaulamisen vuoksi alkoi täytyä, hän lisäsi siihen uusia lehtiä tarpeen mukaan. Näin hänellä oli aina koko ohjelmisto mukanaan.

Kuoron esittämistä lauluista mainittakoon tavallisten Suomen laulun, Lauu Vuokselle, Mä oksalla yllimmällä laulujen lisäksi mm Jaakko Tuurin "Kirkkotieni", Leevi Madetojan "Katson virran kalvohon", Erkki Melartinin "Kukat Pinciolla", Pettersson-Bergerin "Kilipukki" ja Södermanin 4-osainen "Talonpoikaishäät".

Kun laulajina oli paljon opiston oppilaita ja opettajia, joutui kuoro huolehtimaan opiston suurimpien juhlien, itsenäisyys- ja Kalevalajuhlien musiikkiohjelmasta. Itsenäisyysjuhlassa laulettiin mm Sibeliuksen Isänmaalle ja Kalevalajuhlissa muuta ohjelmistoa. Opettajien lähdettyä opiston keväällä päättyttyä lomille ei kesän aikana voitu pitää harjoituksia eikä liioin esiintyä. Niinpä mm nuorisoseuran kesäjuhlat olivat vailla kuorolaulua.

V. 1921 kevät oli poikkeuksellisen aikainen. Niinpä tuomet kukkivat jo vapunpäivänä. Silloin kokoonnuttiin viettämään vappua aamulla opiston lauluvaa vastapäätä olevalle rinteelle. Kuoro lauloi useita keväisiä lauluja ja Risto Summa, kuoron pitkäaikaisimpina laulajana luki kouluneuvos Paavolaisen kirjoittaman leikillisen nimenantamispuheen. Kanneljärven Kaiku tuli silloin kuoron nimeksi. Samaa nimeä lienevät käyttäneet entisetkin laulajat kuorostaan.

Kuoroharrastuksen päästä hyväään vauhtiin järjestettiin kesällä 1922 kansanopistolle laulujuhlat ja niiden yhteyteen myöskin siihen aikaan hyvin suosittu kuorokilpailu. Tuntien oman vahvuutensa ja jäsenistönsä erikoislaatuksen kokoonpanon ei Kanneljärven Kaiku isäntäkuorona halunnut voittaa kilpailua, vaan jäi siitä hienotunteisesti pois. Muista suurista esiintymisistä mainittakoon kansanopiston 30-vuotisjuhlat kesällä 1924.

Paitsi varsinaisissa juhlissa kuoro lauloi usein jäsentensä nimi- ja syntymäpäivillä. Juhlallisimmissa tapauksissa käytiin jo aattoyönä kello 12 laulutervehdyksellä aslanomaisen ikkunan alla. Saatiinpa joskus koko juhla joukko laulamaan yksinäisesti kuorolaulujen mukana. Risto Summan 50-vuotispäivillä 1923 mm juhla vieras lauloivat "kuoro-osan" kouluneuvos Paavolaisen "Yksi ruusu on kasvanut laaksossa" sävelmään kirjoittamaan "juhla kantaattii" jonka soolo-osan lausoi op. Paakkanen, johtajatar Elli Sarvelan säestämänä.

Vajaan kahden vuoden kuluttua laulettiin taas samassa talossa. Tällä kertaa Heikki Klemetin "Lidellilyt on leivon lailla, leivon lailla laulellut. Kerran laulan ikimaila, syömmein sen on kuiskalssut". Oltiin jättämässä jäähyväisiä uskolliselle laulajalle 50-hevosisen

Matti-poika otti vaimokseen Hanna Perttyllyntytär Simosen. Olisiko Matti saanut vaimonsa myötäjäisinä tilan tai osuuden tilasta Kanneljärvi n:o 3, koska Matin v. 1755 syntynyt Tuomas-niminen poika asuu Kanneljärvi n:o 3:ssa? Jos nämä oletukset pitävät paikkansa, muodostuisi erään Nikkassen sukuhaaran sukutaulu seuraavan näköiseksi:

Antti Nikkanen Kanneljärvi n:o 1. Tuomas Nikkanen s. 1683? ja I. vaimo Agneta Anttintytär Kanneljärvi n:o 1.

Matti Tuomaanpoika Nikkanen s. 1724 ja Hanna Perttyllyntytär Simosen s. 1734? Kanneljärvi n:o 1. Tuomas Matinpoika Nikkanen s. 1755 ja Agneta Mikontytär Määtänen Kanneljärvi n:o 3.

Yrjö Tuomaanpoika Nikkanen s. 1789 ja Katrina Rehmonen s. 1784 Kanneljärvi n:o 3.

Juho Yrjönpoika Nikkanen s. 1807 ja Saara Tuomaantytär Kakko s. 1810 Kanneljärvi n:o 3.

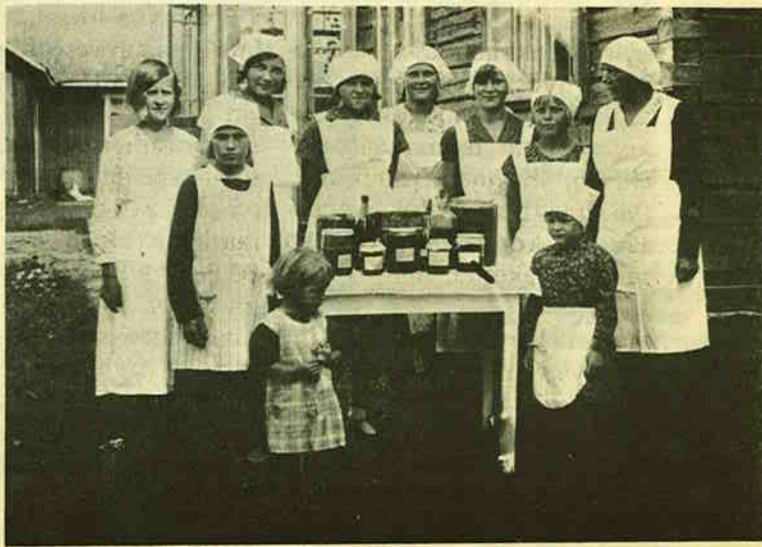
Esaias Juhonpoika Nikkanen s. 1847 ja Valpuri Tuomaantr. Mannon s. 1847 Kanneljärvi n:o 3. Risto Esanpoika Nikkanen s. 1873 ja Anna Paavolainen Kanneljärvi n:o 3.

Elvi Ristontytär Nikkanen s. 1899 ja Otto A. Kaksonen s. 1894 Kisko. Esaias Nikkassen pojat kuolivat nuorina. Heistä vanhimmas elänyt Risto oli v. 1899 kuollessaan 26-vuotias, jolloin heidän ainoa lapsensa Elvi-tytär syntyi. Näin ollen Risto jäi tämän Nikkassen sukuhaaran viimeiseksi miespuoliseksi edustajaksi.

Nyt Nikkaset asuvat ympäri Suomea. Kun jossakin tapaa sennimisiä, saa olla melko varma siitä, että he ovat karjalaisia ja kotoisin Kanneljärveltä. - P. S.

*

Kanneljärven kirkonkylässä oli nykyisen vanhemman sukupolven muistaman mukaan 22 Ville Nikkasta. Vanhimmat heistä olivat syntyneet n. 1865 ja nuorimmat n. 1905. Neljä heistä on tietävästi vielä elossa. Selvyyden saamiseksi oli usein otettava isoisan nimikin avuksi, kuten esim. Ierika-Paavali-Ville tai Jerema-Juosepi-Ville jne. Ja hyvinhän tällaisellakin klenkäytöllä selvitettiin.

Kerholaisia säilykekurseilla Harjussa 12.8. 1932.

KANNELJÄRVEN SEURAKUNNAN PERUSTAMISESTA YLI 50 V. SITTEEN

Kanneljärven seurakunta oli nuorimpia Karjalan kannaksen seurakunnista. Sen perustamispäätöksen valtioneuvosto antoi joulukuun 12. päivänä 1921, jolloin Viipurin läänin Uudenkirkon seurakuntaan kuuluvista Harjun, Hämeenkyllän, Hötsölän, Jokelan, Kanneljärven, Kuuterselän, Liikolan ja Sykiälän kyllistä määrättiin muodostettavaksi uusi Kanneljärven seurakunta. Sen perustamista koskeva kyläkuntaisten yhteinen kokous oli Kanneljärven kansakoululla maaliskuun 9. päivänä 1919, mihin tilaisuuteen oli saapunut runsaasti väkeä. Läsnäolijat olivat poikkeuksetta sitä mieltä, että on mitä pikimmin toimittava ja uusi seurakunta perustettava, koska kirkkomatka Uudenkirkon seurakunnassa saattoi muodostua 25 km:n pituiseksi. Sellaisissa oloissa hengellinen elämä silminnähävästi kuoleutui muodostaen maaperää lahkolaisliikkeille.

Uuden seurakunnan perustamispäätöksen toteuttaminen jätettiin toimikunnalle, johon valittiin kauppias Matti Kurppa Kanneljärveltä, talollinen Tahvo Ryyppö Harjusta, kauppias Paavo Määttänen Hämeenkyllästä, talollinen Paavo Hp. Määttänen Hötsölästä, talollinen Simson Pilka Kuuterselästä, talollinen Nikodemus Havia Liikolasta ja taloll. poik. Tahvo Mp. Kurppa Sykiälästä. Toimikunnan puheenjohtajaksi valittiin Matti Kurppa. Hankkeen taloudellisesta puolesta sitoutuivat vastaamaan talollinen ja kauppias Joonas Määttänen Hämeenkyllästä ja talollinen ja hovihankkija Israel Westerinen Kanneljärveltä. Uuden seurakunnan väkiluku tulisi perustamisvaiheessa olemaan melkein 4.000 henkeä.

Mutta Uudenkirkon seurakunnan jakaminen herätti myös vastustus-

ta. Lokakuussa 1919 pidetyssä kirkkokokouksessa esitettiin, ettei Uudenkirkon seurakunta ollut suinkaan liian suuri. Samalla valittiin kansan joukoittain siirtyvän köyhyyden tähden muualle maahan, joten seurakunnan jakoaika on aivan sopimaton. Oli myös otettava huomioon pappien haluttomuus pikuseurakuntien heikosti palkattuihin virkoihin. Myös tuomiokapitulin lausunto asiassa oli aluksi kielteinen, mutta muuttui myöhemmin myönteiseksi, kun ennen pitkää kävi selville, että Kanneljärven seurakunnan perustaminen olisi varmastikin omiaan elvyttämään hengellistä elämää paikkakunnalla. Edellä mainitulla valtioneuvoston päätöksellä seurakunta sitten perustettiin.

Kiitollisuudella ja siunaten kanneljärveläiset muistelevat entistä seurakuntaansa. Sen papit olivat tuttuja seurakuntalaisille, yhteisymmärrys vallitsi ja seurakuntatoiminta oli vilkasta. Erikoisesti kiirastorstai-ilta ehtoollisineen kokosi kirkon tungokseen asti seurakuntalaisia. Tultiin talkoovoimin tehtyä oikotietä pitkin Kuuterselästä ja muista etäisemmistä kyllistä. Useat vanhemmat ihmiset yöpyivät kirkon naapuritaloissa mennäkseen pitkäperjantaina uudestaan kirkkoon. Silloin koettiin jotain alkuseurakunnan harrasta kristillisyyttä, josta moni vielä huokaa: Voi jos saisi elää nuo hetket udestaan! "Sinne riensi vanhus harmaapä, sieltä "etsi nuorukainen hengen elämää". Kiitos sinulle muistoistasi koti-seurakunta.

Seurakunnan lakkautuessa lahjoitettiin ehtoolliskalusto ja upeat kynttilänjalat Perttelin seurakunnan käyttöön. - Elias Nikkanen.

Juhannuskokko pappilan rannassa 1930.

saattojoukon lähtiessä pihasta kohti Uudenkirkon hautausmaata.

Toisena tenorina kuorossa Risto Summan kanssa oli ollut fil. tri G. A. Fontell. Hän muutti pois paikkakunnalta myytyään muutaman vuoden omistuksessaan olleen Temisevän tilan. Nyt tuli suuri puute tenorilaulajista. Oli ruvettava hakemaan uusia. Kanneljärven poliisiksi oli tullut konstaapeli Pehkonen, joka kahden sisarensa kanssa toi tervetullutta lisää kuoroon. Vähitellen rupesivat op. Paakkasen oppilaat varttumaan aikuisiksi ja heistä saatiin nuoria, kesäisin paikkakunnalla olevia laulajia. Useat heistä sen lisäksi toimivat innokkaasti nuorisoseurassa, jonka juhliste kuoro nyt alkoi myöskin laulaa. Käytiinpä nuorisoseurakuoron maakuntajuhlissakin. Näihin aikoihin rupesi kuoron ohjelmistoon tulemaan myöskin en-

tistä enemmän kirkkomusiikkia. Kun Kanneljärven kirkko kesällä 1934 vihittiin, avusti kuoro vihkimistilaisuudessa ja sitä seuranneessa jumalanpalveluksessa, samoin myös iltapäivällä pidetyssä juhlassa. Kuoron jäsen, samana vuonna kanttori-urkuriksi valmistunut Pentti Summa, esitti yksinlaulua juhlapäivällisillä. Kun paikkakunnalla ei ollut erityistä kanttorin johtamaa kirkkokuoroa, toimi tämä kuoro osaltaan myös kirkko-kuorona laulaen suurimpina juhlapäivinä jumalanpalveluksessa. Kirkko-ohjelmiston lisääntyessä järjestettiin kuoron toimesta erityinen kirkkokonsertti.

Sotien jälkeen uusille paikkakunnille joutuneet laulajat ovat liittyneet sikäläisiin kuoroihin ja ellei sellaista ole paikkakunnalla ollut, ovat innokkaasti puuhanneet sellaisen perustamiseksi.

Seurakuntajuhla vanhan kirkon puistossa v. 1930.

METSÄSTYKSESTÄ KANNELJÄRVELLÄ 1920-1930-LUVUILLA

Ne harrastukset, joita jokaisella ihmisellä on, olipa se sitten metsästys, kalastus, urheilu tai mikä tahansa, sanotaan, että se on sen "kärpäsen purema".

Metsästyskärpäsen puremia oli Kanneljärvellä varmasti joka kylässä ja mikäs sen terveellisempää niin ruumiillisesti kuin henkisesti kuin lähteä aamuhämärässä luontoon, jossa hiljaisuuden rikkoi vain joku linnunlaulu tai muu metsäeläimen ääntely. Kun tähän luonnon hiljaisuuteen rävähtää ajokoiran kiivas ja kiljuva ääni tai pystykorvan innokas haukku, niin metsästäjän "innostuskäyrä" on korkeimmillaan.

Siihen aikaan kun aloin metsästämissä käydä, ei tarvinnut muita lupia kuin aseenkantoluvan ja ampumatarvikeluvan. Metsästysseuroja ei ollut, kaikki metsästysmaat olivat yhteisiä, oli "lääninä", sai mennä mihin suuntaan tahansa niin kauas kuin takaisin jakoi kävellä. Ei silloin autolla menty metsään, joskus polkupyörä oli apuna maantiematkoilla.

Riistaa oli runsaasti, varsinkin pienriistasta jäniksiä, teeriä ja metsoja oli paljon, siitä todistena oheinen kuva, jossa on vain tavallinen seurueen sunnuntaipäivän saalis ensimmäisenä syyskuuta 1936 Suurenjoen sillankorvalta.

Luonnonolosuhteet olivat koko Kannaksella riistanlisäntymiselle otolliset. Metsä oli suhteessa peltoon noin 2- tai 3-kertainen. Kun tähän vielä lisätään rehevät niityt, lehdot ja suot jokineen ja puroineen, saadaan nykyisin puhutun "riistapellon" suuruudeksi sama kuin metsästysalue.

Pienriistan lisääntymiseen lie-nee osaltaan vaikuttanut se, että kettu oli ammuttu 20-luvun alussa melkein sukupuuttoon, korkean nahanhinnan ansiosta. Ketun nahka maksoi silloin saman verran kuin lehmä. Sanottiinkin, että kettu on niin kallis, että sitä kannattaa pyydystää vaikei saakaan.

Hirvet oli ammuttu jo vuosisadan alussa niin sukupuuttoon, etten koko runsaan 15-vuotisen metsästykseni aikana nähnyt jälkiäkään.

Ampuma-aseet olivat silloin vielä yksi- tai kaksipiippuisia hanalisiä ja "pertaanista" porattuja eri caliperisiä lukollisia haulikoita. Panokset ladattiin kotona itse mustalla ruudilla, koska senaikaiset aseet eivät kestäneet savutonta ruutiä, joka oli voimakkaampaa. Vasta 30-luvulla alkoi ilmestyä ha-

nattomia haulikoita ja tehtaan laatamia panoksia, joissa oli savuton ruuti.

Kun muistelee sitä meikäläisen metsästäjän ensimmäistä yksipiippuisen haulikon aikakautta, tulee mieleen monta hauskaa, myös harmillista tapausta. Tavallisesti sovittiin jo viikolla, mihin mennään metsään ensi pyhänä ja ketä lähtee mukaan. Joskus kokoonnuttiin Suurenjoen sillalla tai jossain Moukkolan ylikäytävällä. Panokset tietysti ladattiin ennen, usein lauantai-iltana, pyhäamuna ei ollut enää aikaa, sillä metsälle lähdettiin jo aamuhämärissä.

Metsästys- ja kalastusjutut yleensä arvostetaan, niinkuin "koittaisi kädellä ilmaa" varsinkin jos on kysymys siitä "suuresta", joka pääsi karkuun. On sentään paljon tositapauksiakin.

Metsästyretkistämme muistuu tässä mieleeni eräs hauska Hötsölän-Liikolan metsässä sattunut tapaus. Meitä oli monta poikaa mukana seurueessa, oli jänisajo käynnissä aamuhärisessä sumuisessa metsässä. Jokainen oli passissa, kuka missäkin linjan tai tien varressa. - Jo alkoi kuulua pauketta, mutta ennenkuin jänis kaatui oli moni päässyt ampumaan. Kun kokoonnuimme paikalle, jossa kaato oli tapahtunut, sanoi Nikkasen Vilho Kusnetsoffin Valtolle, että "sie ja ammut". Valto kysyi: "mist sie tiit". Vilho vastasi: "Ko-

siu naamaas on noi nooes". Hän oli ampuessaan saanut haulikosta lukon kautta savut ja noet kasvoilensa.

Toinen tapaus sattui Suurenjoen sillan takana metsässä. Naapurini Nikkasen Uno, sanottiin "Miina Unoksi", oli innostunut metsästyksestä ja ostanut semmoisen pienen yksipiippuisen 28 caliperisen haulikon ja lähti mukaan metsään. Maa oli vielä musta, mutta jänis oli valkoinen. Koirani haki innokkaasti Kurpan haassa jänistä, olimme kaikki varuillamme ja tarkastelemme katajapensaat ja kuusen- alukset. Tavallisesti kun maa on musta ja jänis valkoinen, ei jänis hevillä lähde liikkeelle. Kun olimme siinä vähän aikaa hakeneet, huomasi Uno yhtäkkiä kuusen alla valkoisen jäniksen, vain muutaman metrin päässä ja alkoi lähdätä pyssyllään. Me toiset huomasimme tilanteen ja seurassimme miten käy - samassa paukahti. Uno hikkasi heti perään ja hyppäsi innokkaasti ottamaan saalistaan kiinni kuusen alta. Samassa jänis pomppasi kuusen toiselta puolen kiireesti pakoon metsän pimentoon. Huomasin tilanteen kauempaa ja olin varuillani. Ei kestänyt kauan, kun ohitseni sopivan ampumamatkan päässä katajapensaitten välistä vilahteli valkoinen jänis kovaa vauhtia pakoon - ammuin laukauksen. Jänis häipyi näköpiiristäni katajapensaisiin. Menimme tarkastamaan paikkaa ja löysimme sen sieltä kuolleena makamasta. Uno oli ampanut läheltä ohi ja jänis säikähti niin, ettei heti älynnyt lähteä pakoon.

Sedän Unon kanssa olimme usein

Metsästämissä Kanneljärven Suurjoella v. 1936, vasemmalta: Uno Nikkanen, Rafael Määttänen, Mikko Nikkanen, Viljo Kiesi, Vilho Nikkanen ja tämän metsästysmuistelma kirjoittaja Arvi Nikkanen. Ajokoirat Lippo, Raiku ja Haku.

Kanneljärven valtaus 1941

Taistelujen riehussa vielä Viipurin alueella antoi Ylipäällikkö 23.8. käskyn Karlan kannaksella toimivien suomalaisten sotavoimien hyökkäyksen jatkamisesta tarkoituksella estää venäläisten asettuminen siellä enää järjestelmälliseen puolustukseen. Jatkuvassa hyökkäyksessä vanhaa rajaa kohden tuli IV AK:aan kuuluvan eversti Vihman komentaman 12. D:n 26.8. saamansa käskyn mukaan vallata ensin Leipäsuu - Hotakka maasto ja valmistautua sen jälkeen päävoimillaan jatkamaan hyökkäystä Muolaanjärven länsipuolitse Uudenkirkon suuntaan.

Kun venäläisten voimat oli lyöty Leipäsuon-Hotakan maastossa, alkoivat niihin kuuluneet hajanaiset osastot vetäytyä Muolaanjärven länsipuolitse vanhaa rajaa kohden suomalaisten joukkojen takaa-ajamina. 12. D sai 28.8. käskyn, jonka mukaan sen ensi tavoitteena, jatkaessaan hyökkäystä Uudenkirkon suuntaan, oli linja Riesjärvi-Vammeljärvi-Suulajärven kaakkoispää. Tiedustelu oli ulotettava linjalle Vammelsuu-Patrikin järvi.

Venäläisten puolustus suunnitelman luhistuttua Summan ja Hotakan välillä alkoivat eversti Vihman käytössä olevat Kev.Pr.T:n (Tiainen) voimat päästä niiden laadun mukaiseen nopeaan toimintaan. Mainittakoon, että tässä prikaatissa suoritettiin 26.8. uudelleenjärjestely alistamalla siihen kuuluvat Kev. Os. 9 ja Kev. Os. 14 Kev. JR 4:lle, josta muodostui Kev.Pr.T:ta vastaava ja myös sen nimellä edelleen toimiva prikaati. Sitä komensi tästä lähtien everstiluutnantti Nordgren.

Kapteeni Sorsan johtama Kev. Os. 14 vapautui 28.8. varmistustehtävistään Kämäränjärven lounaispuolelta ja eteni saman päivän iltapäivällä Leipäsuon kautta Perkosjärvelle. Suoraan divisioonan joukkoihin kuulunut ratsumestari Kokon johtama Kev.Os. 1, jonka osia eteni myös Kyyrölän kautta, saapui vielä samana päivänä Hämeenkylässä ja alistettiin seuraavana aamuna everstiluutnantti Nordgrenin käyttöön. Kev.Pr.T jatkoi 29.8. hyökkäystään Lounatjoen aseman kautta Kanneljärvelle mm. venäläisten panssarijunaa takaa-ajoen. Kun Kanneljärvi oli vallattu, sai kapteeni Inomaa johtaman II/Kev.JR 4 vielä samana iltana käskyn kääntyä Uudenkirkon suuntaan. Kev.Os. 14 taas jatkoi etenemistään tehtävänä Mustanmäen valtaus. Saman päivän aamulla oli jo Kev.Os. 1 edennyt osillaan Hämeenkyllästä Kanneljärvelle ja Hötsölään sekä osillaan myös Liikolaan. Lisäksi se saavutti samana päivänä Kuuterselän, josta työnsi vihollisen Mustanmäen suuntaan ja kohdisti tiedustelun Raivolaa. Saman päivän kuluessa marssi everstiluutnantti Sauren johtama JR 46 Hämeenkyllästä kaakkoon ja saavutti etumaisilla osillaan Kuuterselän pohjoispuolisen maaston.

yhdessä metsästämisessä. Eräänä sunnuntai-aamuna olimme Hötsölän kylän metsässä. Ensimmäinen oli juuri tullut ja jäniksen jäljet näkyivät selvästi. Saimme ajon ja haimme passipaikat. Uno oli polun varrella tiheikössä, kun rusakkojäni tuli kovalla vauhdilla suoraan hänen eteensä. Uno ampui ja jänikselä katkesi kumpikin etujalka. Muutaman kuperkeikan tehtyään rusakko nousi pystyyn takajaloilleen ja lähti hyppimään tasajalkaa pakoon ja Uno kiireesti perään sekä yritti lyödä pyssyn piipulla, mutta jäni väisti ja pyssyn piippu osui jäiseen maahan ja vääntyi. Jäni meni menojaan. Onneksi parinsadan metrin päässä oli Hötsölän seppä Havian Tahvo metsästämisessä. Jäni tuli häntä vastaan tasakäpälää hyppien, Tahvo ampui sen pois kitumasta. Kohta olimme yhdessä ihmettelemässä Umon haulikon väärtä piippua. Tahvo otti piipun kummastakin päästä kiinni ja polvenpäätä vasten veti piipun suoraksi ja taas jatkui metsästyksen taiseen tapaan. - A r v i N i k k a n e n .

12.D oli 29.8. iltana mennessä saavuttanut Suulajärven puoliselä siivellä sille määrätyn tavoitteen. Se sai 30.8. uuden käskyn, jonka mukaan divisioonan tuli puhdistaa Kaukjärven ja Uudenkirkon välinen alue ja edetä linjalle Vammelsuu-Raivola. Majuri Sotisaaren johtama JR 47 jatkoi 30.8. hyökkäystään päättien suunnassa Uudenkirkon kyläalueiden valtaamiseksi. Tähän hyökkäykseen liittyi Kanneljärveltä käsin II/Kev.JR. 4 ja Uudellakirkolla saarrettu venäläisrivistö antautuikin kiivaan taistelun jälkeen. Suomalaisten joukkojen saaliiksi jäi runsaasti erilaista sotakalustoa.

Mustanmäen asemaseudun pohjoispuolella oli varustettu asema, jonka Kev.Os. 14 valtasi 30.8. aamulla Rask.Psto 13:n ja Rask.Psto 23:n osien tulivalmistelun tukemana ja eteni iltapäivällä Sykiälän, Kirjavalan ja Uudenmyllyn (Sepäsen myllyn) kautta Raivolaa lehtikuusimetsän alueelle. jonne myös Kev.Os. 1 oli jo saapunut puolenpäivän tiencillä Kuuterselästä käsin.

JR 46 hyökkäsi 30.8. Kuuterselän suunnasta Rask.Pasto 13:n ja Rask.Psto 23:n osien tukemana suoraan Raivolaa kohden. Tähän hyökkäykseen liittyvänä löi majuri Visapuun johtama II/JR 46 venäläiset Sahakylän suunnalla ja valtasi iltapäivällä Raivolaa aseman.

Alik. Vilho Nikkanen.

Edellä kuvatut kotipitäjämme taikainvaltausta 1941 koskevat vaiheet on poimittu teoksesta Suomen Sota 1941-1945 (III osa, Kustannusosakeyhtiö Kivi, 1951).

Nämä sotahistoriallisiin asiatihtoihin perustuvat kuvaukset ovat sellaisinaan kenties kuivaa luettavaa, mutta millaisina kokivatkaan edellä mainituissa joukoissa palvelleet kotipitäjämme miehet nämä 30 vuoden takaiset tapahtumat. Tavoitin pari heistä.

Kirkonkylästä kotoisin oleva Vilho Nikkanen, silloinen alikersantti ja ryhmänjohtaja Kev. Os. 14:n pioneerijoukkueessa, joutui aselajinsa mukaisesti etsimään ja raivaamaan kotikylänsä ja kotipitäjänsä miinoituksia. Havainnoistaan ja kokemuksistaan hän kertoi seuraavaa:

»Kävin katsomassa kirkkoa, jota olin ollut aikanaan rakentamassa. Sisällä oli puimakone ja lattiialla olkia. Tutkin kotitaloni miinoitusten varalta. Samalla totesin, että kotonani oli yläkerran huoneista purettu väliseinät ja niistä oli tehty alakertaan noin 2x2 m:n suuruisia koppeja. Olkia oli lattiialla noin puoli metriä.

Näkymät olivat muuten melko surkeat Kanneljärvelle tullessa. Taloja paloi ja osa niistä oli palanut jo talvisodan aikana. Innos-

tus kasvoi kuitenkin sitä mukaa mitä lähemmäksi kotikylää saavuttiin. Se alkoi parantua jo Perkjärveltä lähdeittäessä.

Vietimme yön Mustanmäen aseman läheisyydessä ja sieltä kirjoitin äidilleni, joka silloin oli evakona Kiikassa. Kerroin näkemäni eli lähinnä sen, keiden talot olivat pystyssä. Äitini antoi kirjeen silloiselle kansanedustaja Vilho Nik-

JUHLARUNO

Kanneljärven kansanopiston kesäjuhlaan 8. - 9.6. 1930
kirjoittanut Unto Seppänen.

Kautta maiden kulkee juhlasaatto:
värit loistaa, kultatorvet soivat.
Kevät ollut on tuon juhlan aatto,
kurkiaurat siivissä min toivat.

Kaikkialle, missä saatto käypi,
puhkee kukkihinsa luomakunta.
Kaikki juhla-asuun ennättäypi,
kevät näytti siitä ennus-unta.

Kesä kulkee juhlasaaton tavoin
keskitsemme kasvun jumalana.
Joka polku onpi sille avoin,
tuloansa toivoo joka sana.

Siksi, kun taas kesän kukat hohtaa,
vihreätään loistaa pellot, puistot,
meidän tiemme ilojuhlaan johtaa,
mielet täyttää onnelliset muistot,

muistot kesäin mennehten töistä,
mitkä turvanneet on elämämme
sekä auttanehet esteiköistä,
joihin alituisen ennätämme.

Juhlikaamme nyt siis kirkkain mielin,
toivokaamme kasvun jumalalta
pelloillemme sadot täysin pielin,
sydämiimme voittoon hyvän valta.

kaselle, joka antoi nämä tiedot edelleen paikalliseen sanomalehteen. Siten ainakin muutamit kotikyläni asukkaat saivat aivan tuoreeltaan heitä suuresti kiinnostaneet tiedot.

Pst.-tm. Oiva Rouvari.

Kev. JR4:n autovetoisessa tykkikomppaniassa pst-tykkimiehenä palvellut Sykiälästä kotoisin oleva Oiva Rouvari kuvaili tunteita ja näkymiä seuraavaan tapaan: Komppaniamme oli I pataljoonan tukena kun Perkjärveltä käytyjen taistelujen jälkeen lähdimme seuraavana aamuna ajamaan radan länsipuolta Harjun läpi Kanneljärven asemalle ja sieltä edelleen Uudellekirkolle. Kyiät näyttivät rappioituneilta, pellot, joissa jo kasvoi pajukkoa, olivat muuttuneet, tosin siellä täällä oli viljaa ja perunaa kasvamassa, ilmeisesti jo talvisodan aikana palaneiden talojen savupiippuja törötti pystyssä. Selittämättömän kumma lämmin ailahtus ja odotuksen jännitys täytti mielen kotipitäjää lähestyttäessä ja sen läpi ajeltaessa ja sodan karuus kaikkosi joksikin ajaksi pois. Komppaniamme ei joutunut taisteluihin kotipitäjämme alueella, seuraava rajumpi taistelu käytiin vallattaessa Ino vielä samana päivänä.

Inon valtauksen jälkeen komppaniamme siirrettiin seuraavana päivänä lepoon Sykelsaareen, jossa korjasimme viljaa ja perunaa. Sykelsaareen tultuamme lähdim viipymättä pyörällä Rasvatun, Kirjavalan ja Neuvolan kautta katsomaan kotikylääni. Sitä mukaa kun lähestyimme Sykiälää, kasvoi myös odotuksen jännitys paikkojen käydessä yhä tutummaksi. Yllätykseni oli suuri, kun Ryyppön Aarne pöllähti vastaan kotinsa lähellä, hän oli niinikään kiirehtinyt kotipaikkaansa katsomaan. Sykiälä näytti olevan entisellään, joskin rapistuneena, muita ihmisiä ei aluksi näyttänyt olevan missään, jonkin irrallisen eläimen ääniä kuului sieltä täältä ja vihollisvaa-

Lotta-Svärd-yhdistyksen Viipurin piirin järjestämiltä iltakursseilta Kanneljärven kansanopistolla 26.5. - 10.6. 1938. Eturivissä vasemmalta: kanslianeuvoja Maire Martela, lääkintäneuvoja rva Tikka (Terjoelta), kurssin väepeli Sylvi Nikkanen ja muonitusneuvoja Aino Porkka.

Kanneljärven seurakuntaelämästä

Kun ihminen vanhenee, niin taakse jäänyt elämä palautuu elävästi mieleen vuosikymmenien takaa. Muistelllessani Kanneljärven seurakuntaa ja sen asukkaita elän ajatuksissani nuoruuteni kevättä.

Katselin siihen aikaan elämää levottomana ja huolettomana, kuten sen ikäisen elämään kuuluu. Varsinaisesti sain kosketuksen Kanneljärven seurakuntaelämään 1923. Silloin alkoi seurakunnassa ensimmäinen rippikoulu ja olin mukana siinä joukossa, joille rippikoulussa opetettiin seurakuntatietoutta ja ihmisen omaa henkilökohtaista vastuuta Jumalaan, kotiin ja ijäiseen isänmaahan ajallisen rinnalla. Hartaana kuuntelin opetusta rippikoulussa, vaikka henkilökohtaisesti en päässytäkään vielä silloin Jumalan armon tunteeseen. Kun rippikoulun viimeinen tunti oli mennyt, sanoi pastori: »Nyt nämä opetukset jäävät teidän huoleksenne.» Samassa alkoi kirkossa tyttöjen puolelta kuulua laulua: »Kun nuoruuden aika on ruusuinen ja riemuinen on joka puoli, ota tiestäsi vaari ja suunnasta sen, älä kaikista ruusuista huoli.»

Ehtoollispyhänä tunsin kuinka voimakkaasti nyt seurakunnan Herra kutsuu siihen yhteyteen, mitä seurakunta jatkuvasti tulee tarjoamaan. Näin sieluni silmien edessä taulun, joka oli kansakoulun luokan seinällä. Siinä luki: »Kaksi tietä.» Runossa kerrottiin kuinka toinen tie vie hyveiden polkuja kulkemaan ja toinen tie vie uhrejaan vankilaan ja kärsimyksiin. Alitajunnassani soi alati tahdotko valita oikean tien?

Rippikoulun jälkeen kesti kaksi vuotta tätä kolkutusta, kunnes seurakunnan eräessä tilaisuudessa kuuntelin nuorten laulua: »Tule Jeesuksen luo, tule nuorena oi.» Sinä iltana jätin elämäni Jeesukselle, aikaa on kulunut siitä yli 40 vuotta pitkästi. Kotini oli kilvoittelevien ihmisten koti ja siellä pidettiin usein seuroja. Kanneljärven seurakunta oli siinä onnellisessa asemassa, että niillä pepeilla, jotka siellä ehtivät palvela seurakuntaa, oli vilpittön halu tehdä Jumalan valtakunnan työtä. Erikoisesti muistan, miten papit pitivät huolta niistä nuorista, jotka halusivat Jumalan tielle kilvoitella. Niinpä minullekin usein lähetettiin pappilasta sana, että tulisin kirkkoherran kanssa mukaan sinne kylään seuroihin. Erikoisesti kiitollisinä muistelen khra Pulkista, Hyskeä ja Muukkosta. Heidän kauttaan tutustuin kotipitäjäni kylään ja asukkaisiin. Silloin sain ensimmäiset todistukset Jeesuksesta antaa. Muistan niinkin hupaisaa, kuinka kirkkoherra Hyske antoi ääntäisopetusta Seurakunnan yhteydessä sain myöskin harjoitella tulevaa kutsu- mustani varten pitämään pieniä puheita.

Muistan mikä ilo oli, kun sain olla Kanneljärven seurakunnan järjestämällä pyhäkoulukursseilla, poikatyökursseilla Viipurissa ja pitimmillä nuorisotyökursseilla Nurmijärvellä. Kanneljärven seurakunnassa sain tehdä poikatyötä ja pitää pyhäkouluu.

Harmaata on ohimoilla niillä

rakin oli ilmeinen. Ajoin kansakoulun luokse ja sieltä kujasia pitkin kotiini, joka näytti melko hyvin säilyneeltä. Mentyäni varovasti ovesta sisälle siellä olikin jo suomalaisia sotilaita. Jatkaessani matkaa totesin, että Maria Kurpan (Ville-Taavetin Marin) talo oli palanut. Poikkesin Mikko Mannosen talossa ja Esa Hyytiäisen talossa, jonka pihalla totesin tuoreita taistelun jälkiä. Muualla kylässä en sellaisia havainnut.» — Viljo Terho.

pojilla ja tytöillä kuten itselläni, jotka olivat oppilaina silloin Seurakunnan yhteydessä toimi myöskin nuorten kristillinen yhdistys ja lähetysompeluseura. Näissä tilaisuuksissa saatiin usein hengellistä virvoitusta arkielämän keskelle. Ratkaisevasti kuului kutsu taivaan tielle näissä tilaisuuksissa. Tulevat mieleen monet tutut nimet, jotka nuorena jättivät elämänsä Jumalalle näissä seurakunnan tilaisuuksissa. Monet heistä ovat jo kiittävien joukossa siellä perillä Jumalan luona. Toiset olemme vielä matkalla. Sota ja elämän kohtalot ovat heittäneet meidät hajalle. »Hangosta Petsamoon» laulettiin sota-aikana laulussa.

Niin on entinen Kanneljärven seurakuntalainenkin kaukana toisista.

Muistot elävät Kanneljärven seurakunnasta monen meidän mielessä.

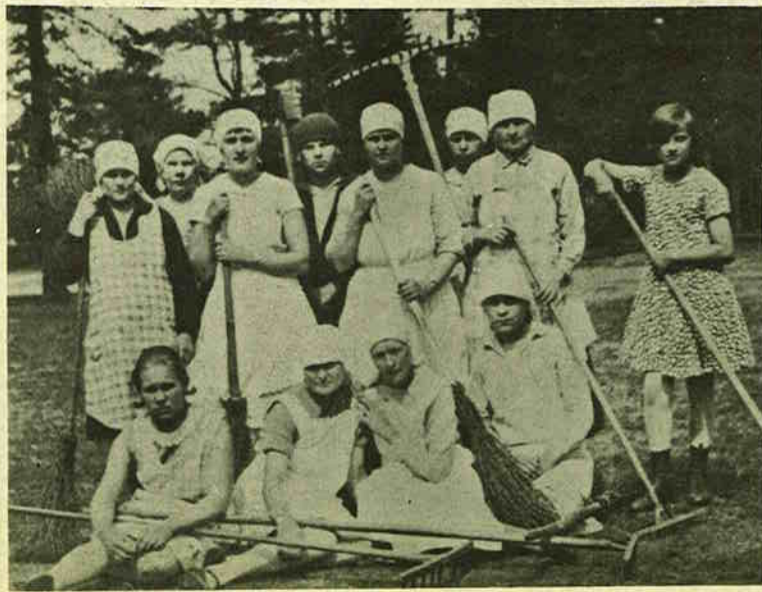
Kuulen vieläkin alitajunnassani miten Kokkomäen kirkonkello kauniisti kumahtleivat lauantai-illan rauhaa kiireisen elämän keskellä. Tai soittivat jäähyväiskelloja jollekin meidän rakkaistamme, jotka nukkuvat Kokkomäen hiekkassa, odottaen siellä ylösnousumuksen aamua, kun henki on yhdistynyt kirkastettuun ruumiiseen. Muistan niin monet, monet haudat, jotka isäni ja veljeni kaivoivat ja sinne laskettiin monien rakkaista omaisia. Kun näitä muistelen, niin laulun sanat tulevat mieleen: »Luo, elämän virran mä pesäni teen, on onni sen rannoilla aina.»

Vaikka toisenlaisen elämäntapomuksen omaavat ihmiset siellä polkevat rakkaista kunnaitamme eikä ole tilaisuutta hautakammioille kukkia viedä, niin ijäinen uni on hyvä kaikkialla, uskossa nukkuneille alkaa uusi elämä.

Nämä muistot vievät Kanneljärven seurakunnan pariin. Sainhan itsekini siinä seurakunnassa julistaa syntisten Vapahtajaa silloisille nuorille ja elämän huolten täyttäneille vanhemmille. Monet kerrat tarjosivat seurakunnan palvelijat saarnavuoroa myöhemmissä vaiheissa. Erikoisesti jäi viimeinen kuulemani virren voimakas väisä mieleeni »Kohta saapuu loistossansa Pyhän kanssa Kristus Ylkä Siionin.»

Niin syntyi sota 1939 Niin tuli lähtö ja jäähyväiset Kanneljärven seurakunnalle. Toisille kutsu soitaan, toisille lähtö evakoon.

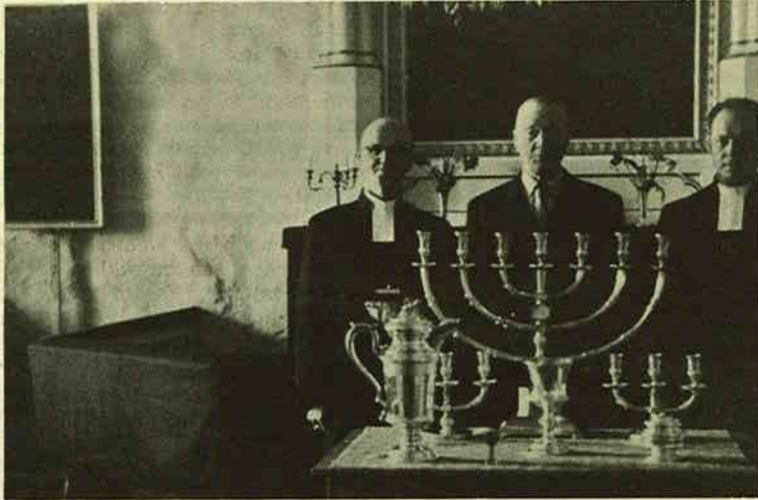
Muistot jäivät jäljelle ja ne kantavat loppusuoralla. Monelle elämän koulussa ovat seurakunnan eväät maistuneet. Sinullekin usein varmaan, joka kanssani rippikoulun päätyttyä lauloit »Kun nuoruuden aika on ruusuinen.» — Vilho Lampainen.

Hautausmaan puhdistustalkoissa Kanneljärvellä v. 1930.

Ompeluseuralaisia pappilan portailla v. 1928. Edessä kirkkoherra Pulkkinen.

Kanneljärven seurakunnan ehtoolliskaluston ja kynttilänjalokojen lahjoitustilaisuudesta Perttelin kirkossa v. 1952. Vasemmalta kirkkoherra Honkanen, maanvilj. Pilka ja kirkkoherra Muukkonen.

PENTTI SUMMA:

ENTISAJAN KAUPANKÄYNTIÄ JA KOTITEOLLISUUTTA

Kanneljärven ensimmäisen kaupan perusti v. 1881 Esaias Juhonp. Nikkanen ja kaupparakennuksena toimi Temisevän tilan sivurakennus. Samoihin aikoihin toimi Uudenkirkon asemalla myöskin kauppa minkä omisti maakauppias ja valtiopäivämies Risto Jp. Summa (synt. 1854).

Temisevässä oleva kauppa osotautui hieman syrjäiseksi paikaksi huvila-asukkaille, joita näihin aikoihin yhä enenevässä määrässä

kesäisin muutti Kannakselle, samoin myös Kanneljärvelle. Sen vuoksi Nikkanen osti Kankaala-nimisen tontin Uudenkirkon asemalta Kivennavan kirkolle johtavan maantien ja siitä Kanneljärven kylässä Mustaanmäkeen johtavan kylätien risteyksestä. Siihen rakennettiin erityinen kaupparakennus varastoineen ja asuntoineen.

V. 1900 13. 6. Esa Nikkasen tytär Katri solmi avioliiton Uudenkirkon kirkonkylästä kotoisin olevan tehtailija Kaarle Summan pojan Riston kanssa. Hän muutti Kanneljärvelle ja otti hoitoonsa Esa Nikkasen kaupan, jolle tällä välin oli ennättänyt tulla sivuliikkeet Uudenkirkon asemalle ja Hötsölään. Huvila-asutuksen yhä laajentuessa Risto Summa perusti vielä kolmannen sivuliikkeen Hämeenkylään.

Pitkääaikaisina myymälänhoitajina Summan kaupoiissa toimivat aseman myymälässä Paavo Huuhka, päämyymälässä Kanneljärven kylässä edellisen poika Mikko Huuhka, Hötsölässä edellisen veli Risto Huuhka ja Hämeenkylässä kolmas veljeksistä Ville Huuhka.

Kaupat olivat sekatarvakauppoja, mutta myytäviin tavaroihin kuuluivat myöskin nykyään ruokatarvakauppoihin ja maitokauppoihin kuuluvat hapana kerma, smetana ja tuore leipä. Kerma tuotettiin Lahdesta isoissa tynnyreissä "potskissa", mutta leipä leivottiin Risto Summan perustamassa leipomossa. Se oli kaupparakennuksen naapurina Mustallemäelle

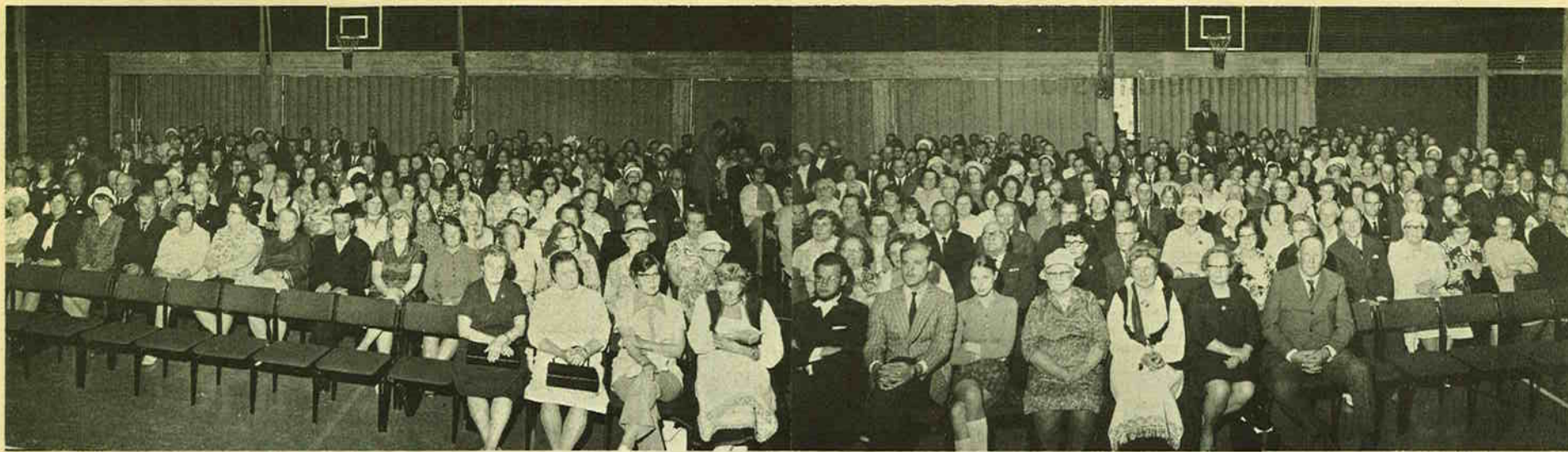
johtavan tien toiselle puolelle ja sitä kutsuttiin yleisesti pakarituvaiksi. Leipojina toimivat venäläiset, tavallisesti Pietarista ostetut miehet. Puolpelavan ja setsuurien ja ranskanleivän lisäksi leivottiin myöskin kolmen kokekan pullia ja rinkeleitä. Rinkeleitaikinasta tehtiin usein lapsille kävelykepin muotoisia leivonnaisia ja pullataikinasta pääskysyä, joiden nokan muodostivat paahdetut mantelit ja silminä olivat rusinat. - Osoitukseksi sena siitä, kuinka tonttimaata oli arvokasta Juhana Nikkasen eli "Jussilaisiin Juhanan" mielestä, piti leipomorakennuksen ovi ja raput muuttua toiseen kohtaan, koska muutoin leipää hakemaan tulleen hevosen kärrit joutuivat olemaan Juhanan maalla, kuivalla, mitään kasvamattomalla kankaalla.

Näin laajan liikkeen asioiden hoitaminen postitse osotautui ajanpitkään hankalaksi. Lähin puhelinkeskus oli Uudenkirkon kirkonkylässä, josta oli puhelinyhteys Viipuriin sekä Pietariin. Saadakseen puhelinyhteyden näihin tärkeisiin kauppakeskuksiin Risto Summa rakennutti puheliniinjan Kanneljärveltä Uudellekirkolle omalla kustannuksellaan. Taisipa hän olla omakätisesti vetämässä lankoja tähän vähän yli 13 km:n pituiseen linjaan. Sitten huomattiin vähitellen puhelimen tarpeellisuus muuallakin Kanneljärvellä ja perustettiin sinne puhelinkeskus Esa Nikkasen taloon. Temisevän tilan pehottorin tyttäret Hilja ja Elvi Aho toimivat tämän Kanneljärven ensimmäisen puhelinkeskuksen hoitajina.

Myyvälöissä tapahtuvan myynnin lisäksi huvila-asiakkaita oli vielä palvelemassa nykyisen myymäläauton tapaisesti, erikoisrakentaisiin kärryihin valjastettu hevonen ja kaksi miestä. Kärryihin oli laitettu monin hyllyin varustettu tavarasäiliö, jossa oli valmiiksi punnittuna tavallisia ruokatarvotteita ja vastaleivottuja erilaisia leipiä. Nämä "pulkakärrit" tekivät säännölliset kierroksensa koko laajan huvila-alueen läpi ja ottivat vastaan tavaratiloja seuraavaa kierrosta varten. Tästä kauppatavasta huolimatta varsinaisiin myymälöihin taikka niinkuin niitä tavallisimmin kutsuttiin "puoteihin" riitti runsaasti asiakkaita, niin että kauppa tehtiin aina kello 21-22 saakka.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Risto Summa katsoi parhaimmaksi supistaa kauppalikettään, jolloin pitkäaikaisista apulaisista tuli itsenäisiä kauppiaita. Risto Havia otti haltuunsa aseman myymälän, Risto Huuhka Hötsölän ja Ville Huuhka Hämeenkylän myymälän.

Paitsi kauppa Risto Summa har-

Kanneljärven pitäjäjuhlasta v. 1971.

Nykyisillä asuinsijoilla

Kanneljärveläinen maatalousväestö sai viljeltäväkseen varsinais-suomalaisista maaperää.

Kylittäin mainittuna on sijoitus sellainen, että kirkonkyläläiset olivat Uskelassa ja kun tämä kunta muutama vuosi sitten liitettiin koonaan Salon kaupunkiin, niin entisistä kirkonkyläläisistä tuli kaupunkilaisia. Maatalousammattiin kaupunkilaistuminen ei nyt paljoakaan vaikuta, joskin kaupunki on ottanut eräitä velvoitteita auramalla talvella syrjäisempiäkin teitä auki.

Harjun kyläläiset ovat Muurlassa, Hämeenkylä Kiikalassa, Hötsölä Perttelissä, Kuuterseleä Kuusjoella, Liikola Suomusjärvellä ja Sykiälä Kiskossa. - Nämä ovat pääsijoitusalueet, vapailta kaupilla on maatiloja tietysti jonkin verran ostettu muidenkin kuntien alueilta.

Salon lähiseutu on järvetöntä aluetta, muutamassa joessa, jotka saavalueiden halki virtaavat, on vesi sameaa. Kisko ja Kikkala ovat jo enemmän järviä, joissa on kirkasvetisiäkin järviä.

Kun täällä on paljon kovia savialueita, saivat monet kanneljärveläisetkin viljelijät savikoita viljeltäväkseen. Alkuvuosina olikin kovien maiden muokkaaminen vaikeampi tehtävä, kun traktorikanta oli vähäisempi ja muokkavälineet heikompia. Kyllä silloin varsinkin monelle vanhemmalle viljelijälle muistuvat entiset multavat pellot mieleen ja joutuivat noitumaan ny-

kyisiä peltojaan, että kaikenlaisiin oloihin sitä vielä vanhoilla päivillään joutuu.

Nykyisin kun traktorikanta on lisääntynyt ja muokkavälineet parantuneet, ei tämä kovan maan haitta enää tunnu niin vaikealta ja nuorempi viljelijäpolvi on siihen totunut. Näissä pelloissa on paljon sellaisia "tuntimaita", kuten täällä sanotaan. Parhaan kasvutulon saamiseksi on keväällä tutkittava paras maan kosteusuhde, ei ole mentävä muokkaamaan liian märkänä, eikä ole päästettävä liikaa kuivumaan. Kun väkilintojen käyttö on myös huomattavasti entisestään lisääntynyt, nämä tekijät yhdessä vaikuttavat sen, että satotulokset ovat nousseet huomattavasti.

Nämä seudut ovat myös maamme vanhinta sokerijuurikkaan viljelyaluetta. Monet kanneljärveläisetkin ovat erikoistuneet juurikkaan viljelyyn ja saaneet kärkipään satotuloksia.

Pelosta ja karjasta saadut tulot näkyvät myöskin nykyisessä tuloihin perustuvassa verotuksessa. Monet karjalaistilat maksavat peltohehtaariltaan huomattavasti enemmän veroa kuin vanhat kantatilat. On tapauksia, joissa kymmeneltä peltohehtaarilta kahdessa vuodessa menee saman verran veroa kuin mitä sai aikanaan korvausta Karjalaan jääneestä yli sadan hehtaarin suuruisesta maatilasta. Näin ovat siis saadut korvaukset tulleet monin verroin maksetuksi takaisin.

On selvää, että myöskin kannel-

järveläiset omassa asuinkunnassaan osallistuvat yhteiskunnalliseen toimintaan. Heitä on kunnan ja seurakunnan luottamustehtävissä, seuratoiminnassa ja antamassa apua sinne, missä sitä kulloinkin tarvitaan. Alusta alkaen ovat suhteet kanta-asukkaiden kanssa olleet hyvät ja rehdit.

Salossa ovat myös kaikki tarpeelliset koulut, joissa tälläkäläinen karjalainen nuorisoo saa tarpeellisen koulutuksen valmistuakseen haluaansa ammattiin. Kun Salossa on paljon teollisuutta ja vilkas kaupankäynti, on karjalaista nuorisoa näiden elinkeinojen palveluksessa hyvin runsaasti. Pienet kotitilat eivät voi tarjota kaikille toimeentuloa.

Kun täällä oli enemmän siirtoväelle jaettavaa maata, on myöskin muista Karjalan kunnista asukkaita sijoittunut näille samoille alueille. Räisäläisiä, säkkijärveläisiä ja uusikirkkolaisia viljelee myös näitä maita. Tänne tulon al-

kuvuosina sanoi seurakunnan kirkkoherra, että Salo-Uskelan seurakuntaan on muuttanut karjalaista väestöä 22 Karjalan kunnasta. Hyvin suosittu paikka on siis Salokin ollut.

Yhteysttä karjalaisten keskuudessa on pidetty karjalaisseurojen välityksellä. Joka kunnassa on oma seuransa. Seurat ovat toiminnallaan tuoneet virkistystä arkisten aherrusten keskelle.

Kanneljärven pitäjäjuhlilla on myös usean vuoden aikana pidetty Salossa ja on tämä muistojen juhla aina kerännyt satamäärin kanneljärveläisiä yhteen.

Joskus takavuosina rakennusvaiheiden aikana luettiin seuran tilaisuudessa kronikasta, että: "tää on meill' siis keskuspaikka, / tämä tuttu Salo, / täällä' hyöhaastaa toisillee et' jokos siul' on talo, / Naulaluvat taskuus männööt tää hyö pitki kattu, / kiire kova kantapäil, / jottei ois aika nostaa tuttavalle hattuu".

Nyt on rakennuskiireet sivutettu ja omat kodit kohoavat peltojen keskellä ja metsien laidassa kertonen siitä uurastuksesta, mitä tämäkin karjalainen sukupolvi on aikaan saanut. - E. N.

ARTTURI KALTOKARI:

»KEL ON RIIHIRIMPUTTIMET SIL ON KIRKOKIMPUTTIMET»

Tämä tuttu kanneljärveläinen sanonta tuo mieleen siellä kotikylässä Harjussa tehdyt syksyiset työt ja niistä varsinkin rukiin leikkuu ja puinti. Eihän nykynuorisoo tunne enää niitä menetelmiä, mitä siellä

käytettiin, nythän ovat vaan leikkuupuumurit ja kuivurit.

Kun heinät oli saatu korjatuksi, alkoivat isännät tarkkailla kuinka ruispelto alkaa saada kullanhoh- toisen värinsä. Oli tavallinen näky,

kun isäntä kulki pellon piennarta ja nappasi sieltä täältä rukiin tähkän, hiersi sitä kämmenien välissä, jotta jyvät irtoaisivat, pisti osan suuhunsa maiskutellen asiantuntevasti ja koetteli kynsien välissä, joko jyvät katkeaa.

Kun vilja oli todettu sopivan valmiiksi, alkoi rukiin leikkuu. Siihen ottivat osaa koko perheen jäsenet ja se tehtiin melkein aina sirpillä, harvassa talossa käytettiin viikattetta. Ruis leikattiin lyhteiksi, jotka sidottiin oljilla tiukasti kiinni. Lyhteistä pystytettiin kuhilaat, jotka seisovivat suorissa riveissä pitkien sarkojen.

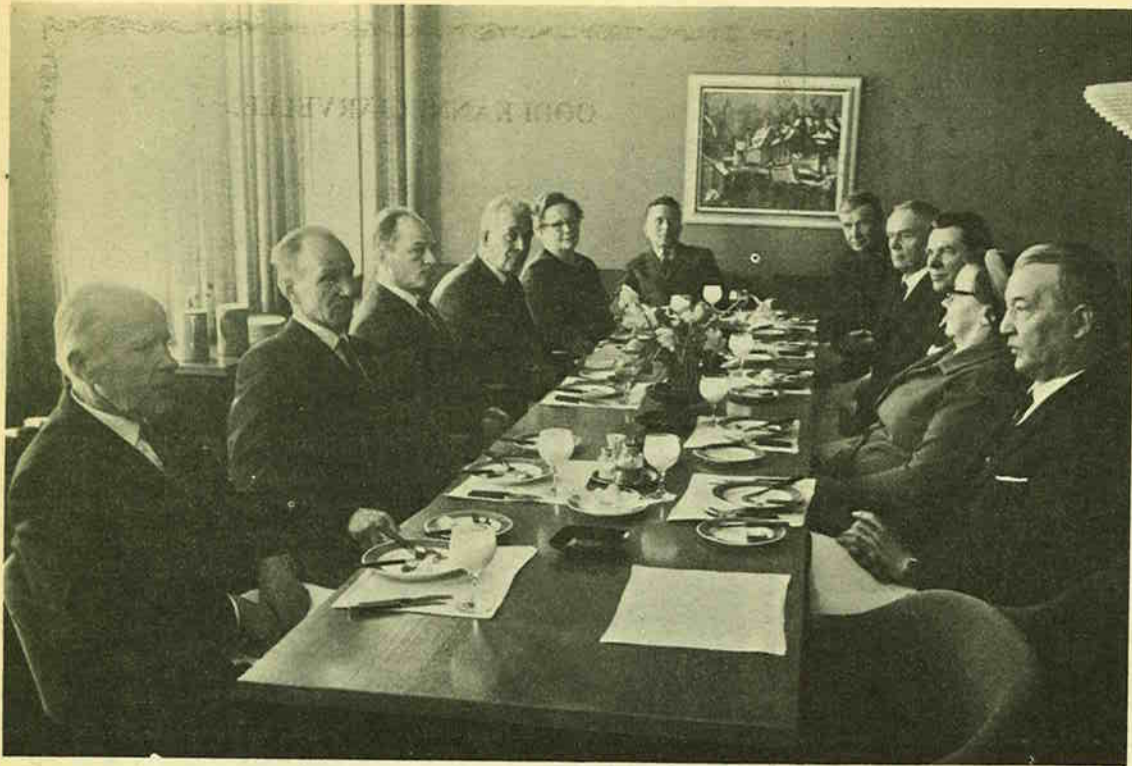
Kun kuhilaat olivat kuivuneet jonkin aikaa, kerättiin ne "närteeksi" pellolle tai vietiin suoraan riiheen. Riihtä ei ollut siellä läheskään kaikissa taloissa, joten piti turvautua naapurin apuun. Kun lyhteitä ajettiin riihelle, piti kärryihin laittaa suojapeitteet, että kariseet jyvät saatiin talteen. Riihissä oli tavallisesti lattia kovaksi poljettua savea tai sementtiä. Kynnys oli noin metrin korkeudella ja räppänä takaseinässä, useissa riihissä oli sivussa niin sanottu kyliäinen, johon voitiin koota viljat tai oljet. Lähellä riihen kattoa olivat parret, suoria kuusiriukuja ja niiden alapuolella siirrettävät "ahilaudat", jonka päällä seisottiin riihtä ahtaessa. Lyhteet asetettiin parsien päälle pystyyn tähkäpuolet ylöspäin. Se olikin tarkkaa työtä, että ahoksesta tuli sopivan tiukka. Kun kaikki parret oli täytetty ja uuni yläpuoli jätetty tyhjäksi, oli ahos valmis ja uuni pistettiin lämpimään. Lämmitys tapahtui tavallisesti koivu- tai leppäpuilla ja usein tuoreilla, ehkä siksi, että puut paloivat kauemmin eikä tarvinnut niin usein lisätä. Lämmitys kesti 2-3 vuorokautta ja sen jälkeen alkoi puinti. Riihtä puimaan mentiin aamulla aikaisin siinä 3-4 välillä, ja se olikin kovaa työtä, kun ottaa huomioon kuumuuden ja pölyn. Riihivaatteet "riihikot" olivat mahdollisimman kevyet ja niitä pidettiin pesemättä koko puintikauden. Ensiksi pudotettiin haravalla lyhteitä alas niin paljon kuin lattialle mahtui "puintimaaksi", lyötiin latvat riihen seinään, jotta osa jyvistä karisi jo siinä vaiheessa, siteet avattiin ja lyhteet laitettiin tähkäpuolet vastakkain riviin lattialle. Sen jälkeen alkoi puinti varstalla tai riutalla, välillä lyhteet käännettiin, että molemmat puolet tuli puiduksi.

Varsta "vartta" oli tehty samasta puusta, jonka oksa toimi vartena ja runko lapana. Se oli lyhytvartinen polviasentoa varten ja pitkävartinen seisten puintia varten. Riutassa oli taas lapa ja varsi eri puusta, ne oli yhdistetty joko puutapilla tai nahkalenkillä, joten lapa teki puidessa pyörivän liikkeen. Puinnissa piti olla ehdottomasti oma vuorotahinsa, riippuen sitten henkilöiden lukumäärästä. Jos joku sotki tahdin, niin sai pian aamukiikkuisen huomautuksen "lyöhä vuorollais ja tahillee". Puintityö kuuluikin kauas ulkopuolelle rytmikkäänä jumpytöksena. Puinnin jälkeen oljet polven päällä, sa-

joitti myöskin maanviljelystä maatilallaan, joka kuului Kanneljärven tilojen suuruusluokituksen alkupäähän. Hankittuaan kotikäyttöä varten kylänsä ensimmäisen konekäyttöisen Teljä-puimakoneen kyläläiset rupesivat pyytelemään, että heidänkin viljansa puitaisiin tällä vaasalaisen Wickström-tehtaan maatalousmoottorin käyttämällä puimakoneella. Lopulta pyytäjää oli niin paljon, että puintivuorot oli jo aikaisin ennakoita varattava, jos mieli saada viljat puiduksi tällä koneella. Tätä kotiteollisuuslaitosta laajennettiin sitten, niin, että siihen lisättiin mylly, pärehöylä ja katkaisusirkkeli. Kyläläisillä oli paljon asioimista Summan pihassa. Keväällä tehtiin päreitä, syksyllä puitiin viljoja ja talven mittaan niitä jauhattiin. Viljaisempina aikoina kahdesti viikossa tiistaina ja perjantaina, kiireisinä aikoina muulloinkin. Maksun puimuksesta ja jauhuksesta sai suorittaa viljassa, jos se paremmin kuin rahassa-maksu sopi asiakkaalle. Milloin heinäkauppoja tehtiin, käytiin kuormat tavallisesti punnitsemassa Summan hevossa, joka oli maantien vieressä erikoisessa "vaakasarraimessa". Risto Summan kuoltua 1924 joutui kauppa hänen poikansa Ilmari Summan hoitoon.

Kuluvanakin vuonna Kanneljärven pitäjäjuhliden yhteydessä suoritettiin kunniakäynti sankarivainajain haudoilla ja Karjalaan jääneiden vainajain muistomerkillä. Kummallekin laskettiin seppelä.

Kannel-Säätiön hallintoneuvosto kokouksessaan v. 1969, vasemmalta: Mikko Seppänen, Arvi Nikkanen, Kalevi Launiainen, Olavi Vesterinen, Lilja Kurppa, Elias Nikkanen, Mikko Osalaunus, Joonas Vesterinen, Ilmari Kakko, Tyyne Kurppa ja Vilho Määttänen. Kuvasta puuttuu Matti Kärkäs.

KANNEL-SÄÄTIÖ

Kannel-Säätiö on saanut säännöilleen oikeusministeriön vahvistuksen 14.2. 1949, josta lähtien katsotaan säätiön toiminta alkaneeksi. Säädekirjan mukaan oli säätiön perustajien tarkoituksena koota kuntasäätiön hoitoon entisen Kanneljärven kunnan, seurakunnan ym. yhteisöjen jäännösvarat, jotka muussa tapauksessa olisivat joutuneet valtiolle tai jonkun muun ulkopuolisen haltuun.

Säätiön sääntöjen ollessa vielä oikeusministeriössä, sisäasiainministeriö ilmoitti suostuvansa luovuttamaan perustettavalle Kannel-Säätiölle Kanneljärven kunnan jäljellä olevat varat. Sääntöjen puitteissa on säätiön toiminta melko rajoitettua joten se on suurinpiirtein jatkunut samoissa merkeissä koko ajan, päätarkoituksena on pitäjäjuhlajärjestäminen vuosittain, joka on saanut ent. kanneljärveläisten jakamattoman suosion ja toisena toimintamuotona on ollut opintoapurahojen jako, johon kanneljärveläisten nuorempi polvi on osoittanut kiinnostusta.

Kannel-Säätiö sai omistukseensa Kanneljärven kunnan jäännösvarat, kuten edellä jo mainittiin, lisäksi joukon lahjoituksia kotikunnassa

toimineilta yhtymiltä ja yhdistyksiltä. Lahjoitusten kirjasta voi merkitä seuraavat lahjoittajat: Kanneljärven Osuuskassa, Kivennavan-Kanneljärven Sähkö Oy, Kanneljärven Maidonmyyntiosuuskunta r.l., Vapaussodan rintama-

miesyhdistys, Hötsölän maamiesseurapiiri, Hötsölän nuorisoseura, Kanneljärven Maataloustuottajayhdistys, Sankarivainajien muistorahasto, Halilan Osuuskassa r.l., Kuuterselän somiosuuskunta, ent. kansanedustajan Vilho Nikkasan

testamenttilahjoitus, Kanneljärven maamiesseura, Hämeenkyllän sonnyyhdistys, maanvilj. Ville Kurpan testamenttilahjoitus, Harjun maamiesseura, Kanneljärven tarkastusyhdystys sekä lisäksi on historiatuomikunnan tukemiseen saatu lahjoitukset Halilan Osuuskauपालta, Kannaksen Osuusliike Säätiöltä ja ins. Herman Määttäsen perikunnalta.

Paavo Montosen kirjoittaman "Kanneljärvi - kahdeksan kylän pitäjää", jolle Kanneljärven historia-toimikunta antoi suuntaviivat, ilmestyi vuonna 1957 Kannel-Säätiön painattamana ja joka teos on levinnyt lukuisiin kanneljärveläiskoteihin, vanhemmalle ikäpolvelle muistona ennen olleesta, itsekoetusta ajasta, nuorempi polvi voi teoksesta löytää mielenkiintoisia kohtia esivanhempiansa elosta. Teosta on enää varastossa n. 30 kappaletta, painoksen suuruuden ollessa 1.200.

Vuonna 1967 oli säätiöllä toinen suururakka, Kanneljärven pienoisiivirin toteuttaminen ja myynti. Taiteilija Olof Eriksson suunnitteli viirin onnistuneesti ja 200 kappaletta erä levisi tuota pikaa kanneljärveläiskoteihin, varastossa on nyt uutta erää viireistä. Ennen muuta on myös mainittava säätiön tarkoituserien toteuttamiseen jaetut opintoavustukset, vuodesta 1951 lähtien yli 30.000 mk. Vuotuisin kannatusmaksuin säätiö on tukenut myös Karjalan Liiton toimintaa.

Muista toiminnoista mainittakoon

säätiön kustantamat luettelot Karjala-lehdessä lisäkorvauksensa hakematta jättäneistä ent. Kanneljärven asukkaista, kuin myös osallistuminen Karjalan Liiton 30-vuotisjuhlakulkueseen kahdella kuorma-autolla, joissa oli esiteltyinä Kanneljärven kansanopisto ja Unto Seppäsen tuotantoa, Illoisten ukkosen kylän hahmoineen.

Säätiön hallintoneuvoston puheenjohtajana on toiminut johtaja Matti Kärkäs vuosina 1949 - 1967 ja on hänet kutsuttu 8. 3. 1968 kunnianpuheenjohtajaksi. Siitä lähtien on puheenjohtajan nuijaa heilutellut maanvilj. Elias Nikkanen. Säätiön hallituksen puheenjohtajana on vuosina 1949 - 1960 ollut maanvilj. Herman Nikkanen ja hänen jälkeensä vuodesta 1961 on puheenjohtajana maanvilj. Olavi Vesterinen. Rahastonhoidosta ovat vastanneet alkuvuosina hallituksen puheenjohtaja, mutta v. 1956 toimet eroitettiin ja rahastonhoitajaksi tuli maanvilj. Ville Kurppa. Hänen jälkeensä on rahastonhoitajana toiminut vuodesta 1962 Lilja Kurppa. Hän on ollut myös säätiön sihteerinä alusta alkaen.

Tässä ääri viivat Kannel-Säätiön kaksikymmentäkaksi vuotta kestäneestä toiminnasta kaikessa lyhykäisyydessään. Olkoot ne tienviittana tulevien vuosien työille. Säilyköön kotipitäjämme muisto meille pyhänä ja siirtyköön se uusiin saavutuksiin velvoittavana ja kannustavana perintönä meidän jälkeemme tulevalle uudelle sukupolvelle. - Tiedot antoi sihteerililja Kurppa.

Kanneljärvi Karjalaisten 30-vuotissuurjuhlan historiallisessa kulkueessa Helsingissä.

soihin 18 km hiihdossa, joka silloin oli pikamatkan pituutena. Ja ellen väärin muista, niin eräänä talvena Yrjö Vesterinen hiihti 50 km, saaden salpausselän merkin. Alkuvuosina hiihtivät seuramme nimissä semmoiset miehet kuin Kauko Nikkanen ja Hannes Ojala.

Yleisurheilu oli mielestäni myös aika vilkasta. Siinä oli seuraottelut Uudenkirkon Terävää ja Perkjärven Alkua vastaan, jotka myös jäivät kesken sodan alkaessa. Useita seuramme jäseniä otti osaa piirimme alueella useamman seuran kilpailuihin. Seuramme huomattavimmat kilpailijat yleisurheilussa olivat Yrjö Nikkanen, Pekka Tirri, Heikki Määttänen, Olavi Vesterinen, Yrjö Osalaunus, Yrjö Vesterinen, Reino Orjatsalo ja Joonas Seppänen. Pyöräilyjaostossa olivat kärkipaikoilla Toivo Akkanen, Eemil Nikkanen, Ville Kakko, Risto Määttänen. Poikaosastossa oli meillä myös poikia, joista kehittyi maamme eturivin urheilijoita, kuten Pauli Vesterinen keihäänheitossa. Seuran toiminta päättyi, kun evakkomatka alkoi ja jäsenet hajaantuivat eri puolille Suomea. Nämä tiedot tässä ovat allekirjoittaneen muistikuvia, mutta suurin piirtein ne pitäisi olla oikeita.

- Seuran viimeinen puheenjohtaja V i l l e N i k k a n e n .

takin oppilaita tuli Eestistä asti. Kevääseen 1939 mennessä oli opiston nimikirjaan kertynyt kaikkiaan 2 628 nimeä.

Eri vuosikurssien keskinäisen yhteydenpidon lujittamiseksi syntyi aikaa myöten toveriliitto, joka järjestäytyi muodollisesti vuonna 1902. Sen puheenjohtajina ovat toimineet muun muassa Vilho Toivola, Fredrik Hiitola, Simson Pikkala, Martti Kemppinen ja Severus Kiljunen. Toveriliitto on julkaissut omaa Kannel-lehteä vuosina 1926-39 sekä uudelleen vuodesta 1956 lähtien. Opiston matrikkeleja lyhyine historiikkeineen on vuosikymmenien aikana julkaistu neljästi. Vuosittain kokoonnutaan yhteisille toveripäiville.

Opetusohjelma

muodostui alkuaan tanskalaisten esikuvien mukaiseksi, mutta aivan kaikessa ei kuitenkaan arvovaltaista esikuvaa noudatettu. Käytännön aineet, käsityöt ja kotitalous, saivat alusta lähtien sijansa suomalaisen kansanopiston ja niin myös Kanneljärven kansanopiston ohjelmassa. Poikkeamia oli tietysti muissakin kohdin. Tässä kävisi kuitenkin liian pitkäksi ryhtyä seuraamaan opetusohjelman kehitymistä kautta vuosikymmenien. Joidenkin erityispiirteiden lisäksi on vain lyhyesti todettava, että nuorten persoonallisten kykyjen voimistaminen sekä nuorten kasvattaminen hyväksi ihmisiksi ja yhteiskunnan toimintakelpoisiksi jäseniksi on aina ollut ohjenuorana opistotyössä. Valtava joukko opiston käyneistä on sitten itsenäiseen elämäntehävänsä jouduttuaan toiminut mitä erilaisimmilla aloilla ja monenlaisissa tehtävissä yhteiskunnan eri portilla. On aherrettu oman kotitalon piirissä ja kohennettu sen tuotantokykyä, on osallistuttu kotiseudun yhteisiin rientoihin, perustettu erilaisia aatteellisia ja taloudellisia yhdistyksiä, on oltu mukana kunnallisessa, seurakunnallisessa toiminnassa, vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä, sivistysrienoissa ja niin edelleen. Monen tie yhteiskunnallisen ja valtiollisen toiminnan alalla on johtanut kansanedustajan velvoittavalle ja vaativalle paikalle, jopa ministerin tuolille asti. Opiston opetustyön erityispiirteistä mainittakoon, että vuodesta 1924 lähtien järjestettiin erityisiä veistonohjaajakursseja, joilla saavutti kansakoulujen veistonohjaajan pätevyuden noin 120 oppilasta. Maatalouden opetuksessa otettiin 1920-luvulla käyttöön jatko-opetus, mikä tapahtui oppilaiden kotitiloilla. Opiston maatalousopettaja antoi halukkaille yksityiskohtaisia ohjeita viljelyssuunnitelmien teos-

sa ja muissa maatalouden hoitoa koskeissa asioissa.

Opisto oli myöskin mitä monipuolisimpien kurssien pitopaikka. Näistä on syytä erikoisesti mainita 1922 pidetty neljän kuukauden pituinen kurssi nuorisoseuratyöntekijöille. Tästä kurssista saadut myönteiset kokemukset johtivat sitten Suomen Nuorison Liiton oman opiston Suomen Nuorisoseuran perustamiseen. Monenlaisine tilaisuuksineen ja juhlineen opisto oli luonnollisesti myös lähiympäristönsä henkisen toiminnan keskuksena. Monet naapurit olivat jatkuvasti mukana ohjelmaa puuhattaessa. Erityisesti suosiossa olivat näytelmät, joissa esiintyivät niin naapurit kuin opiston omakin väki.

Syyskuun 1 päivänä 1939 syntyneen

toisen maailmansodan varjot

levittäytyivät pian opistonkin ylle. Uutta työaikaa ei enää päästy alkamaan ja talvisodan alkupäivinä tuhoutuivat kaikki opistorakennukset, kuten edellä on jo mainittu. Paljon ei saatu mukaan, kun evakotie avautui opistoväen eteen. Pelastettiin kuitenkin muutama taide-teos, osa opiston arkistoa ja eri vuosikurssien valokuvat. Siinä olikin melkein kaikki, mitä jäi jäljelle suurella vaivalla ja rakkaudella rakennetusta opistosta. Kun sitten ankara Moskovan rauha riisti meiltä koko Kaakkois-Suomen ja opiston toiminta-alue jäi uuden rajan taakse, nousi polttavana eteen kysymys: voidaanko opiston työtä enää lainkaan jatkaa.

Työtä päätettiin jatkaa, sillä katsottiin, että juuri silinä vaiheessa, jossa parhaillaan oltiin, tarvittiin kipeämmin kuin milloinkaan aikaisemmin opistoa. Masennukselle ei saanut antaa jalansijaa. Nyt jos koskaan kotinsa menettäneet nuoret tarvitsivat rohkaisua ja henkistä tukea. Neuvottelut kouluhallituksen kanssa johtivat siihen, että kaikki kuusi karjalaista kansanopistoa päättivät jatkaa toimintaansa. Kanneljärven kansanopisto sijoitui läntiselle Uudellemaalle Vihtiin, josta saatiin vuokratuksi opiston käyttöön pari rakennusta rouva Korckmanilta. Tilat eivät olleet perin väljät, mutta evakoloissa oli jo totuttu tyytymään vähään. Tärkeintä oli, että opistotyö saatiin käyntiin. Oppilaat olivat olosuhteisiin tyytyväisiä ja yrittivät parhaansa opiskelutehtävissä.

Uusi opisto.

Vihdistä tuli opiston tilapäinen koti pitemmäksi aikaa kuin syksyllä 1940 osattiin aavistaakaan.

Nykyinen Kanneljärven kansanopisto Hormajärven rannalla Lohjalla.

Sotavuosina ei paluuta Karjalaan voitu ajatellakaan, sillä siellä ei olisi ollut kattoa päin päälle. Sodan jälkeen tehdyt suunnitelmat opiston uudelleen rakentamiseksi kohtasivat monenlaisia vaikeuksia. Mutta periksi ei kuitenkaan haluttu antaa. Vihdoin kolmentoista evakovuoden jälkeen päästiin taas oman katon alle. Uusi opisto oli kohonnut Hormajärven rannalle Lohjalle. Syksystä 1935 lähtien Kanneljärven kansanopisto on jatkanut toimintaansa Lohjalla. Tietysti yhtiä ja toista on tapahtunut kulumien vuosien aikana. Uusi aika on tuonut uutta tullessaan. Ja kuitenkin vanha tuttu opisto on toivotamassa piiriinsä tervetulleiksi kaikki ne entiset "kanneljärveläiset", jotka ovat käyneet opistonsa Uudellakirkolla, Kanneljärvellä, Vihdissä tai viime vaiheessa jo Lohjalla.

Opetusohjelmaa on kehitetty

ajan vaatimuksia vastaavaksi. Opetusohjelma jakaantuu nykyisin useimmissa opistoissa eri linjoihin. Kanneljärven kansanopistossa on nyt neljä linjaa: kotitalouslinja, opintolinja sekä kielilinja, jolla on sekä peruskurssi että jatkokurssi. Kotitalouslinjalla on keskeinen sija perinteellisillä käytännön aineilla: kotitaloudella sekä käsitöillä, minkä lisäksi sillä samoin kuin kaikilla muillakin linjoilla ovat voimakkaasti edustettuina yleisivistykselliset ja yhteiskunnalliset aineet. Opintolinjalla on lisätty sellaisia teoreettisia aineita, jotka ovat tarpeen opintoja jatkettaessa. Äidinkieli ja laskento on keskeisel-

lä sijalla. Kielilinjalla pyritään käytännön kielitaidon pohjan luomiseen ja se sopii erittäin hyvin sellaisille, jotka aikovat erilaisiin palveluammatteihin. Ohjelmassa on sekä ruotsin että englannin kieli ja kummallakin on erittäin suuri viikkotuntimäärä, joten aikaa jää riittävästi keskusteluharjoitukseen. Kielilinjan jatkokurssilla voivat jatkaa peruskurssin käyneet tai keskkoulun suorittaneet tai muuten vastaavan taidon saavuttaneet opiskelijat.

Opiston johtokunnan

puheenjohtajina ovat kouluneuvos Paavolaisen jälkeen toimineet Fredrik Hiitola ja Paavo Montonen sekä vuodesta 1968 lähtien metsänhoitaja Aarno Piltz. Varapuheenjohtajana on kaupunginjohtaja Arno Tuurna. Hän on todellinen johtokunnan nestor. Pisimpään kuin kukaan muu tähän asti, on jaksanut kantaa huolta opistosta ja tulevaisuudesta. Hän edustaa vielä vanhaa Viipuria, joka vuosikymmeniä tuki opistoa taloudellisesti. Muut johtokunnan jäsenet ovat toimittaja Paavo Montonen ja maanviljelijä Elias Nikkanen, molemmat entisiä kanneljärveläisiä, kunnallisneuvos Jaakko Virolainen, maanviljelijä Edvard Raillovirta, pankinjohtaja Erkki Suikkari ja valtiotieteen maisteri Martti Vala. Ministeri Eemil Luukan kuoltua viime kesäkuussa on johtokunnassa yksi paikka tällä kertaa vapaana. Itseioikeutettuna kuuluu johtokuntaan myös opiston rehtori.

Opiston rehtorina

on vuodesta 1953 lähtien toiminut filosofian maisteri Matti Kähäri. Apulaisrehtorina on agronomi Maija Aijälä, talousopettajana Liisa Laitinen, käsityöopettajana Kerttu Mielonen, sijaisenaan syyslukukaudella Liisa Similä, kielenopettajina humanististen tieteiden kandidaatti Eeva Averin ja filosofian kandidaatti Anna-Liisa Kouvo sekä harjoitusaineiden opettajana musiikinopettaja Vilho Ryymin. Tuntiohjaajina toimivat pastori J.V. Durchman, kuvaamataidonopettaja Arja Keskitalo, kirjailija Iris Kähäri ja toiminnanjohtaja Risto Taivainen.

Opiston työ jatkuu. Parhaillaan on menossa 77. työkausi. Opisto palvelee edelleen kanneljärveläisiä niinkuin muitakin nuoria. Ei pidä antaa opistolle johtavan polun ruohottua.

Lasit nenän alle.

Elettiin kieltolain aikaa. Juones meni lääkäriin ja räpytteli kovasti silmiään. Lääkäri: "Oletteko käyttänyt laseja"? Juones: "Kyllä, mutta nenän alla". Lääkäri kirjoitti 500 gramman pirturesepin. (Kanneljärvi)

MARTTATYÖSTÄ HÖTSÖLÄSSÄ

Marttojen toiminta kylässämme Hötsölässä alkoi vasta v. 1938. Innokkaina ja suurin toivein liittyivät emännät ja tyttävät joukolla jäseniksi Hötsölän Marttayhdistykseen.

Puheenjohtajaksi valittiin opettaja Kerttu Huurto. Marttailtoja, kokouksia ja kursseja pidettiin. Oli myöskin ohjelmallisia tilaisuuksia yleisölle. Kesällä v. 1939 oli kesäjuhla nuorisoseuran talolla, josta mainittakoon hauskat työkilpailut. Martat kilpailivat keskenään erilaisissa kodin askareissa.

Kirjallisten muistiinpanojen puuttuessa ei näistä ajoista voi yksityiskohtaisemmin kertoa. Mitään mainittavia taloudellisia tuloksia marttatyöstä ei vajaan kahdessa vuodessa luonnollisesti ehtinyt saadakaan ennen ensimmäistä "evakkomatkaa". Tärkeintä mielestäni olikin se, että laajan kyläkuntamme naiset tutustuivat toisiinsa tämän yhteisen asian merkeissä. Varmaan tietoisuus kuulumisesta tähän suureen marttojen joukkoon kevensi puuhailuja rakkaitensa hyväksi tilapäisko- deissakin.

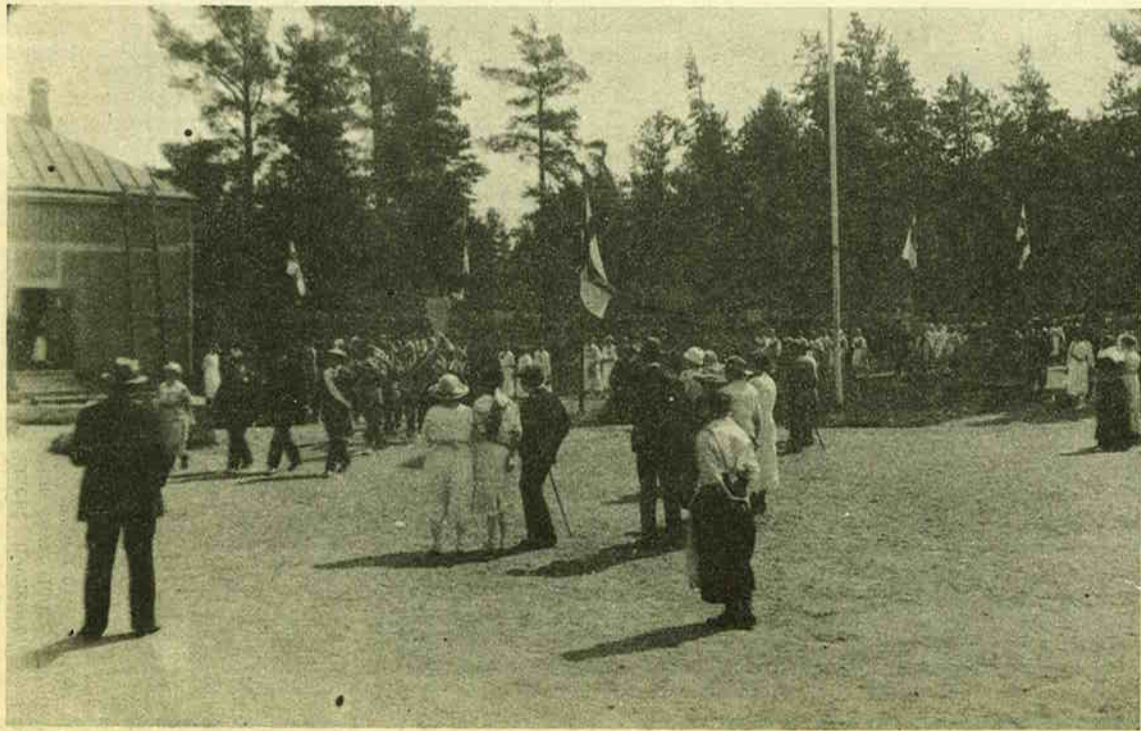
Kun sitten päästiin palaamaan takaisin kotiseudulle, aloittivat martatkin taas innolla keskeytyneen työnsä. Perustettiin koko pitäjän käsittävä Kanneljärven marttayhdistys ja kyläosastot muutettiin marttakerhoiksi. Niinpä Hötsölän marttakerhoihin toimi kerhona vuoteen 1949, jolloin muuttui jälleen yhdistykseksi.

Puheenjohtajanamme toimi emäntä Ulla Koli v. 1942-1952. Hänen vieraanvaraisessa kodissaan saimme usein kokoontua Hötsölässä, Sysmässä ja vielä Perttelissäkin. Hänen kasvitarhassaan oli yhteinen taimilavamme ja hänen tuvassaan kudoimme yhteisen kankaamme.

Toimihenkilöistä mainittakoon myös emäntä Aino Havia, o.s. Iivonen, joka toimi sihteerinä yli 20 vuotta.

Yhdistyksemme perustamisesta lähtien ohjaili kotitalousneuvoja Lydia Ruutiainen toimintaamme kymmenisen vuotta. Mihin pysähdymmekin vaelluksemme aikana, sinne ilmestyi myös neuvoja Ruutiainen, järjestäen kursseja ja innostaen toimintaan. Hänen pitämistään kursseista mainittakoon mm säilöntä-, ruoanlaitto-, talukka-, vuodevaate-, harjanteko-, köydenteko-, puhdistusväline- ja lavakurssit. Pula-aikana kaikki itse valmistetut käyttöesineet olivat hyvään tarpeeseen, mutta saatuja taitoja ei sovi päästää unohtumaan hyvinäkään aikoina.

Kun sitten Hötsölän kylän vakinaiseksi sijoituspaikaksi tuli Pertteli, siirryimme Varsinais-Suomen Marttapiirilifttoon v. 1952 ja yhdistyksen nimeksi tuli Pertte-

Uudenkirkon kansanopisto laulujuhilla 25.5. 1922, kuorot juhlakulkueessa, ensimmäisenä Kanneljärven Kaiku.

VAINO HAVIA:

HUVILAKAUDEN AIKAISTA ELÄMÄÄ

Viime vuosisadan puolella alkoi venäläinen huvila-asutus levitä Kanneljärvenkin seuduille. Se lisääntyi vuosi vuodelta ollen suurimmillaan I maailmansotaa edeltäneinä vuosina. Iloisten ukkojen kylä ja sen ympäristöt olivat kirkasvetisine järvineen ja lampineen sekä männikkökankaineen kuin luotu suurkaupungin asukkaiden kesänviettopaikaksi. Sinne heitä alkoi saapua yhä suurenevin joukoin eikä kylän asukkailla ollut mitään sitä vastaan. Näitä kesävieraista alettiin keväisin aina odottaa, kun huomattiin, että nämä jättivät kylään paljon rahaa, jota siellä niin kipeästi tarvittiin jokapäiväiseen toimeentuloon.

Huviloiden ja kesänviettopaikkojen vuokraamiset aloitettiin tavallisesti maalitsana eli venäläisten laskiaisena. Silloin monet kaupunkilaiset lähtivät laskiaisajelulle ja sen yhteydessä suoritettiin vuokraamiset, sovittiin vuokrasta ja annettiin käsiraha. Jonkin verran tapahtui vuokraamisia jo syksyisinkin, jolloin siellä asuneet varasivat paikan seuraavaa kesää varten.

Kaikki vuokraamiset tapahtuivat suulliseen sopimukseen perustuen eikä vuokra-ajan pituudesta oltu turhan tarkkoja. Puhuttiin vain kestästä. Yleensä huviloissa oltiin silloin, kun lapset eivät olleet koulussa. Vuokrasopimuksen tultua tehdyksi, oli huvilan omistajilla tapana antaa niistä käsirahoista vuokraajaa kuljettavalle vossikalle muutama rupla juomarahaksi, kun hän omalta osaltaan oli tehnyt parhaansa, jotta kaupat olisivat syntyneet.

Näitä huviloiden ja kesäpaikkojen vuokraajia eli

hyyriläisiä

kuten siellä tavattiin sanoa, tuli usein asemalle tuntematta juuri ollenkaan paikallisia oloja, enempää kuin paikkojakaan. Tällöin he kääntyivät asemalla olleiden vossikoiden puoleen, jotka hyvin mielellään tällaisissa tapauksissa antoivat apuaan. He kyllä tiesivät missä ja minkälaisia huviloita oli vuokratavissa. Muistivat senkin, mistä aikaisemmin olivat saaneet suurimmat juomarajat ja sinne mentiin nytkin, vieläpä aivan ensimmäiseksi, ellei vuokraajalla ollut aivan toisenlaisia vaatimuksia huvilaan nähden.

Siellä olleiden huvila-asukkaiden määristä ei voida sanoa tarkkaa lukua. Mutta useimpina kesinä olivat heille varatut paikat täynnä. Käytiinpä oikein kilpaakin niiden vuokraamisessa, ettei vaan olisi ilman jäänyt. Heillä kävi myös paljon kaupungista tulleita vieraita ja vaikka näiden siellä olo ei ollut kerrallaan pitkäaikaisista, lisäsivät he huomattavasti huvila-asukkaiden lukua, näitä vieraita kun tuli ja meni koko kesän ajan, etupäässä kuitenkin lauantaisin ja sunnuntaisin, tai muina pyhäpäivinä.

Ensin nämä kesäasukkaat joutuivat asumaan ja viettämään kesän-

lin Marttayhdistys. Tämä yhdistys toimi edelleenkin elinvoimaisena. Jokseenkin kaikki täällä asuvat entiset Hötsölän martat ovat olleet uskollisesti mukana marttatyössä, vaikka matkojen pituus on tuottanut hankaluutta. Vähitellen on yksi ja toinen jäänyt pois joukostamme ja siirtynyt ajan rajan taa. Marttayhdistyksessämme on nyt jäsenenä myös paikkakuntalaisia sekä luovutetun alueen muista kunnista olevia.

Varmaan myöskin moni entinen Hötsölän martha vielä paistaa piirakoita ja toimii marttana siellä, mihin kohtalo on hänet heittänyt. Heille kaikille lämmin tervehdys!

- E l i n a M ä ä t t ä n e n .

sä paikallisten asukkaiden itseään varten rakentamissa taloissa, jotka olivat sellaista kolmitupatyyppejä, elotupa, välitupa ja perätupa. Tilaa niissä kyllä oli noin nelimetreittäin laskien, mutta eri perheiden asuminen samoissa tiloissa oli jo hankalampaa.

Vähitellen tämäkin puoli alkoi kehittyä paremmaksi. Taloihin laitettiin lasiverantoja ja perätuvista muodostui vähitellen eri huoneistoja, joissa oli omat keittiönsä ja sisäänkäytävänsä. Tämä oli omiaan houkuttelevaan yhä enemmän kaupunkilaisia maalle kesänviettoon raittiin luonnon pariin. Täällä he joutuivat olemaan hyvin paljon kosketuksissa paikallisten asukkaiden kanssa, ostellessaan heiltä erilaisia maa- ja karjataloustuotteita omaa ruokapultaan varten. Sen aikaiset ja vähälukuiset pienet kaupat olivat muovauneet tyydyttämään paikallisten asukkaiden tarpeita, jotka olivat koko joukon erilaisia, verrattuna huvila-asukkaiden tarpeisiin. Kaupat alkoivat nyt kehittää varastoaan kysynnän ja tarpeen mukaan.

Nämä kesävieraat olivat varakkaampiin väestöryhmiin kuuluvia ja kuluttivat niinä muutamina kuuksina, mitä siellä maalla olivat, huomattavan rahamäärän elämiseensä monin eri tavoin. Suurin osa näistä rahoista meni lopuksi paikalliselle väestölle, helpottaen heidän jokapäiväistä elämäänsä. Vähitellen alkoi heidän keskuudes-

saan herätä ajatus, miten voitaisiin taloudellisessa mielessä paremmin käyttää hyväksi huvila-asutuksen tuomia mahdollisuuksia.

Tällainen ajattelu alkoi tuottaa tulosta. Maa- ja karjataloutta kehitettiin siihen suuntaan, joka paremmin vastasi huvila-asutuksen aiheuttamaa kesän aikaista tarvikkeiden kysyntää. Muutamat varakkaammat talot rakensivat vuokrat- le annettavia huviloita ja tuloahan niistäkin oli, sekä välittömästi että välillisesti.

Olipa siellä muutamia sellaisia-kin paikallisia asukkaita, jotka vuokrasivat ainoan huoneistonsa kesäasukkaille ja asuivat itse vuokra-ajan saunassa tai aittarakennuksessa. Meni se kyllä sillekin tavoin, jos jakoi niin paljon tinkiä omista mukavuuksistaan. Toisaalta täytyi ottaa huomioon sekin, että helpommin siitä rahan sai, kun joistakin töistä.

Omia huviloita

Myöhemmässä vaiheessa alkoivat muutamat kaupunkilaiset ostella tontteja järvien rannoilta ja rakennuttaa niille itseään varten huviloita, jopa oikein loistohuviloitakin. Tällaisia huvila-asukkaiden ja paikallisten asukkaiden omistamia huviloita, joissa vain kesäisin asuttiin, sanottiin silloin taatoksiksi.

Huvila-asukkaat olivat pääasias-

sa Pietarissa vakinaisesti asuvia venäläisiä. Joukossa oli kyllä jonkin verran muihinkin kansallisuuksiin kuuluvia, jotka toimensa vuoksi olivat Pietarissa. Heidän joukossaan oli muutamia suomalaisiakin perheitä, kuten Suominen ja Sundström, sekä siellä Ahopellon laidassa pienessä huvilassaan Sandqvistkin. Myöhemmin kiersi siellä huhu, että maamme poliittisessa elämässä huomattavalla paikalla aikanaan esiintynyt Salmiala, olisi ollut yksi niistä Sundströmin perheen kolmesta pojasta.

Suhteet eivät läheisiä.

Paikallisten asukkaiden ja venäläisten huvila-asukkaiden välisistä suhteista ei voi mitään erikoista sanoa, mutta vallan läheisiä ne eivät olleet. Se oli luonnollista, sillä molemmat osapuolet kuuluivat hyvin erilaisiin yhteiskuntaluokkiin, joten minkäänlainen keskinäinen seurustelu ei tullut kysymykseen. Jo se nimikin, mitä paikalliset asukkaat käyttivät huvila-asukkaista viittasi siihen, että he kuuluivat eri ryhmään. Huvila-asukkaat olivat herroja, kuten meidän herrat ja Topi Matin herrat.

kielivaikkeudet,

joita esiintyi tämän tästä jokapäiväisissä asioissakin. Paikallisilla asukkailla oli yleensä hyvin pieni venäjän kielen sanavarasto ja se ei riittänyt monista asioista puhumiseen. Siellä tavattiinkin sanoa, että se osaa vain vossikan venäjää ja se taas halkovenäjää. Naiset käyttivät enemmän heille paremmin sopivaa emännän venäjää. Nämä olivat sellaisia kieliä, jossa osattiin venäjäksi vain ne sanat, mitä kukin omassa ammatissaan ja tehtävässään välttämättä tarvitsi.

Heikkoa venäjänkielen taitoa osoittaa sekin, kun talojen isännille tuli joskus venäjänkielisiä kirjeitä huvilan vuokrausta koskevista asioista, niin koko Liikolan kylästä ei löytynyt kuin yksi mies, nimeltään Risto Herman, joka osasi sen lukea ja kääntää suomeksi. Hänen puoleensa oli toisten tällaisissa tapauksissa aina käännyt-

tävä. Tästä huolimatta olivat huvila-asukkaat, silloiset venäläiset herrat, ystävällisiä. Taputtivatpa joskus olkapäällekkin, kun heidän puhettaan ei tahtonut oikein ymmärtää. Talon emännälle ja lapsille he toivat monta kertaa jotain hyvää suuhun pistettävää ja isännällekkin kaupungin tuliaisiksi pullon kirkasta nautittavaa, tai muutaman hyvän sikaarin.

Kivennavan puolella Suulajärven rannalla olleessa huvilassaan asui Seleprovski-niminen ruunuherra. Häntä kutsuttiin myös Petäjänimen herraksi, koska hänen huvilansa oli sen nimisessä niemekkeessä. Milloin hän meni asemalle tai tuli sieltä, oli hänellä aina mukana pussillinen pieniä karamellejä, joita heittäli kärryiltään vastaan tuleville tai tien varrella leikkiville lapsille. Se oli sitten hauskaa heistä molemmista.

Eräänä talvena antoi Koukun Tyyne venäjän kielen opetusta sitä haluaville parina iktana viikossa. Siellä kävi muutamia nuoria miehiä ja tyttöjä, vieläpä joitakin miehiä Kanneljärven kylästä asti. Seuraavana talvena yritettiin uudelleen samaan tapaan, mutta nyt se ei saanut enää riittävää kannustusta. Kylän nuoret pojat antoivat vielä selkään niille vieraan kylän pojille, jotka palasivat näiltä tunneilta. Näin ollen koko venäjän kielen opetus loppui siihen.

Huvila-asukkaat omissa oloissaan

Sellaisia tilaisuuksia, joihin molemmat osapuolet, kylän paikalliset asukkaat ja venäläiset huvila-asukkaat, olisivat ottaneet osaa, ei ollut. Kylän nuorison pitäessä tavanomaisia aholeikkejä, joissa laulettiin ja pyörittiin piiriä, saattoi joku huvila-asukaskin jäädä ohimenneeseen vähäksi aikaa katsomaan, mutta vain sivusta käsin. Heidän nuoret palvelustyttönsä, kuharkat, osallistuivat joskus näihin leikkeihin. Välillä sattui niinkin, että joku kylän poika löysi heidän joukostaan oman kainaloi-sensa. Rakkautta kun mitkään rajaidat eivät voi pidättää.

Juhannuskokoilla nähtiin näitä huvila-asukkaita vähän enemmän, mutta vain sivusta katsomassa. Mihinkään tavanomaisiin leikkeihin he eivät osallistuneet, mutta pistivät mielellään roponsa tilaisuudessa kerättyyn kolehtiin, jonka pienet pojat keräsivät palkkiokseen kokon rakentamisesta.

Poikkeuksen muista huvila-asukkaista teki siellä kesiään viettänyt Suominen. Hän olikin suomalainen mies ja jotenkin sattunut tulemaan kylään, sekä rakennutti sinne itselleen huvilan, josta oli mitä ihain näköala Suulajärvelle. Hän ja hänen lapsensa, joista yhdellä oli jo valkoinen lakki päässä, osallistuivat kylän nuorison sen aikaisiin rientoihin, silloin kun sinne perustettu maamiesseura otti ensiaskeleitaan. Sen ensimmäiset kesäjuhlat pidettiin Suomisen pihalla ja hänen liiterissään esitettiin näyttökappale Suutarin mökillä.

Silloin ei kuulunut mitään sellaista, että nämä huvila-asukkaat olisivat jollain tavoin yrittäneet vaikuttaa paikallisten asukkaiden elämään ja toimintaan. He olivat vain siellä ja nauttivat kesästä, sekä päivän paisteesta, loikoillen järvi- en hiekkarannoilla, maksoivat hyvin ostamistaan tavaroista ja saamistaan palveluksista. Antoivatpa monasti juomaraahaakin kaupan päälliseksi. Useat kiintyivät niin

Kanneljärven asema, taustalla Määttäsen vehnämylly

PAAVO MONTONEN:

UNTO SEPPÄNEN — Kannaksen ja kannakselaisten kuvaaja

KANNELJÄRVI JA UNTO SEPPÄNEN kuuluvat niin läheisesti yhteen, ettei voi puhua toisesta jos ei samalla puhu toisestakin. Unto Seppänen oli kanneljärveläinen sielultaan ja mieleltään. Äiti oli vanhaa kanneljärveläistä kauppiassukua, Nikkasia, isä kielenkääntäjä ja suomentaja oli Pohjois-Karjalasta. Hyvällä syyllä voidaan sanoa, että Seppänessä yhtyivät niin isän kuin äidinkin suvun taiteelliset lahjat. Robert Seppänen oli enemmän runoilija kuin virastomies, toteaa Erkki Paavolainen Unto Seppäsen suvusta kirjoittaessaan. Isoäiti Vappu oli Mannosten sukua Uudenkirkon Neuvolasta. Suvussa oli runonlaulajia ja taitajia. Isoisä Nikkanen oli yksi niistä kannakselaista kauppiasta, jotka loivat varallisuutensa Pietariin suuntautuneella liiketoiminnalla. Hänen rakentamansa kauppa- ja maanviljelystalo, Temisevä, koki saman kohtalon kuin monet muutkin suuret kannakselaistilat kauppaiteiden katkettua Pietariin v. 1917. Tilda ja Robert Seppäsen oli siitä luovuttava.

Kirjailijan lapsuus kului osaksi Viipurissa, osaksi Kanneljärvellä. Koulun hän aloitti Viipurissa, mutta jatkoi sitä Terijoella. Vaikka hän rajan sulkeutuessa ja huvilaelämän sammussa oli vasta kolmetoistavuotias, tuon ajan kuvat, rautatieasema vossikkoineen, pitsikoristeiset huvilat lehteissä puistoissa, maantiet, joiden ylle ajurikärkyjen pitkät jonot nostivat pölypilven, olivat painuneet syväälle hänen mieleensä. Hän tunsi ajurinkot, kuunteli heidän juttujaan, elävöitti ne runollisissa mielikuvituksessaan ja loi teoksen toisensa jälkeen. Jo koulupoikana Seppänen oli jotakin kirjoitellut. Olen kuullut, että hän kirjoitti pienen näytelmän, joka esitettiin Kanneljärven nuorisoseuran kesäjuhlassa, ja jossa Seppänen itsekin näytteli. Sen näytelmän käsikirjoitus on kadonnut.

Unto Seppäsen tornihuvila Kanneljärven Liikolassa.

Varsinaisessa tuotannossaan Seppänen lähti liikkeelle novelleikoelmallaan *Taakantajat* v. 1927. Sen novelleissa hän noudattelee ikäpolveensa kuuluvien Tulenkantajain esitystapaa, mutta eroittuu silti selvästi muista kielen maalailevasta rehevydestä ja vertauskuvallisuudesta. Vielä seuraavassakin kokoelmassa *Jumala kulkee* voi havaita ulkoisten esikuvien vaikutusta, mutta Kannaksen huvilakauden elämää kuvailevassa romaaniinsa *Iloisten ukkojen kylä* hän esittäytyy jo täysin itsenäisenä kertojana. Se on myös ensimmäinen vakuttava osoitus hänen humoristilähjoistaan. Millä kertojan ilolla hän kuvaileekaan ajuriukkojaan kun nämä kieltäytymistään saavat sakkoja ja pohtivat maksaako sakot vai mennä linnaan. Tulokseksi tulee, että sakkorahat kerätään, mutta niillä ostetaan juotavaa ja pidetään juhlat, sitten vasta vaelletaan linnaan sakkoja suorittamaan. Näin osa ajuriukoista nautiskeli joskus väkeviä, mutta kuten Unto Kupiainen huomauttaa, he eivät olleet sellaisia juoppoja ja rahinöitsijöitä kuin esim. Alkion kuvaamat puukkojunkkarit. Kaikki juhlat päättyivät aikanaan, nekin joita koko huvila-alueen väki kesästä kesään vuoteen 1917 eli. Tuli sota, raja sulkeutui, herroja ei tullut. Tuota vuoden 1918 kevättä huvila-alueella Seppänen kuvaa seuraavasti:

Unto Seppänen.

»Järvitutun huvilat seisovat tyhjiällä ja akkunaluukkujen jäykistämänä keväinvihreissä puutarhoissa. Ihmiset liikuskelevat alakuloisina ja hiljaisina niinkuin näkymätön sade olisi pieksänyt heitä terävin vesipiikein yhtämittä ja

kesäiltoin käi paljo nuorta väkkee.

Lounatjoki kuuluu myöskii Harju-kyllää vielä, rahi-ajos ja sainois käivät ukot usjaast siel.

Sielt ois metkaa haastamista, mut olkoo tämä kerra, el näät Vennäi-emikrantti, työmies sekä herra.

*

Pieni joki virtasi verkalleen kylämaisen haki siellä. Sen rannoille peltoja perkailleet oli isämme työllä ja hiellä. Tämä kotikylin maaisema tuttu on joka hetki se mielessä päily Jos lieneekin nyt se lohduton aina meille se rakkaana säilyy. Artturi Kaltokari.

vauksia Saksaan jääneestä tehtaastaan. Hän levittelee rahoja huolettomasti. Pero, joka edustaa tuon ajan kannakselaista liikemiestä, houkuttelee hänet osakkaaksi perustamaansa kettufarmiin. Romaanin rakkaustarina jatkuu tavallaan Klaudian lähdeyksiin. Pero, joka on ostanut lakanneen koulun päärakennuksen, seisoo autiossa Klaudian huoneessa. »Hän tunsi, että Klaudia oli vieläkin hänen naisensa. Raskas jysäys tuntui hänen rinnassaan ja sanoi, että ihminen olet sinäkin, rakastat vaikka kuinka järkeilisit ja ettei yksikään sääntösi voita rakkautasi, joka vasta on sinussa herännyt, kun olet sen menettänyt.

Seppäsen koko tuotantoa ajatellen tuntuu siltä, että vaikka edellään mainituissa teoksissa on kautaltaan nähtävissä mestarin käden jälki, ne sittenkin eräitä myöhempää töitä ajatellen, ovat kuin voimien kokeilua ja kypsyttelyä. Vasta romaanissa *Pyörivä seurakunta* Seppänen tarttuu aiheeseen, jossa koko hänen mielikuvituksensa, ilmaisukykynsä ja taitonsa joutuu koetukselle. Ja vaikka hän ei saavutakaan täysin sitä mihin tähtää, on tulos meidän oloissamme harvinaisen. Romaanin juoni on lyhykäisesti seuraava: Remunen, »iloon taipuvainen» mies ostaa torilta valkoisen hevosen, joka pesun jälkeen muuttuu ruskeaksi. Se on entinen kassakahevon ja Remunen ristien Ladimiriksi. Hän tapaa Seppäsen Vangin ja ottaa tämän toveriksi. Neljänneksi pelastetaan koskesta lautapalasta seilaava Hattara-niminen varis ja niin lähdetään kiertämään pitäjää. Kylien ihmiset esiintyvät romaanissa kollektiivisina. On laiskoja ja ahkerien kylä, lihaviin ja lahjojen, saitojen ja monenlaisten muiden. Näissä kyläkuviissa Seppäsen huumori kukkii parhaimmillaan.

Unto Kupiainen mainitsee, että romaanin idea on valtava, mutta kirjailijan voimat eivät vielä riittäneet sen täysin onnelliseen päätökseen viemiseen. Hän mainitsee kirjailijan suunnitelleenkin sen uudelleen kirjoittamista.

Pyörivän seurakunnan jälkeen ilmestyivät romaanit *Kolme päivää*, *Myrsky* ja *aurinko*. Ilohuoneet, Voittoon ja Särkynyt nimikielii. Kolme näistä, *Myrsky* ja *aurinko*, Ilohuoneet ja Voittoon hän v. 1939 kokosi yhteen ja julkaisi nimellä *Markku* ja hänen sukunsa. Kuvaus keskittyy kanneljärveläisen kauppiassuvun ympärille, jonka keskushahmona on tilaansa viljelevä, mutta samalla laajaa kauppa Pietarin kanssa käyvä Markku. Esikuvana on kirjailijan äidin isä Esa Nikkanen. Muillakin romaanin alkuaan henkilöillä on vastineensa todellisuudessa, toteaa kouluneuvos Erkki Paavolainen romaania koskevassa kirjoituksessaan. Seuraavan polven henkilöitä hän pitää lähinnä tyyppikuvina. Romaanin maisemat, jotka Seppänen on kuvannut tavalla, joka kertoo paitsi taidosta myös kotiseuturakkautta, ovat Kanneljärveltä. Tapausten pääosa keskittyy Temisevään ja siihen kuuluvaan kauppataloon. Voidaan olettaa, että kirjailija itse on romaanissa esiintyvän nuoren Matin esikuvana. Itsenäisyystaistelujen aikoina, kaiken menneen sortuessa, hän joutuu ottamaan vastuun.

On kulunut paljon aikaa siitä kun luin romaanin. Minulla on sellainen muistikuva, että sen loppuosassa kuvaus ei ole yhtä tiivistä ja vakuuttavaa kuin alkuosassa. Kokonaisuutena romaanin on erinomainen avain Kannaksen murrosajan tutkijoille. Se valaisee myös kirjailijan persoonallisuutta ja elämäntapausta sekä ennen muuta hänen kotiseuturakkauttaan.

Tämän sukuromaanin jälkeen Seppänen kirjoittaa lahjoitusmaailloja kuvailevan romaanin *Synnin miilu*. Se on hänen ainoa historiallinen romaaninsa. Sen rakenne on luja, ihmiskuvaus vankkaa ja joukkokohtaukset eläviä. Romaani ilmentää lahjoitusmaailloppoihin elämää ja taistelua hovinherroja ja näiden voutteja vastaan. Tätä romaania, joka ilmestyi v. 1941, seuraavat *Myllytutun tarinat* ja *Myllykylän juhla* vuoden väliajoin.

tyy kanneljärveläisen kauppiassuvun ympärille, jonka keskushahmona on tilaansa viljelevä, mutta samalla laajaa kauppa Pietarin kanssa käyvä Markku. Esikuvana on kirjailijan äidin isä Esa Nikkanen. Muillakin romaanin alkuaan henkilöillä on vastineensa todellisuudessa, toteaa kouluneuvos Erkki Paavolainen romaania koskevassa kirjoituksessaan. Seuraavan polven henkilöitä hän pitää lähinnä tyyppikuvina. Romaanin maisemat, jotka Seppänen on kuvannut tavalla, joka kertoo paitsi taidosta myös kotiseuturakkautta, ovat Kanneljärveltä. Tapausten pääosa keskittyy Temisevään ja siihen kuuluvaan kauppataloon. Voidaan olettaa, että kirjailija itse on romaanissa esiintyvän nuoren Matin esikuvana. Itsenäisyystaistelujen aikoina, kaiken menneen sortuessa, hän joutuu ottamaan vastuun.

On kulunut paljon aikaa siitä kun luin romaanin. Minulla on sellainen muistikuva, että sen loppuosassa kuvaus ei ole yhtä tiivistä ja vakuuttavaa kuin alkuosassa. Kokonaisuutena romaanin on erinomainen avain Kannaksen murrosajan tutkijoille. Se valaisee myös kirjailijan persoonallisuutta ja elämäntapausta sekä ennen muuta hänen kotiseuturakkauttaan.

Tämän sukuromaanin jälkeen Seppänen kirjoittaa lahjoitusmaailloja kuvailevan romaanin *Synnin miilu*. Se on hänen ainoa historiallinen romaaninsa. Sen rakenne on luja, ihmiskuvaus vankkaa ja joukkokohtaukset eläviä. Romaani ilmentää lahjoitusmaailloppoihin elämää ja taistelua hovinherroja ja näiden voutteja vastaan. Tätä romaania, joka ilmestyi v. 1941, seuraavat *Myllytutun tarinat* ja *Myllykylän juhla* vuoden väliajoin.

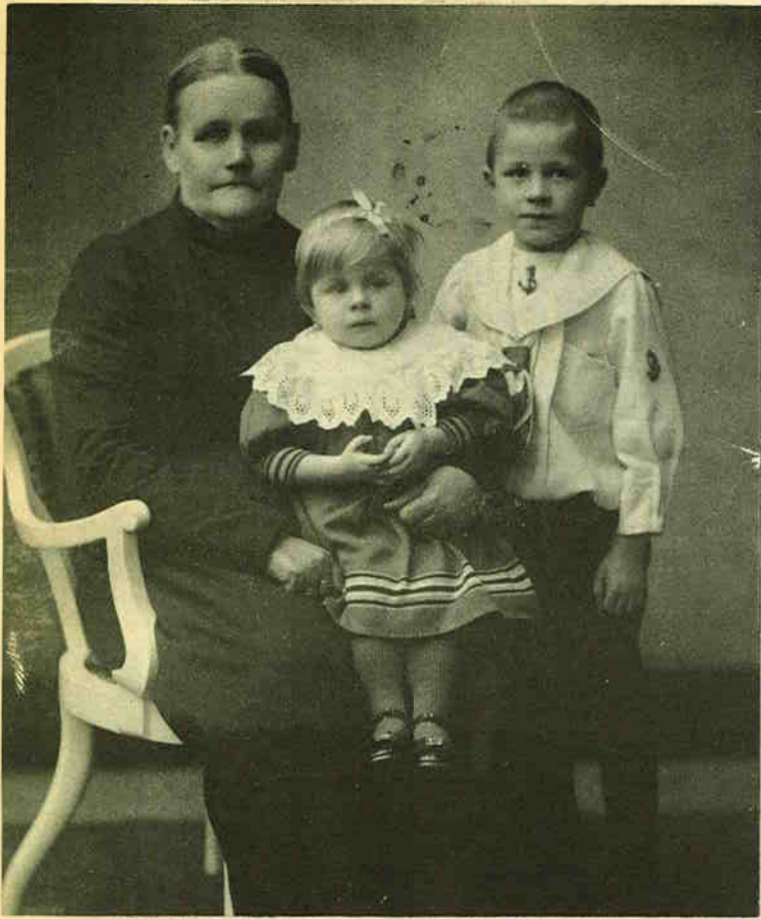
Näiden romaanien, joissa Seppäsen huumori kukkii ehkä kirkkaimmillaan, tapahtumapaikkana on Juoneksen mylly Liikolassa. Ensimmäinen koostuu lähinnä mylläri-Juoneksen ja myllyrenki Vanhan Tutun sekä myllymiesten tarinoista, jälkimmäisessä kerrotaan enemmän myllyyn liittyvistä tapahtumista. Professori Unto Kupiainen pitää näitä kahta teosta hänen koko tuotantonsa kärkipätköille kuuluvina. Lainaan tähän Kupiaisen näitä romaaneja koskevan laajan arvioinnin loppupäätelmän, jossa hän viittaa sen asemaan Seppäsen koko tuotannossa. »Ei ole helppoa verrata Seppäsen myllytarinoita hänen muihin pääosaltaan huumorittomiin teoksiinsa

Jos kohta esim. Synnin miilu on Seppäsen puhtaasti taiteellisessa suhteessa valmeihin teos, ylittääkin sekä rakenteellisessa että psykologisessa kiinteudessa samoin kuin aatteellisessa päätöksessä ja ihmiskuvauksen syvyydessä, ei siinä ole samaa vivahdusrikkautta, tyyppiin runsautta ja elämäntapojen paljoutta eikä ennen kaikkea sellaista humoristista voimaa kuin myllytarinoissa.

Myllytarinain jälkeen jatkui Seppäsen tuotanto tahtiin vuosi ja kirja. V. 1947 ilmestyi paksu romaani *Huoleton on hevoston poika*. Se on kuvaus ajuriukoista. Seppänen sanoo, että hän sai aiheen kaskurengiltään Kustaa Hävialta. Tämä oli kertonut tarinan vossikasta, joka ajoi ilman hevosta kyytejänsä. He kantoivat makustajain laukkuja lähivuoloihin. Romaani esittelee joukon iloisia ajuriukkoja. Seuraava romaani *Kyynäräisen Sohvi* ja *kylärieha* kertoo siitä miten viisas Sohvi selvitti kylän elämää häirinneen riitajutun. Vierään kylän tyttö on sekin ratkiriemullinen kuvaus Seppäsen kotipitäjän ihmisistä ja heidän keskinäisistä suhteistaan humoristin silmin nähtynä.

Olisi ollut ihme, jos Seppänen olisi jättänyt kuvaamatta kotiseutunsa väen järkyttävimmän ja murheellisemman vaiheen, evakkoon lähdön. Monet muutkin ovat käsitelleet tätä aihetta, mutta Seppäsen *Evakko* ylittää mielestäni ne niin joukkokuvauksen elävyydessä kuin tapausten ja ihmistyypin moninaisuudessa ja osuvuudessa.

Romaani alkaa siitä, kun Kannaksen vapaaehtoisille linnoittajille varataan majoituspaikkoja ja vieraita lentokoneita liikkuu Uudenkirkon ja Koiviston yllä. Nikkasen Aato, maamiessseuran esimies kysyy, availlessaan seuratalon ovia tuntemattomalle aluepäällikölle, että eivätkös piikkilankaan, että se on mustaksi maalattu kaappi, sitä kysytään kirjeellä armeijaan joutuneelta Pekka Mannoselta, jolla romaanissa tarkoitetaan kirjailijaa itseään. Alkoivat hevosotot ja muut sotaa enteilevät tapaukset. Pian alkoi evakkoja vir-

Vappu Nikkanen ja hänen tyttärensä lapset Irja Seppänen-Pora ja Unto Seppänen.

rata tietä pitkin rajakylästä. Aato sai määräksen kylänsä evakuoinnin johtoon. Hän saatelee evakuita asemalle. Lähtijät ja saattajat virittävät virren: Rakkaasta kodistamme nyt, Herra matkustamme Sun armos suojassa. — Mutta evakuoidut eivät päässeet asemaa edemmäksi, oli palattava. Odotettiin epätietoisina mitä tuleman pitää. Kun Aato oli korjaamassa verkkoja, hän kuuli tykkien jyrisevän. Sisällä oli jatkun tunsivat miten maa vavahti. Hälytyslaitteeksi asetettu ratakisko alkoi helistä. Sota oli alkanut.

Kylä lähti evakkoon. Sovittautettiin kuormiin, joku nainen huusi. — Yhdeksän vaa katsoin taakseen ku läksin ja se jäi sille yhdelle katsomiselle.

Kuultavaisen väki vaelsi muitten mukana pitkänä, katkeamattomana kulkueena kohti länttä. Aato oli jäänyt viimeiseksi kylään. Hän kylpee, asettaa sytyksiä talojen nurkille. — Onnellisempi olisi kohdalla, jos saisin nyt isketään pionereilla ranteeni poikki, ennenkuin on tartuttava sormillani syyttimiin... hän päättelä. Hän saa kuulla uusia hälyttäviä uutisia ja rientää Mannosen huvilalle. Hän pelastaa mustasta kaapista paksun kirjakuoren, jossa on kuvuneita kukkia. Aato muistaa jonkun Mannosen kohtalon vaiheen, survoa kirjakuoren taskuunsa. Ehkäpä hän voi joskus ojentaa sen Mannoselle.

Seuraava kuvaus evakkomatkan vaiheista perilleludosta ja olosta. Evakoihin suhtaudutaan alentuvasti, kehuskellaan omia olemisia, mutta evakot antavat sanan sanasta. Kun joku isänsä kehui, että hänen talossaan on kaksitoista savupiippua, evakkokoukko sanoi: A yks jos ois olt enemmän, ni sit ois olt ku meil, usot sie, nii. Raskasta oli, mutta huumoria yritettiin pitää yllä. Ja takaisin paluuseen uskottiin. Tulihan sekin tilaisuus. Aatokin kävi Kuultavaisessa, mutta sairastui matkan vaiheista, kuoli Nokialla hourailien kotikylästä.

Evakossa Seppänen kirjoittaa kotiseutunsa kylästä, maisemista ja ihmisistä mainiten paikat nimeltä. Hän käy katsomassa naapureitaan, pitää yllä kirjeenvaihtoa vanhojen tovereidensa kanssa. Ja niin muovautuu teos, muistikirjoitus Kannaksesta, Kuultavaisesta.

Seppäselä ilmestyi vielä kaksi teosta: Satukaupunki ja Punajuupeli rakkaus. Ensintuote, viimeksimainitussa on tavaltaan kolme osaa Maanpyörän takana. Esin punajuupelirakkautta ja Marin siniutuista lempeä. Kuvaus liikkuu tarun ja toden välillä.

Unto Seppänen kuoli ikäänsä katsoen parhaassa luomiskaudessa. Hän oli kuitenkin ennättänyt tehdä pitkän kirjallisen päivätyön ja toimia myös sanomalehtimiehenä. Menetetty Kannas ja sen maan ympäri hajonnut kansa-elää hänen kirjoissaan huumorin kirkastamana. Uudet sukupolvet saattavat ihmetellä: Tuollaistako siellä olikin, noinko ihmiset siellä elivät. Toivoisin heidän ymmärtävän, että kaikki on mielikuvitusrikkaan kirjailijan silmin nähtyä, arkipäivän harmaudesta taiteen tanhuville korotettua ja kirkastettua.

Seppä-Sakari

Kanneljärven kirkonkylässä seuratalon naapurina takoi pajassaan Seppä-Sakari, suoraryhtinen ja sanavalmis vanhan sotaväen soturi. Arkena takoi ja pyhäisin myi kioskistaan virvoitusjuomia ja emännöitsijänsä valmistamia munkkeja. Kun hänen puiden varjostamalla ja kuivalla pienellä pellollaan ei vilja oikein kasvanut hyvin, ei hän sitä valittanut, vaan sanoi huumorintajuisesti, että "Hassun pojat, kui on hyvä maa, melkee sama verra kasvo, mitä kylvi". Kerran sitten lanttu kasvoi hyvin ja syytä tähän kyssäessä oli vastaus valmiina: "Hyvä hoito ja kova kuri".

Torkahti Sakari kerran ojan pientareelle. Kirkkoherra Muukkonen kulki ohi ja kysyi: "Kuka siellä"? "Mä olen taimi sun tarhassas", oli selvä vastaus.

Tohtaar ku tohtaar.

Kylään oli muuttanut vieraspäikkakuntalainen tohtori nimeltä Fontell. Kyläläiset suomensivat nimen Vontteliksi. Kun Paavaliin hevonen alkoi ontua, talutti hän hevonsa tohtorin luo ja sanoi: "Mie oon kuult, jot työ oottaa tohtaar, vissii hä työ ossaatta sannoo, mikä tuon hevose jalal on?"

"En minä ymmärrä mitään kotieläinten sairauksista, minähän olen filosofian tohtori", sanoi Fontell.

"Tohtaar ku tohtaar, kyl sitä ain voip jottai neuvoo antaa", sano Paavaal.

"Minä luulen, että lepo olist hyväksi", sanoi tohtori.

"No, joha mie saaot, jot tohtaar ku tohtaar, ain sitä jottai neuvoo ymmärtää antaa". (Kanneljärvi)

Kanneljärven rantaa, taustalla kansanopisto.

KALASTUKSESTA

"Karjala veet oliit kalasii", on usein muistoissa ja muistelmissa todettu.

Kanneljärven pitjä ei ollut kuuluisa kalastusta ajatellen, koska siellä ei ollut mitään suuria vesiä. Järvistä suurin oli Suulajärvi, Kanneljärven, Kivennavan ja Muolaan pitäjien yhteinen ja Kanneljärvi oli keskeisin. Lisäksi oli muutamia pienempiä järviä ja jokia.

Kalastus oli enimmäkseen kutukalastusta omiksi tarpeiksi, mutta jonkinlaista kalastusta harjoitettiin kaikkina vuodenaikoina ja myyntiinkin riitti joskus kuorma-kaupalla, kuten esimerkiksi hämeenkyläläisten Rättöjen kurvi- (norssi) nuottakunnan saaliista.

Kanneljärvi oli erikoisen kalainen järvi, kuulu komeista lahnoistaan (aina 5-6 kiloisiin saakka), joita sai kutuaikana paljon ja joita

pyydystettiin turoverkoilla, rysillä sekä riimuverkoilla. Haukea saatiin yleensä hyvin Yrjön- ja Vapunpäivän aikoihin. Sanonta kuuluikin: "Jyrkin jyrähtää kalamiehe kattilaas". Kesällä kalastettiin selkäeli pitkäsiimalla. Muistoissani on useita ihania kalamatkoja, joilla saatiin monet hauet ja ankeriaat. Syksyisin pyydettiin pääasiassa verkoilla. Kalastukseen ottivat osaa melkein kaikki rantojen maanomistajat ja kalaa riitti sekä sopu säilyi. Saasteita ja kalastuskortteja ei tunnettu. Talvisin harastettiin koukkupyntiä, pilkkieli talviingintaa sekä pyydettiin mateita rysillä kutuaikana. Pilkkionkijoista muistan uskollisimpina aikojen kuluessa meidän puolelta Hermannin Israelin ja Taavetin, Miko-Villen, Nättilän, Tuuri-Jaakon, Kiesi Joonaksen, Kako Einnon, Saksi Edvartin jne. Noita aikojen en unohda koskaan, olinhan itsekin innokas kalamies. - Viljo Kiesi.

tajan ratkaisi järjestyssija, eikä siihen muuta tarvittukaan.

Tällä tavoin juokseminen ja voittaminen teki jokaisesta voittajasta suurjuoksijan omasta mielestään, kun voittajia ei voitu verrata keskenään. Niinpä Antin Tommokin sanoi juoksusta puhuttaessa:

— Kyllä minä juoksussa toiseksi pääsen Kolehmainen jälkeen, jos oikein tosissani yritän.

Tämä oli Kuuterselän Voima Kallesta jo liikaa sanottu ja hän vastasi Tommolle:

— Minä juoksen vähän kovemmin kuin Kolehmainen, joten kolmanneksi jäät, jos ollaan samoissa kilpailuissa.

Se oli tavallista suukopua ajanvietteeksi puhuttuna. Mutta kyllä silloin alettiin pitää jo niilläkin seuduilla oikein juoksukilpailuja, kerran kesässä joka kylässä ja vedettiin housuvyöt tiukalle. Katsottiin näet olevan helpompaa juosta, kun suolet eivät pääse vatsassa hölskymään.

Liikolan maamiesseura järjesti kesäjuhlan Riihipellon aholla. Sen ohjelmassa oli erilaista urheilua ja mm. viiden kilometrin maantiejuoksu. Siihen osallistuneet kymmenkunta miestä olivat jo asettuneet lähtöviivalle paitahihassillaan, avojaloin ja housunlahkeet käärittynä polviin saakka. Joku sivullinen asianharrastaja huomautti vielä oman kylän pojille:

— Onko housuvyöt tiukalla, nyt tulee kova koitos, kun naapurikylälienen parhaat ovat mukana.

Sitten kuuluikin jo käsky: — Valmiina — yks — kaks ja kolme.

Silloin teki koko joukko sellaisen äkkilähdon, mikä nykyisin tehdään vain sadalle metrille lähdeittäessä. Mutta tuskin oli päästy ensimmäiseen tien mutkaan, kun muutamia juoksijoita jäi jo henkeään haukkomaan ja istumaan tien reunaan. Osa oli sen verran kokeneempia, että jaksivat juosta matkan loppuun saakka. Mustamäen Korve Jussi voitti sen kilpailun ja oman kylän Rikatti tuli toiseksi, vaikka kuului paremmin pienten poikain joukkoon. Kolmanneksi tuli Koukun Oiva Kuuterselästä.

5-ottelussa vei voiton Mustamäen Mättö, toinen sija jäi omaan kylään ja kolmas meni taas Kuuterselkään.

Kuuterselässä oli urheiluasioissa päästy jo niin pitkälle, että sinne oli paikallisen Kansalaisseuran yhteyteen perustettu urheiluseura, joka oli saanut nimekseen Katajaiset, eli kolmen K:n seura, kuten sen poikien rinnassa usein nähty kolmio osoitti. Sen hoivissa harastettiin useita urheilulajeja ja päästiinkin siihen aikaan nähden huomattaviin tuloksiin, kuten Nikkasen August kuulussa, Alamaan Juones keihäessä ja Esiläisii Juones moniotteluissa.

Olipa siellä vielä yksi mies, Ves-

Sykeläest ...

Sykelä o mäe pääl, sinne pittää kampii. Sykeläas ne työtötkii o kaikkii napakampii.

Sykeläas o kolme poikaa, sen mie tiijä varmaa, Sepä Mikko, Kaapre Matti, Hovi Miko Hermaan.

Tyhjä ei maksa Sykeläas, Eskopäas ei esikä.

Laina Terho

URHEILUKAUDEN ALKUA

Hyvä tulos houkuttelee toisiakin yrittämään. Niin kävi silloin kun Hannes Kolehmainen Tukholman olympialaisissa jätti toiset juoksijat taakseen ja voitti kultamitalin. Sen jälkeen oli juo.su Kanneljärvellä. Iloisten ukkojen mailla joka kylässä miesten keskuudessa yleisenä puheenaiheena. Eikä vain puhuttu, sitä harjoiteltiin myös, niin suurten poikain, kuin pienten poikainkin keskuudessa. Välillä kilpailtiin omassa sakissa sen verran, että tiedettiin kutka kuuluivat kärkipäähän ja kutka jäivät viimeisiksi. Näissä kilpailuissa ei otettu aikaa kellolla, vaan voit-

Kanneljärven maidonmyyntiosuuskunnan hallitus, vasemmalta: Tahvo Nikkanen, vastaanottaja Martta Nikkanen, o.s. Lampainen, Mooses Määttänen, Juhana Lampainen, Aarne Summa, Ville Kurppa ja Herman Nikkanen.

Mustamäen asema länsipäästä.

MUSTAMÄKI – KOTISEUTUNI

Mustamäen ylikäytävä, jossa rautatie ja maantie risteilivät, oli paikka josta kotiseutua on paras lähteä kuvailemaan. Mustamäen aseman ja ylikäytävän välillä puinen puomi sopi polkupyörän ohjaustangon tueksi. Siinä sitä keisäsinä sunnuntaipäivinä junaa odoteltiin ja tapahtumia pohdiskeltiin. Mustamäen asema ennen sotia oli suuri liikennepaikka. Neljä matkustajajunaparia vuorokaudessa välitti liikennettä Rajajoen ja Viipurin suuntiin, sen lisäksi järjestelyjunapari huolehti, että Mustamäen ja pitäjien tavara kulki Suomeen ja tavaraa tuli Suomesta. Rautatie alkoi rationalisoinnin jo ennen talvisotaa. Ratamestari Vilho Kantasen siirryttyä eläkkeelle Mustamäki liitettiin Terijoen ratamestarialueeseen. Asemapäällikkönä talvisodan sytyttyä oli Yrjö Aalto.

Joka päivä järjestäjien mentyä Riipustin Koola tuli asemalle ja kysyi: »Onks osukauppa tavara.» Jos tavaraa oli, haki Koolan isä, Pavel Gribust, Riipustin Paavo (latvialainen) hevosen Sarokkinalta ja tavarat haettiin aseman punaisesta makasiinista osuuskaupan varastoon. Osuuskaupan liiketoiminta oli laajamittaista. Se osti ja myi mm. maataloustuotteita. Käiväräisen voi oli tunnetusti hyvää ja sitä kysyttiin. Sitä ei nyt riittänyt muuta kuin alkuun, mutta Käiväräisen voim nimellä myyty hyvä voi teki ostajan tyytyväiseksi.

Autoja oli vähän, mutta jo muutamia nähtiin. Oli Raution Yrjöllä, Rasimuksella, Seppäsellä ja Steenin hienot autot Vammeljärveltä. Steenin autot kiilsivät, niistä näk-

terisen Ville, joka ulottui aina mestariluokkaan saakka. Ei nyt aivan urheilussa, mutta haitarin soitossa hän oli Suomen mestari.

Mutta Voima Kalle käsitteli työntökuulaa yhtä kevyesti kuin pienet pojat kumipalloa, eikä siinä ollut mitään vaikeuksia, kun voimaa oli tarpeeksi joka nivelessä. Se tiedettiin jo rahtimiestenkin keskuudessa, kun siitä oli esitetty oiva voimain näyte, josta jälkeen päin puhuttiin tähän tapaan:

— Kalle oli menossa pienen kuorman kanssa Raivolaan ja hänen edellään ajoi muuan Kivennavan ukko tukkiuormaa. Sen kulku oli Kallen mielestä kovin hidasta ja hän koetti päästä siitä ohi. Mutta eihän se kapealla talvitiellä ollut mahdollista, kun edellä kulkeva ei osoittanut minikäänlaisia oireita tien antamiseen, vaikka toinen sitä pyysi.

Kallelta loppui viimein kärsivällisyys ja hän heitti ohjakset käsistään kuormansa päälle sekä meni sen edellä kulkevan kuorman perään. Hetkisen siinä kuljettuaan ja sopivaa sivutuskohtaa valiten hän lopulta kahmaisi sen kuorman loppupään syliinsä ja nosti takarekineen tien sivuun hangelle.

Kun kuorman etupäässä istunut ajomies huomasi tämän, tuli hänelle kiire ajaa hevonen ja kuorman etuosa myös vähän sivumalle ja päästää tuo karhun voimat omaava mies edelle, ennenkuin se tekee muita ihmeitä.

Hyvin siinä sivuutuksessa sitten molemmat selvisivät. — Väinö Havia.

oikein kuvansa. Kauppias Rautionla oli hieno henkilöauto, Studepaker-niminen. Matkanteko sellaisella niissä oloissa oli varmasti mukavaa.

Hevonen se silloin kuitenkin oli varsinainen työkonie, sillä ajettiin tukit Lehtosen sahalle, pärepölykät Kakon, Seppäsen ja Raution pärehöylille. Tukit, propsit ja halot aina nalikkahalkoja myöten laanille. Valtion halkolaani oli siinä venäläisen kirkon vieressä. Halot lastattiin meidän perheen voimin veturihaloiksi Rajajoelle tai Viipuriin. Juones-enolta saatiin hevonen. Minun tehtäväni oli usein hevosen haku Sykelästä. Mummo iltaisin kävi aikaisin nukkumaan, seitsemän maissa vedettiin karteenit eteen. Monasti sitä sitten joutui koputtamaan. Mummo tuli ikkunan luo, raotti karteena ja huusi vihaisella äänellä: Kuka siel yöl rääsii? Tutun äänen kuultuaan mummon äänensävy muuttui ja hän haastoi: Tuo tuppaa, tuo tuo tuppaa. Mie anna siule kohvisulaa. Juones o Riikkilöis, Tilda mihi lie mänt, hevone o Sulkojanii-tyl, kyl hää aamul tulloo. Onks mammais terve.

Koulukirjoista jos luettiin mummolle maapallon pyörimisestä, niin sai kuulla seuraavan selityksen: Nää nykyaja lapset ko saavat käyvä kouluu nii hyö oppiit siel nii paljo humputtelemaa. Niiko tuokii, jot maapallo pyörii, jos se pyöris ni Neuvolakkii ois Hepokorves.

Venäläinen kirkko oli paikkakunnan näkyvin rakennus. Sen suojissa kotiseutuni vähälukuinen venäläinen väestö piti jumalanpalveluksiaan silloin tällöin. Sen tornien räystässokkeloissa tervapääskyt kesäisin pesivät ja sieltä ne ampaisivat kiivaaseen lentoonsa kesän taivaalle. Yksi kirkon torneista oli kellotorni. Siellä oli yksi iso kirkonkello ja sen lisäksi pienempi kelloja. Juttuna kotiseudullani kulki, että kellojen äänestä erottuvat huvilakauden aikuisien kauppiaitten nimet. Lapsena kun kellojen soittoa pysähtyi kuuntelemaan, niin ikäänkuin pienten kellojen helinästä erottui: »Rautio, Rapinova, Sermanova, Siiderova, ja ison kellon tasainen pcm, pom, pom, pom.

Taatsat kuuluivat paikkakunnan kuvaan. Useita taatsoja oli purettu tai silloin tällöin purettiin ja vietiin muualle Suomeen uudelleen pystytettäväksi. Kovasti rappeutunut saatu kertoi entisestä taatsan paikasta tai sitten lammi. Raution, Kolberin, Vandinovan ja Sarikonan lammit oli meille lapsille tuttuja paikkoja. Ne liittyvät menneeseen aikaan, huvilakauteen, josta vanhemmat usein meille puhuvat.

Kuivajärvi, ja sen ympäristöön aikoinaan hakatut ja umpeutumassa olevat tielinjat olivat erityisesti nuorison suosiossa. Ehkä juuri Kuivajärven kiikulla tai astellessa sen kuivia kangasteitä tuli huomattua lopullisesti se oikea, tai koettua eron haikeus.

Kuivajärven kankaiden kautta kulkivat talvisin paikkakunnan kilpaladut. Nuorisoseuran talolla järjestettiin joka talvi hiihtokilpailut. Nuorisoseura tai urheiluseura Kipinä toimivat järjestäjinä.

Siint se latu läks nous Sirkkiä piene mäe ylös, sit ol oikee mu-

kavaa loivaa laskuu siin kankahal Kuivalle järvelle ast. Sit nousii penkereelle ja sitä pitki lähelle Kanneljärve itetä. Siin ol Kuivajärve jyrkkä, siint alas sit yli Kanneljärve tie ja pitkä loiva nousu punasii hauvalle. Sielt kaaretti takasii, mut Kuivajärve toise puole rinteii pitki hiihetti Riihituville, siin mäees meil ol joka talvi punksu, siin notkos ja siint tultii mei mäelaskupaika kautta piene nousu jälkee korkoja kankaalle. Joku matka ko hiihetti, ni oltii Iisaki ja Liukkose tuval ja siint heijä sivuitsee sitä tultiikii sit maalii. Sit ostetti puhvetist saijuu päälle ja hyvä ol.»

Mustamäen kansakoulu aloitti toimintansa 1930. Hyvän opetuksen lisäksi koulu oli paikka, jossa kyläkunta kohtasi toisensa. Äitiänpäivät, kevät- ja joulujuhlat olivat tilaisuuksia, joihin kaikki kyläläiset kykenevät menivät. Siellä niin mökin emäntä kuin asemapäällikön rouvakin vaihtoivat kuulumiset.

Koulun ja rukoushuoneen tilaisuuksiin niihin mamma meni mielellään. »Hää pan musta hammee päälle, kamps pitkät hiuksee, pan musta kaulavaattee päähää ja sano: Katso onks miul silmät rii-mas.»

Mustamäen nuorisoseura, joka siellä kotiseudulla ehti toimia 37 vuotta, viettää ensi vuonna toimintansa 70-vuotisjuhlaa. Seuran säännöt uusittiin viime vuonna ja nuorisoseuran toimesta on pyritty tallettamaan entistä kotiseutua valokuvin, murteen, murresanon ja monien entisten tapahtumien muisteloilla.

Ihmeellisen hyvä paikka oli Mustamäki ympäristöineen. Olha siel tietyst puutteita. Vaik sähkö tul paikkakunnalle 30-luvun mais-sa, nii ei ne langat yletyneet monneekaa mökkii. Kirassii sitä pit kaupast kantaa pimnee aikaa harvase päivä. Elämä ol sellasta täntselikköo niiko Saara-Mikkeli Jussil. Ihmisil ol kuitekii hyvä halu kehittää kotiseutua ja itsekin kehittyä. Vuoden 1940 olympialaisista jo puhuttiin ja paikkoja alettiin panna niinkuin parempaan kuntoon. Meilläkin mökki maalat-tiin v. 1938. Nuusniekka nostettiin pölkkyjen päälle ja siirrettiin enemmän taka-alalle. Haluttii ellää niiko muutkii ihmiset.

Tiedän kotiseutuni tänään olevan toisenlaisen. Usein sieluni silmillä näen lapsuus- ja nuoruusvuosieni unohtumattoman kotiseudun. Näen tervapääskysten pesivän kirkon tornien sokkeloissa ja näen niiden kiivaan lennon kesäillan sinitaivaalla. Istun pesäpallon jälkeen kirkonlaanilla ja hästelen itikoita. Yhdeksän junan Kanneljärven suuntaan etääntyvä kohina korvissani kävelen kankaalla polkua pitkin kotimökkilleni. Siellä mamma on tehnyt tilan valmiiksi ja tyytyväisenä käyn »makkaamaa olkpotuskalle». — Niilo Kurppa.

Mustamäen nuorisoseuran laulukouro, Irja Mäkelä, Toini Hyttinen, Lempi Tamberman, Rosa Töllinen, Eero Mannonen, Helvi Määttänen, Eino Mannonen, Hilja Pimiä, Tyyne Musto ja Paavo Töllinen. Kuva on otettu 1930-luvun alkupuolella.

Kuivajärven kiikku.

Todisti.

Nyt käydään kuussa ja tutkitaan avaruutta, joskus vuosisadan alussa selostettiin mökin ukko Peko-Jussille maan pyörimisliikettä,

jota hän ei uskonut, vaan sanoi että »Alkää työ sellasii haastako, ei se mihikää pyöri - ainpas tuo Antimari potattikuopa suu on mei ikkunaa päi». (Kanneljärvi)

Kanneljärven poikia Kurpan kaupan edustalla v. 1938.

Kanneljärven kylästä

Kotikyläni alkoi jo rautatien länsipuolelta, jossa olivat sellaiset paikannimet kuin Siannenä, Hötmäki, Kylmäoja, Suurii peltoi mäki ja Korven kylä, asukkaita kymmenkunta taloa. Valtatien varrella oli Hakalan mäki, taloissa Nikkasia ja Mattisia.

Asemalta maantie lähti Kanneljärven kylään ja edelleen Kivennavalle. Aseman lähellä oli Kakkon mäki, asukkaat enimmäkseen Kakkoja. Eteenpäin tultaessa oli Soltajoki, sen ylitettyä lähti sivutie oikealle Hannalan kyläosaan. Siellä asui muiden asukkaiden kanssa kuuluisa rinkelipaistaja Konkarin Mari. Hiukan eteenpäin tultaessa erosi Harjun kylään menevä tie. Siitä taas puolisen kilometriä tultaessa erosi vasemmalle Hämeenkylässä menevä tie. Sen alkupuolella oli Kiesinimisiä taloja. Sitten oli Kanneljärven rannalla oleva niemi, johon aikanaan kreivi Krusell rakennutti komean kivitalon, Niemen hovin nimellä tunnetun. Hussinmäellä oli Taavetti Reiman, vasemmalla Ressin huvilatila ja Yllimikkeli emäntänsä Piatan kanssa. Oikealla Ville Kiesi ja erikoisen pirteä emäntä Iida. Vasemmalla aivan tien laidassa oli suuri kuusi, vuosikymmenien aikana järveltä tulleet tuulet ja tuiskut kestä-

nyt. Sen katveessa oli Suokkaan Nikun talo. Oikea vanhan kansan tyyppi oli Niku. Lapsena laulettiin: "Siin se ellää Suokkaa Niku mis on iso näre. Kyläs pallaa kynttilä mut Suokkaa Nikul päre."

Sitten oli venäläisen papin huvila ja Puikkoisten notko ja mäellä kaunis huvila, jossa myöhemmin oli apteekki, Ollilan mäen takana oli venäläinen kirkko ja Tehterovan huvila. Asukkaat siinä lähellä Nikkasia, Rouvalin veljekset, Hietaset ja Ojala. Pienen matkan päässä oli Seppä-Sakaran paja ja takana nuorisoseuran talo.

Sitten lähti tie oikealle Peräkylän kautta Mustallemäelle. Ja myöskin tästä erkani tiekunnalliskotiin ja Lastikkalan ja Jeremalan kyläosiin. Tässä olivat myös lähellä Summan ja Kurpan kauppatalot, sekä pienen matkan päässä kansakoulu ja kansanopisto. Opistoa vastapäätä oli Kokkomäki niminen paikka, johon rakennettiin Kanneljärven kirkko. Lähettyvillä oli myös useita taloja, suurin osa Nikkasia sekä Sihvonen, Reiman ja Lampainen.

Sitten oli Vaihe-ojan notko ja Simolan mäki asukkaineen, sekä vasemmalla järven rannalla huvila, josta rakennettiin lääkärin ja kättilön asunnot, Hovikylä oli vuorossa, jossa Kurppia ja Nikkasia

asui. Tästä puolen kilometrin päässä oli joen silta, josta pieni joki lähti viemään Kanneljärven vesiä suurempaan jokeen ja mereen.

Kotini luota lähti Peräkylän tie, jonka varrella asui Nikkasia, Vesterisiä ja Reimaneja. Sitten tuli Suurenjoen silta, johon varsinainen kylä loppui ja joen takaa oli niittyjä ja metsää. Siellä oli sellaisia paikannimiä kuin Rokkaniitty, Marko muta, Suosilla niitty ja metsässä Kuuntelusmäki, Kokko-aho, Potra-Heikin kangas ja Himmaisten korpi.

Nyt tämä muistojen rengasmatka alkaakin päättyä ja vähän muusta kotikylän elämästä ennen ensimmäistä maailmansotaa. Rautatie liikenne Pietarin ja Viipurin välillä oli vilkasta, melkein joka tunti kulkivat matkustajajunat. Kesällä oli kylässä paljon pietarilaisia huvila-asukkaita.

Kun kauniina kesäaamuna seuraa kylän elämää, on siinä tunnelmaa. Seuraan järveltä, miten kylä herää. Kaksi kukkuu niemen metsikössä. Kello viiden seutuvilla alkavat emännät tehdä lypsylle lähtöä. Astiat kalisevat ja lehmät alkavat ammu tarhassaan, jossa lypsetään. Paimenpoika lähtee ajamaan niitä kylän perällä olevalle laitumelle. Nyt on miesten vuoro

Kanneljärven kirkko talvisodan jäljiltä syyskesällä 1941.

varustautua päivän askareihin. Ne lippyräkäröiden akselit rasvataan, kuka omia kuka vieraita ajoja varten. Sitten onkin jo kello kuusi. Liikolasta ja Hämeenkylässä alkavat ajurit kuskata herroja junalle. Osa kulkeekin joka yöksi omalle huvilalleen. Kohta onkin tie pölyn peitossa, kun rautapyörät sitä jauhavat.

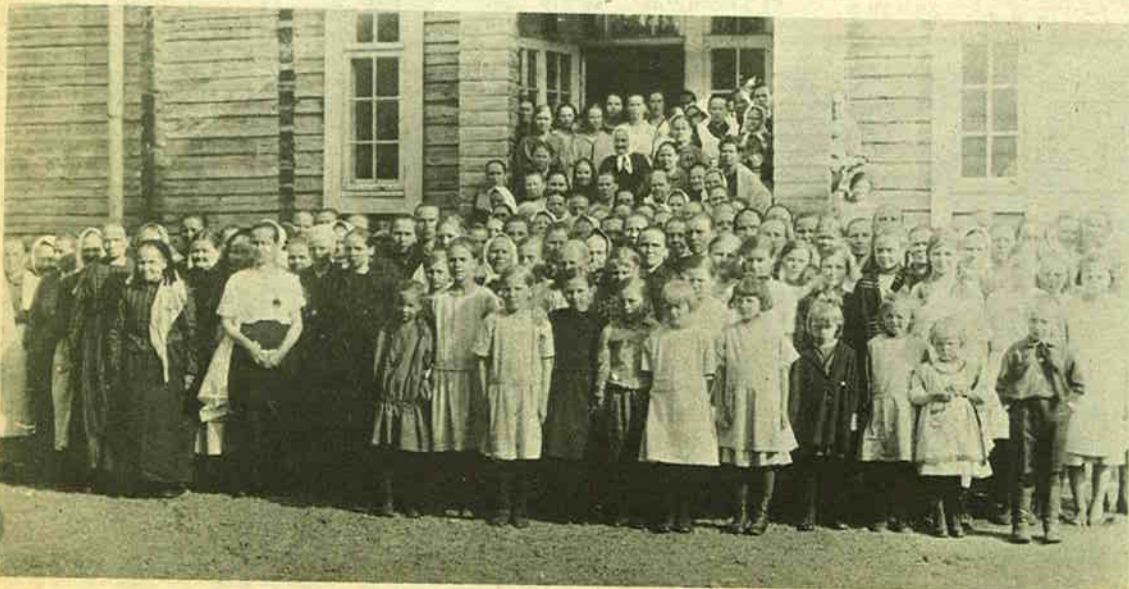
Kauppaostokset sai tehdä kotona kylää kiertäviltä kaupakärryiltä. Oli lihatarvikkeita, kala- ja leipomotuotteita. Tavaraa oli ja rahaa tuli, ihmiset olivat tyytyväisiä. Ilalla kun kylä alkoi nukkua, meni nuorisoa leikki paikalle ja sieltä alkoi kuulua piirileikkilauluja: Aina sieltä Kanneljärven rannalta kuuluu se hiljaisen laulun ääni --. Sitten tuli ensimmäinen maailmansota 1914. Asemalle rakennet-

tiin sotilaskasarmeja. Myöhemmin alkoi tulla suuria venäläisiä joukko-osastoja kylään. Aseman luona olevat pellot olivat teltoja täynnä. Ensin oli kaksi husaarirykmenttiä, sitten tulivat kasakat. Kansanopistolla oli esikunta. Opiston pelto leivänpaistajien käytössä. Monta sataa rautaista paistouunia oli kai-vettu maahan ja töissä oli 800 leivänpaistajaa. Vallankumouksen jälkeen huvila-asukkaat häipyivät pois. Ajurien kärryt ja kuka-peräreet jäivät ilman käyttöä.

Näin on tullut eräistä kotikylän oitisajan tapahtumista vähän kerrottua. Itsenäistymisen jälkeen kylä vaurastui taas nopeasti hyvien viljelysmaiden ansiosta. Nyt voikin sanoa: "Kauniimpaa aikaa ei enää elää saa, kun vuodet on jääneet jo taa."

Heinämiehiä Summan pellolla v. 1926, vasemmalta seisomassa: Karolina Nikkanen, Aino Aho, Aarne Summa, Taavetti Havia, Eino Nikkanen, Vappu Aho, Ilmari Summa ja Risto Nikkanen, istumassa (vas.) Eero Nikkanen ja Onni Aho.

Äitienpäivät Harjun koululla v. 1925.

VÄINÖ VIUHKO MUISTELEE

- Nyt kun 40 vuotta olen palvelut valtiota poliisihallinnon alalla eri vakansseilla, tulkoon toimintani alkutaipaleelta mainituksi muutamia hajanaisia muistelmia, sanoo Peräseinäjoen piirin nimismies Väinö V i u h k o.

- Aloitin toimintani varapoliisina 1930 Uudenkirkon pitäjän kirkonkylässä, jolloin työlle antoi erikoisen leimansa spriin salakuljetus kaikkine muotoineen. Tuona aikana teinkin suurimman osan työstäni spriin salakuljetuksen valvonnassa, johon muun lisäksi kuului ilta- sekä aamutöitäkin, aina tilanteiden mukaan.

Poliisihallinnollisesti kuului Uudenkirkon nimismiespiiriin myöskin Kanneljärven pitäjä. Vuodesta 1932 alkaen toimin nuorempana poliisikonstaapelina ja muutamia vuosia sen jälkeen sain vanhemman poliisikonstaapelin nimityksen toimipaikkani Kanneljärven pitäjän Harjun kylä, jossa asuin valtion omistamassa poliisikonstatorissa aivan rautatieaseman välitörmässä läheisyydessä. Luvaton salateitse maahan tuotu väkijuoma antoi tällöinkin vielä runsaasti työtä muun työn lisäksi. Koko minun siellä toimestaoloaikani oli Uudenkirkon piirin nimismiehenä A. A. R. Wiherkoski, apulaisnimismiehenä Ovaska, Arponen, Tuovinen, Raussi ja Suulamo, konstaapeleita 6 ja 1 ylikonstaapeli. Uusikirkko ja Kanneljärvi kuuluivat Rannan kihlakuntaan, jonka kihlakunnan vakainaisina kruununvoutena minun toimiaikani olivat Stenius, Grönfors ja Karhi, väliaikaisia lukuun ottamatta. Silloisina aikoina kruununvouti maksoi kihlakunnan poliisitoimenhaltijain palkat, suoritti valtion veron kannot, kuuluttamalla kuulutusilla määrättyt kantopäivät tavallisesti asianomaisen kunnan toimitalolle eli n.s. kunnantalolle. Verovelvolliselta, joka ei noina kantopäivinä käynyt maksamassa verojaan ja maanparannuslainsäädäntöön joutuvat tällöin maksamattomat verot ja maksut ulosottoteitse perittäviksi. Kruununvouti lähetti ne nimismiehille ja nimismiehet antoi-

Nimismies Väinö Viuhko.

vat ne toimeksi ulosottopalvelijoille ja apulaisille. Minun perintäalueeni oli niinkin laaja, että siihen kuului koko Kanneljärven pitäjä ja Uudenkirkon pitäjästä koko Kaukjärven puoli, johon sisältyi myöskin Kaukjärven leirialue (sotilasalue). Kruununvouti oli silloin myöskin se herra, jonka tehtäviin kuului tuomioon perustuvien saatavien täytäntöönpano, jotka samoin lähetettiin ulosottoapulais-ten, ei ulosottopalvelijain, toimeksi ulosmittauksen toimittamiseksi ja milloin irtaimenomaisuuden puuttuessa oli ulosmitattu kiinteistö, lähetettiin ulosmittauspöytäkirja muine asiakirjoinen ja selostuksineen kruununvoudille, minkä jälkeen hän hoiti kiinteistön pakkohuutokaupalla myynnin. Sotien jälkeen kruununvoutien virkojen tultua lakkautetuksi joutuivat muun lisäksi kiinteistöjen pakkohuutokauppojen toimitukset nimismiehille.

Täytyy myöskin sanoa, että yleisön ja poliisin väliset suhteet eivät silloin olleet aivan sellaiset kuin näinä päivinä, joka lienee johtunut silloisesta kieltolaista ja sen aiheuttamasta sodasta sekä siitä, että vuosia sitä ennen oli maassa ollut muu kuin suomalainen mies poliisina.

Anna ja Matti Paju Sykiälästä.

PAJU MATI ANNI SYKELÄÄST

Kaikki entiset sykiäläläiset ja monet naapurikylästäkin tunsivat Anna Pajun. Hän oli erikoislaatuinen persoona, miltei kalevalainen hahmo, joka järkkymättä säilytti omaleimaisuutensa pukeutumisesta alkaen. Päässä hänellä oli ammoisista ajoista naimisissa olevan naisen merkinä oleva kova hapsureunainen myssy, jonka päälle oli tiukasti solmittu ja edestä ikäänkuin terävän katonharjan muodostama liina, "kaulvaate". Tiukka musta "hassa", pusero, ja samanvärisen maata hipova hame ja esiliina muodostivat hänen kookkaan olemuksensa vaateparren. Matti-isännällä olivat vuorostaan "ruohopäiset pyhävaatteet". "Mie o emäntä Anna Paju ja täs o miu miehei Matti Paju", oli Annan suorittama kursailematon esittely paikassa kuin paikassa.

Pariskunnan elämäntapa oli mitä suurimmassa määrin vanhojen tapojen ja tottumusten säätelemää. Siihen aikaan kun lähinaapurissa asuvana pikkupoikana opin tämän pariskunnan tuntemaan, oli heidän monilukuinen lapsikatraansa jo ehtinyt maailmalle aina Viroa myöten. Heidän jokaisen luona Anna viivähti iltarukouksessaan. Adam Kurpan talossa radiokirkossa käydessään Anna noudatti tarkoin samoja menoja seisomaan nousemiseen kuin oikeassakin kirkossa ja hänen vaikuttavaa menettelyään oli toistenkin vaikea olla seuraamatta.

Vanhat uskomukset näyttelivät myös merkittävää osaa Annan elämässä. Käen lentäminen katolle tai oravan ilmestyminen heidän umpi-pihaansa merkitsivät aina jotain erikoista. Vähintään yhtä merkittäviä olivat unet. Erityisesti on jäänyt mieleeni Mattin "hoihottaminen" unissaan, susien hyökkäminen hänen kimpuunsa painajaisuudessa, joka merkitsi sulhasia, uuden avioliiton enteilemistä kylässä.

Iltapuhde Annan ja Mattin luona oli mielinpainuva. Mattin myhaillessä ja pölläytellessä savuja lyhyestä käyrävartisesta piipustaan ja joskus näppäillessään omatekoista virsikanneltaan piti Anna huolta puheellisesta seurapidosta. Hänän runsaasti käyttämiensä sananlaskujen ja "sukautusten" varasto oli ehtymätön. Niiden avulla hän vaivatta selitti monien ta-

pahtumien syyt ja seuraukset aina hääpuhetta myöten. Ne sisälsivät syvää elämänviisautta ja niitä väritti Annan käyttämä rehevä kieli. Muistaakseni ainakin osa niistä ehdittiin aikanaan merkittävästi ja tallettaa jälkipolville. Iltapuhde ei kuitenkaan kestänyt kauan, sillä pariskunta meni levolle, ellen väärin muista, siinä kuuden seitsemän maissa herätäkseen tavanomaisen käsityksen mukaan jo aamuyöstä ensimmäisille askareilleen. Meille naapureille Anna usein tuli ensimmäisen kerran jo siinä kuuden tienoissa aamulla. Nykyisin kun kaikessa pyritään samanlaisuuteen ja aina noudattamaan ajan virtauksia, tulee monta kertaa mieleeni tämä mainionaa-purin emäntä, joka elämänsä varrella monet vaikeudet kokeneena jaksoi olla aina oma itsensä ja kulkea oikeaksi katsomaansa tietä ympäristön mielipiteistä välittämättä. - V i l j o T e r h o.

LEIVÄN PUUTTEESTA

Vapaussodan aikana oli leivästä puutetta. Täytyi käyttää perunoita ja muita tuotteita enemmän, että päästiin paremman ajan ohi. Jälkeenpäin näitä aikoja muisteltaessa sanoi Anti-Taaveti-Matti että "Leivätä ellää, mut syömätä ei elä". (Kanneljärvi)

EI KÄYNYT

Kouluneuvos Paavolainen oli vaalipuhetta pitämässä Liikolan kylässä ja oli kymmenen kuulijaa. Hän ehdotti, että kun on näin tuttavallinen joukko niin jospa hän tarinoisi istualtaan, johon Liikolan isäntä: "Ei se käy, eile illal ol pääminister Kajanteer puhumas ja ol kaheksa kuuli jaa ja hääkii puhu seisaalta". (Kanneljärvi)

KAURAKIISSELI

Ennenvanhaan oli kaurakiisseli vallankin sunnuntai-aamun ruokaa. Se oli helposti sulavaa ja siksi Väy-Israeli sanoikin, että "Kun suntak aamun syöp kiisseli ni koko viiko on nälkä". (Kanneljärvi)

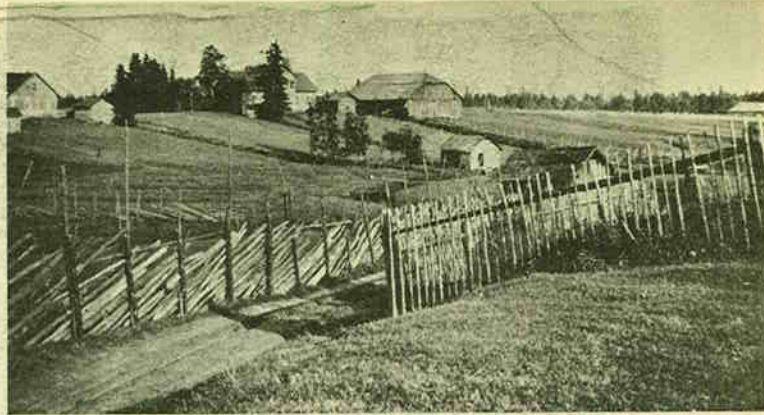
HARJUN KYLÄSTÄ

Harjun kylä sijaitsi pitäjän länsipuolella rautatien suunnassa kuuluen siihen Kanneljärven ja Lounatjoen rautatieasemat, ulottuen Muolaan rajaan saakka. Noin 50 vuotta sitten kylä oli kuulu savista kujasistaan, varsinkin keväisin ja syksyisin, sillä maat olivat savimaita. Viime vuosinahan siellä oli jo hyvät tiet. Autolla pääsi kulkemaan kaikkialla. Yli 2 ha viljelmää oli kylässä 46 kpl. Näitten yhteinen viljelty pinta-ala oli noin 300 ha, lisäksi luonnonniittyjä. Vuoden 1918 jälkeen, kun Venäjän ja Suomen välinen raja sulkeutui, alettiin kovalla touhulla raivata luonnonniittyjä viljelykselle. Näin kylästä tuli omavarainen. Maamiesseuralla, joka kylässä toimi, oli omistuksessa maatalouskoneita, joita viljelijät saivat vuokrata tarvitessaan. Karja- ja maataloustuotteita myytiin yleiseen kulutukseen kylän ulkopuolellekin.

Kylässä toimi 2 koulupiiriä. Harjun koulu perustettiin v. 1913. Ensimmäiseksi opettajaksi valittiin Toivo Kannas. Kun koulu v. 1917 muutettiin 2-opettajaiseksi, saatiin toiseksi opettajaksi Aino Tiira, josta tuli myöhemmin rouva Kannas. Kannakset hoitivat sitten opetustyötä talvisotaan asti, Talvisodan aikana koulu tuhoutui tulipalossa.

Lounatjoelle perustettiin kansakoulu v. 1928. Se toimi vuokralla entisessä huvilassa. Opettajana vuoteen 1932 oli Mauno Konttinen, hänen jälkeensä op. Aili Kemppi, op. Salome Konttinen, Aili Tammi ja viimeisenä Vieno Helliin Härkönen talvisotaan asti.

Harjuun perustettiin v. 1932 nuorisoseura. Perustamistilaisuus-

Harjun kylän vanhin asuinpaikka Hakulin mäki (ensimmäinen talo ei ollut Hakulin). Kuvan on ottanut Hilma Nikkanen, o.s. Hakuli, ehkä vv. 1934-35.

nessa liittyi seuraan 45 jäsentä. Kylässä oli Niku Villen asumaton talo Johannes Reimanin omistuksessa. Siellä pidettiin perheiltamia ja harjoiteltiin näytelmiä. Seuran esimiehenä toimi ensiksi Väinö Robert Kakko, sihteerinä Mirjam Kakko, myöhemmin vaihtui Mirjam Kakko esimieheksi, ja sihteeriksi valittiin Lempi Rvvpö. Myöhemmät esimiehet olivat: Ella Kakko, Vieno Vesterinen ja viimeisenä Vieno Riihelä. Sihteerinä toimi ennen talvisotaa Hanna Hakuli. Myös opintokerho oli toiminnassa vv. 1936-37 ja sen johtajana toimi Reino Orjatsalo.

Harjun kylässä toimi oikeastaan kolmekin kuoroa. Kirkkokuoro harjoitteli Harjun koululla op. Kannaksen johdolla. Kannaksen johdolla toimi jonkin aikaa suoje-luskunnan mieskuoro. Kanneljärven kirkon kanttorina toimi myös op. Kannas, Lounatjoella oli oma kuoro. Mitä yleisiä juhlia järjestettiin esim. äitienpäivät ym esiintyi kuoro niissä.

Suoje-luskunnan ampumarata si-

jaitsi Harjussa, kylän perällä Li-kolammien mäen juurella.

Talvisodan aikana olivat Harjun kylässä tuhoutuneet maataloutta harjoittaneiden 30 perheen rakennuksista kaikki, osittain tuhoutunut 8 perheeltä ja vain 4 perheen rakennukset olivat säilyneet kokonaan. Väli rauhan aikana oli rakennuslautakunta hyväksynyt 13 asuinrakennuksen rakennuslupaa, 4 oli evätty. Karjarakennuslupia oli myönnetty 19 ja 5:ltä oli evätty karjarakennuslupa. Saunan rakentamislupaa oli saanut 6 perheeltä, 10 perheeltä evätty saunan rakentamislupa. Asevelitaloja oli kylään saatu 5 kpl.

Harjun kyläläisten varsinaiseksi sijoitusalueeksi tuli Muurlankunta Salon kaupungin läheisyydessä. Maatalousväki jatkaa entistä ammattiaan ja osallistuu niihin har-rastuksiin, mihin Harjussa o l o t i i n t o t u t t u . - I l m a r i K a k k o .

Sai maitokortit.

Talvisodan aikana meni eräs kanneljärveläinen emäntä Kiikassa pyytämään kansanhuoltotoimistosta maitokorttia. Toimistossa istui tukeailmeinen ikäneito.

"En anna teille maitokorttia, koska teillä on kaksi lehmää."

Emäntä: "Mut k o n e o n m o l e m m a t u m m e e s ."

"No mitä varten ne on ummassa?"

"Noko ne o maholoi".

"Miksette järjestä sillä tavalla, ettei ne ole samanaikaisesti ummassa." Emäntä tuottuneena: "Kuuleha sie ryökkänä, vaikka tää siule ja miulekii käyp mies millo tahojaa, ni lehmät tahtoot vaa aikannaa."

Emäntä sai maitokortit.

Ei pettäant.

Esi-Kusta osti Rillu-Kallelta hevosen. Kun litkat ol juotu ja Kusta lähti ajamaan, juusi Kalle perään: "Katso itse, jot hevone ei nää." Kusta ajeli kotiin ja totesi jonkin ajan perästä, että hevonen oli sokea. Kun hän tapasi seuraavan kerran Rillu-Kallen, niin sanoi: "Siehä petit miu ko möit sokkee hevose, mie pura kauppa."

Kalle vakuutti: "Miehä saoi siule, katso itse, jot hevone ei nää." Kauppa jäi purkamatta. (Kanneljärvi)

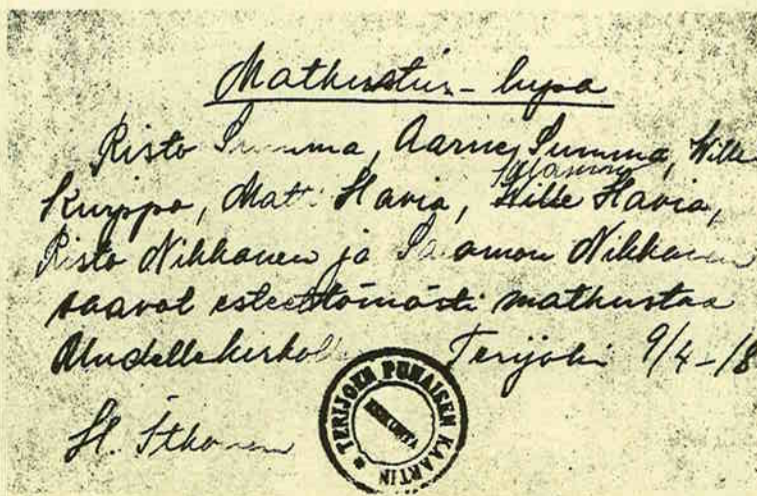
Äly jäi taloon.

Se oli siihen aikaan viime vuosisadan puolla, kun kyläkapakat olivat sallittuja ja viinan kotikeitto luvallista. Mikko Mannosen mummon kertoman mukaan sattui seuraavanlainen tapaus:

Kapakan naapurissa asuva emäntä tuli tiellä kapakan emännän kanssa vastatusten ja vihapäissään kysäisi kapakanemännältä, että miten ihmeessä tuo teijän Mikko on niin viisas mies, johon kapakan emäntä vastasi: "No, kun koko kylän miehet illalla tulevat meille viisaina miehinä ja aamulla hulla-luina lähtevät, niin äly jää mejän Mikon päähän. (Kanneljärvi)

Kanneljärven kunnan esikunnan toimihenkilöitä.

Punakaartiin viedyistä kanneljärveläisistä vapautettiin elintarviketuotannon turvaamiseksi maanviljelijöitä hoitamaan kotitilojaan. Tässä Terijoen punaisen kaartin esikunnan sineetillä ja H. Itkosen allekirjoituksella varustettu seitsemän miehen ryhmälle annettu matkustuslupa Uudellekirkolle 7.4. 1918. Ryhmään kuuluivat Risto ja Aarne Summa, Wille Kurppa, Matti Havia, Salomon Havia, Risto Nikkanen ja Salomon Nikkanen.

Sykiälän marittayhdistyksen kävelen suoritetun sukankutomiskilpailun osanottajat ja palkintotuomarit, vasemmalla piiriliiton konsulentti Manja Haltia, oikealla rovasti Muukkonen.

SYKIÄLÄN MARTTAYHDISTYS

Sykiälän marittayhdistyksen perustava kokous oli 4. 4. 1934, joten yhdistyksen 5-vuotisjuhlaa edimme viettä koti-Karjalassa, ennen ensimmäistä evakkomatkaa. Puheenjohtajaksi valittiin opettaja Maalin Kakko ja hän hoitikin tehtävää talvisotaan saakka. Varapuheenjohtajana toimi Tyyne Kurppa, sihteerinä Lilja Kurppa ja rahastonhoitajana Aino Paavilainen. Vuonna 1935 valittiin rahastonhoitajaksi Elsa Mannonen, muita virkailijavaihdoksia ei tapahtunut.

Sykiälän marittayhdistys sai alun alkaen suosiollisen vastaanoton. Vanhempi väkikin antoi sille täyden tunnustuksen. Juhlia yhdistys piti vuosittain runsaasti. Tämä johtui osaksi siitä, ettei kylässä toiminut mitään muita yhdistyksiä. Juhlat pidettiin kansakoululla ja yleisömenestys oli taattu. Pidempiaikaisista kurseista mainittakoon kutomakurssi, kodinhoitokurssit ja keittokurssit, jotka kaikki ehtivät olla rauhan vuosina, lisäksi lyhyempiä päivän, parin kurseja, havaintoesityksiä, kilpailuja ym toimintaa oli runsaasti. Kalustoakin yhdistykselle kertyi kangaspuut, mankeli, mehu-myly ym vieläpä kutomakursseilla kudottu pellavainen pöytäliina, oliko malli "äidinperintö", kulkeutui evakkomatkoille mukaan, muun omaisuuden jäädessä kotikylään.

Jatkosodan aikana kotiseudulla toiminta alkoi uudelleen Sykiälän marittakerhon nimellä, Tyyne Kurppan toimiessa puheenjohtajana. Sodan jälkeen ja jäsenten hajottua tänne Länsi-Suomen eri pitäjisiin, katsottiin yhdistyksen jatkuva toiminta peräti hankalaksi, joten Sykiälän marittayhdistys lakkautettiin samaan aikaan monien muiden karjalaisten marittayhdistysten kanssa vuonna 1951. - Lilja Kurppa.

**Työllistä
itsesi
ja ystäväsi.
Osta
suomalaista.**

Haasta siekii.

Salomon Kirjavainen oli Harjun kylästä tunnettu "Kunniamies". Hän oli erittäin rauhallinen ja hiljainen. Ollessaan sodan aikana siirtoväen huollon johtajana tuli eräs hyvin "rätsäkkä" Hötsölän emäntä pyytämään jotain lupalappua. Emäntä puhui ummet ja lammet, hyvä että ehti välillä henkeä vetää. Kirjavainen kuunteli rauhallisesti mitään puhumatta ja odotti emännän lopettamista. Vauhti vain parani. Viimein emäntä huomasi, ettei häntä edes yritetty keskeyttää ja päästeli samaan hengenvetoon: "Haastaha sie haltittu". (Kanneljärvi)

Sait sie?

Ville lähti myymään venäläiselle kiinnisaamaansa jäniksenpoikasta, joka istua kökötti korissa peiton alla. Syntyi seuraava keskustelu: Ville: "Kupii kökkö". Venäläinen: "Kakoi kökkö"? Ville nosti peiton reunaa, jolloin jänis livahdutti karkuun. Venäläinen löi käsiään yhteen ja huusi: "Oo saitsa (suomeksi jänis). Ville pettyneenä: "Saiha mie, mut sait sie"? (Kanneljärvi)

Muilaa.

Vaikka "iloiset ukot" osasivatkin kaikki vossikan venättä, saattoi joskus toisten apu olla tarpeen. Niinpä kun eräs nuorempi lähti ostamaan juustoa, kysyi hän toisilta, mitä juusto on venäläiseksi, olttiin nimittäin Pietarissa. "Pyyvä muilaa", (suomeksi saippuaa) tokaisi eräs.

Mies palasi paketin kanssa ja sanoi: "Muilaa minä pyysin, mutta saippuaa sain". (Kanneljärvi)

Kusta joi.

Kanneljärveläinen emäntä lähti kahden poikansa, Kallen ja Kustan kanssa kyläilemään. Kyläpaikan emäntä keitti kahvia ja kehoitti juomaan. Emäntä ja Kustaa joivat, mutta Kalle ei ottanut. Talonemäntä ihmetteli, eikö Kalle otakaan. Emäntä selvitti asian: "Eihä tää mei Kalle kohvi juo, mut juopaha Kusta monta kupillista."

vat yhdessä sängyssä. Ieva eli vielä, kun ensimmäiset radiot (patteri-sellaiset) tulivat kylään. Niinpä hän haasteli: "Aatamlaisii pappi saarnajaa kaikkii selvemmin". Kyläläiset muistelevat vieläkin tätä yksinkertaisiin oloihinsa tyytyväistä vanhusta. - Lilja Kurppa.

Kyläreissu

— Kanneljärven murteella kirjoittanut
» Kanneljärveläinen » —

A micko haasta teil. Silloko mie oli viel... teneen tyttöön ni myö eletä talveel Viipuris ja kesäks myö mäntii kotkylällä elämää. Kesäaikaan miust ol ain nii lustii männä oikee päätekaute naapuriloi tuppii istumaa ja katsomaa jot mitä emäntä tekkiit. Yhteen iltaan mie taas aatteli itsepsajai, jot lähen huome aamul pistimää Havvee levale, vaik oliha mie vastikkää käynt siel kahist. Ieva ol nii hetasa ja hää sanokii miule ytsuoraa jot: »Tuo pois mei tupppaa, tuo pois mei tupppaa». Aamusil mie havahui jo varrai yllää paljo enne aamukohvii. Ol oikee sorree ja lämmi kesäaamu, leht ei liikahtant ja järveselkääki ol nii rasvatyyn jot keltaset ja valkeet pulpukkaisetki senko vaa hiljaa lilliit vee pinnaal. Mie läksi kontontai levale kohallee, jot pääsisi vällempää perile, ja lehesti sellasta hamppuu järviiniity laittaa jot heinä senko lahnahuis miu jalokissai. Taivas ol sinine niiko kukkiva pellavasmaa ja kyl siin ol hottuu. siin taivaa äärettömyyves, vaik ois hanes mänt mihi ast. Sillo mie älysi, jot Jussilaisii Salamoon ol lyömääs niityheinää, hänel ol niiko sielpäi saottii jot: »Uuvekirko ukkoloil o paita pöksyi pääl». Kuis se ol näät viilijää ku varin heinaikaan tuulehenk pääs löyhötelemää yaija ja pöksykalukse välist. Ei siihe aikaa kukkaa pajata olt ies heinäniityl. Salomoon tek velloo Juonekse kans niityheinä kaha. Salomoon ko tek työ ni hää sai puolet Juonekse heiniist, sitä viisii hyö molloot vellot avitiit toisijaa. Mut kylhä vieraatkii tekkiit niityheinää kaha.

Vaik ol nii varrai aamu, ni päivä äkätti jo täyvveelt terält, ja miul ol nii vari, nii vari jot, sentakkee miu mielei tek pulahtamaa ristanaal järvee, mut en hirvint, koi olt kettää toisii miu kerallai. Mie mäni iellee nii kaua, ku niityt muuttisii kylä laijas pelasaarekkehiks. Koht sillää mie olinkii jo maantiel, silloko siihe ajo hyömyis Ristolaisii Taavetti

EI OLLUT AIHETTA

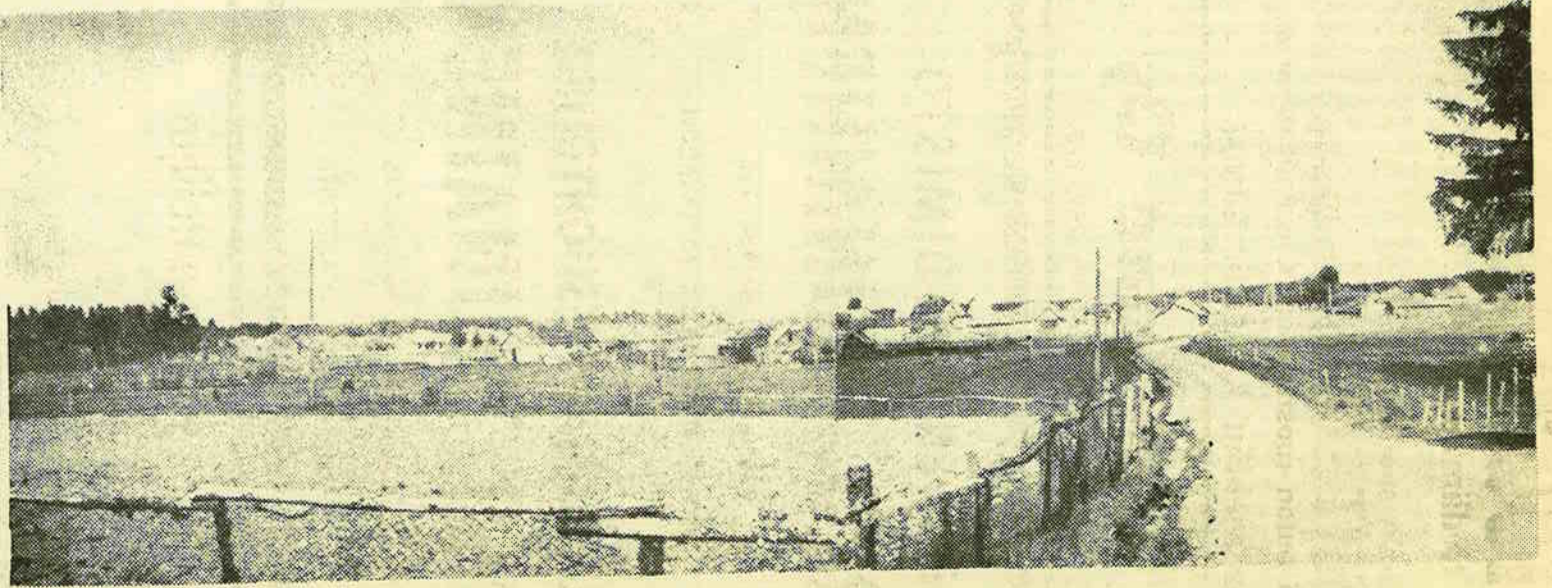
Kirkon mäellä kerrottiin ennen pyhäisin pitäjän kuulumiset, vuodentulot ja muut asiat. Niinpä kesäaikaan pyhänä ei eräs isäntä kirkkoon mennyt, vaan sanoi, että "Ko heinä on tehty ja rukkee niitto ei uo viel alus, ni ei sieluo mittää haastamista". (Kanneljärvi)

kalesloil ja mustaharjallaa, jot maantie senko pöllöis. Että uso ku mie oli äkäne, ku miu pit lainota kulkuheik kaik maantiepöllöyt. Taavetil ol kaleskat täyn setekoi, asemaal päi näkkyyt ajanee. Siit mie aloi noussa Havialaisii kujasii. Aija takan näky ollee kasvima, kaik penkit ol puhastettu räätty myöte ja kitkuheinat ol visattu läijää herneehirvitökse viere. Ieiva kasvima ol lope suur. Heijä ryytmaa ol valkee pistes sisäs, mie mäni portist sissää, siel kasvo ryhehii marjapehkoloi ja mesomenapuita, siel ol pilvistöös hyvi viilijää.

Mie mäni tupppaa ja näi jot Ieva olkii kotisil, niijasi tasajalkaa ja saaoi: »Hyvää huoment». »Kah, siek sielt tuotkii» sano Ieva. »Tuo pois peremmälle, tuo pois peremmälle». Mie mäni tuva peräle ja käi jakule istumaa. Ieva sano miule: »Ai kui sie uot nyt napakka, ku siul o noi sorree uus kukakkaine hame». Mie oli nii hyvillä ku hää kiitteel miu hametta. Ku leväl ol pääl viirukkaine, ruohopäine hame ni mie aatteli itsepsajai jot huomeenko hää männöö heinäniityle saattomaa voip käyvvä nii jot häntä ei erota heiniä sejust, hää o ruohopäine ku ka tikkaine tai puntaarpää.

Eisittii myö oltii Ieva kans tuvas kahe kese, mut siit siihe tul naapuri Marikii, hää ol sellane yksinäine naiseläjä ja käi naapuriloi avittelemas kons kenel ol appuu tarvis. Mari ol sit varma ja joutusa töillee. Kons hää käi vakahissii likottamas, kons akkiloimaa suurempii lapsii jot ei päässeet tekemää toisillee aivo paljo ilkaa ja olleet lope järettömi. Kesäl lypsaikaan itasil Mari käi otelemas ja aristelemas tihliloi ja karpäsii ku ne tuppassiit puremaa. Ja ain hää tek mingä mittäi. Ieva sano Marile: »Ku satuit siihe ni keitä joutessais vaik kohvit. Leipäuuhihäkis o puita, tie tul ja ota kaks rillaa pois liitaast jot kohvi kiehuu vähä joutusampaa. Ai, nyt tulloo tupppaa savvuu mait avata juskii avemmaks.»

Minnuu hää käsk kavattammaa jottei kohvi mäe liitale. Ku Mari sai kohvi-valmeheeks, ni myö käytti kohvile. Kohvi pit olla sit varrii, nii varrii jot kulkuu poltti, siit se vast ol suumukahista. »Mie oo ijäkaike olt kohvile ahkera» sano Ieva ja patist minnuukii viel juomaa kohvii. Mie en ennää juont ku aatteli jot koht pittää lähtee kottii ko siel voivat olla jo hätähissii.

Kanneljärven Hämeenkyliään on rakennettu uusia rakennuksia